

Prefatio in librū autenticorum

Incipiunt Tituli autenticorum.

In nomine dñi Amen.

Quāvis cōstitutōes toti⁹ q̄ corp⁹
civilis prudētie leges nō abrogate au/
tentice in obseruatione habeant vitas
q̄ cūctōz pstringāt hoim. l. leges. l. de
legi. hic tñ liber nō ineleganter titulo
spēali autenticū vel autentica seu liber
autenticorū est dict⁹. argumēto sūpto ex
noīe cñ debeāt noīa reb⁹ cōuenire. s. est
et aliud insti. de dona. eo q̄ p ceteris
legū libris autorizabilis habeat. Nā hic
liber nouellas pphendens cōstitutōes
nō solū veteres s. q̄ repant p̄rie cōsti/
tutiones corrigat q̄ hec p̄tōnis posteri
oris vis est vt p̄iorē p̄riā ip̄o iure tol/
lat. Quis de ea nullā hēat mētiōē. l. nō
ē nou. ff. de legi. c. l. de p̄sti. li. vi. s. z q̄
ip̄fectū et p̄fūū antea videbat expurga
re z p̄fectū ex ip̄fecto redigē sua aucto/
ritate vt. de n. alie. aut p̄muta. re. eccle.
in p̄n. cōstitutōis Atq̄ leges ip̄positas
iā plerūq̄ neglectas reparare male cō/
posita corrigē noua etiā quedā sociare
sup nouis negocijs q̄ cōez omib⁹ p̄stant
utilitatē vt infra titulo p̄ in p̄n. et. s. s.
q̄m cōcernit liber sup dict⁹. Nūc ḡ libz
diligētī studio āplectamur vt p̄ ip̄z ope
līmo p̄fecti ad p̄fectionē eterne beati/
tudinis puenire valeamus Ad laudem
ei⁹ q̄ pro salute hūanī generis de hūgine
voluit p̄creari. Amē.

Nūq̄ ad materiā libz pueniamus aliq̄
decreuit euidentia p̄mittēda. Et p̄mo
quero. Quis fuit auctor hui⁹ libz Breui
ter respondeo q̄ ip̄ator Justinianus p̄

batur. l. de emen. iusti. l. o. p̄pe. si. vbi
sic inquit si varia rex natura aliq̄d no/
uū creauerit q̄d n̄ra sanāione indigeat
Hoc etenī nemī dubiū ē q̄ si q̄d i poste
ris meli⁹ inuentat et ad p̄stitutōes ne
cessario sit redigendū hoc a nob cōstitu
atur et in alia cōgregatiōe referat q̄ no
uellarū noīe p̄stitutionū significet et pro
ut ibi inquit gl. xbi nouellarū videt lo
qui tex. de cōstitutōib⁹ autenticorū de q̄
vi. p. gl. in xbo alla p̄gregatiōe q̄ arguit
pro et cōtra. p̄tē tñ affirmatiuam scz q̄
Justinian⁹ auctor sit hui⁹ libri tenere vi
detur ibi bal. qui respondet p̄r̄s. Dic
tū l. o. mūd⁹ obseruat hoc et p̄dicat
vbiq̄. vñ est argumētū ab op̄ione vñ au
toritate q̄ sic iudicat plures sapiētes q̄
argumenta sūt valida vt. ff. de legi. et se
natul. consul. l. nā vt pedi⁹ z op̄ino cōis
multū opat z est seruāda insti. de testa. s.
testes ibi oim cōsensu ē. Quāvis q̄daz
dicat q̄ nō a Justiniano sed a quodam
monacho vel alio hic liber dictatus et
scriptus fuerat q̄d patz p. gl. in xbo cō
gregatione s. alle. l. de emen. iusti. l. o.
S. dñm q̄ possz vey esse hūc libz di
cta tum p. alū tñ auctoritate Justiniani
hoc factū censet q̄ dñ Justinian⁹ hic lib.
q̄ oīa n̄ra facim⁹ q̄b⁹ auctoritatē imp̄i/
mur. l. de ve. iure emu. l. i. s. sed si q̄s Se
cūdo quero. Quōd hic liber intitulat R e
spondeo q̄ olim liber nouellarū dicebat
eo q̄ in eo cōphendit oē id nouū quod
varia rex natura creauit z noua nego/
cia que añ hui⁹ libz cōfectionē minime
fuerāt laqueis iuris innodata in hūis
iuris corpe claudunt sicut ip̄ator ip̄e do
minus Justinian⁹ refert. l. de em. iusti.
l. o. dñs p̄pe finē. versū quia et aliis
liber est hoc noīe vocat⁹ qui tractat sup
expositione hūis. postea placuit. vt ad
eius dñaz hūis libz nomē mutaret et
autenticū vel autentica seu liber autēti/
corū nōlaretur. eo q̄ p ceteris legū libris
auctoritatē habet vt patz ex sup dictis
3 i.

Libri autenticoꝝ

Dicitur etiā hic liber collationuꝝ circa quod querit Jaco. de bel. Quare dicuntur collationes. Respōdet ipe vocatur collationes a colligendo seu cōgregando quia quelibet collatio colligit plures partes seu materias fm bar. hic.

Circa hoc sciendū q̄ licz ab olim nulla esset hui⁹ libri p̄tes distributio. moderum tñ in nouez ptes ipm diuiserūt quas collationes appellauerunt quia vnaque q̄ collatio multos in se cōtinet titulos Et in quibusdam libris plures sunt tituli in vna collatione q̄ in alijs cū sint multe constitutiones extrauagantes q̄ hodie nō videntur habere locū et nullam afferunt vtilitatem. Et prima collatio durat vsq̄ ad titulum de nō alie. et p̄mu. re. eccle. Scda vsq̄ ad titulum de leno. tertia vsq̄ ad titu. de nup. quarta vsq̄ ad titulu de ecclesiis. re. imo. alie. et solu. quinta vsq̄ ad titulu qui. mo. natura. effi. legit. sexta vsq̄ ad titulu qui. mo. na. effi. sui. septima vsq̄ ad titulu neq̄ viz quod ex do. octana vsq̄ ad titulu. de here. qui ab intest. de. nona vsq̄ in finez Et quia placuit leges nouas Frederici et cōsuetudines in scriptis redactas circa feuda legitime approbatas p̄pilari et sub idoneis titulis collocari vt oia per ordinē adiumenta euidentiorē prestent intellectu. ff. de sta. ho. l. ij. l. de no. lo. cōpo. in fi. hec cōpilatio. decima poterit collatio nō irrationabiliter nūcupari.

Tertio quero quis sit ordo hui⁹ libri. Respōdeo q̄ ordo hui⁹ libri nullus tradit nobis vt sciamus quid ante quid ve postea sit factū nisi q̄ credim⁹ vt p̄mo loco posita fuerit constitutio prima Scdo vero loco que fuit cōdita scdo et sic de ceteris. vñ si p̄rietatem in hoc lib⁹ inueniam⁹ positā priori loco cōstitutio nem positā p̄ cam que postēiori loco ponitur dicimus esse correctā et erit forte ad hoc argumētū qd̄ dicit in p̄ia cōstitutioe Codicis. sic enī ibi dī p̄mis qd̄

p̄io loco posteriorib⁹ et posteriori loco ponendis. Quarto q̄ro Quis erit in hoc libro mod⁹ allegandi. Respōdeo hunc esse modū allegandi vt paragra phus cūmoie huius libri et suo titulo collatioe alleget dicendo. Si. in aucten. de here. ab intesta. colla. ix. c. x. Dic tñ modus dūtaxat in hoc libro ix. collationū obseruat In decia et collatioe de modo allegandi in sui principio subiiciam. His p̄missis venio ad materiam ad rubricam scz primā.

De heredibus et falcidia et si heredes legata soluere noluerit.

Quia cōstitutiones huius libri nō habent cōnexitatem cum rubricis iurium antiquoꝝ et maxime Codicis ad quoru additionem fuerūt facte. Ideo accurs⁹ glossator iuris civilis nō posuit cōtinationē sicut etiā dicitur de rubricis sexri decre. q̄ veniūt ad declarationē et additionē rubricarū decretaliū Gregoriane cōpilationis ita dicit pe. de ancho. quē refert do. in rubrica de sum. tri. et fi. ca. li. vi. Bar. tñ et alij doc. qñq̄ ponūt cōtinationē vt infra patebit. Tñ sciendum erit in primis q̄ quia deus omnipotens impatorem constituit in terris vt fm naturē varietatem leges adaptet vt. de fide instru. si. cum natura humana semp nouas deproperat edē formas vt. l. de ve. iure enu. l. ij. sed quia. Id impator Justinianus licz sit et alijs mltis maioribus occupatus vt. c. si. volens subuenire subiectis ne p̄ specialem iussionem seu rescripta semper desideretur ab eis cuz et ipi subiecti importuni fuerunt Justiniano impatori alij p̄ legatis relictis. nondum tamen prebitis et alij pro donationibus causa mortis. alij pro libertatibus. et c. semper igitur iunc. glo. prouidet legem cōmunem cōscribere que cōmunem omnibus prestat vtilitatem. et. c. si. de heredibus scz et

Collatio prima

falcidia nō dicas de heredibus institu-
endis sed ab hereditate repellendis ni-
si votū ipseant testatoris vt. f. e. si quis
aut nō implens. et hec ps rubrice expedit
f. e. vsqz ad. f. hinc nobis. ita dicit glo. in
rubrica hic in xbo heredibus Et dic fal-
cidia heredi seruanda si fiat inuentariū
alias nō et i. f. ps expeditur f. eo. f. hinc
nobis vsqz in finē fm glo. rubrice in x/
bo falcidia. vñ dic de heredibus scz de/
fundi voluntatem non implentibus q/
liter puniantur. Item quia ipi obediē-
tes digni sunt premio vt exhortatione
premorū boni efficiantur qui non sunt
pōit de falcidia quam scz habebit si de
fundo obediāt et legi inuentariū fa-
ciendo vt. f. eo. f. hinc nobis. Scdo erit
hic videntur de pma pte rubrice q hec
rubrica habet duas ptes. Prima est de
heredibus qui grauatur relictis vel a/
liquid facere. scda de falcidia. qui sūt il-
li qui possunt grauari relictis. Et dicē/
dum q omnis ille qui est honoratus al/
quo relictō vel generali vel speciali vel
testamento vel quelibz vltima volūta/
te. f. eo. f. his igitur. et q cui relinquitur
seruus vt cum manumittat grauari nō
potest nam nihil sibi relictum videtur
nisi rogatus sit post tempus manumit/
tere tunc enim ratione cōmodi medi/
temporis posset grauari. Item si seruo
relinquitur libertas non potest graua/
ri quia vbi quis grauatur opz ipm com/
modum pecuniarium habere. ff. de. le. i.
l. plane. ij. f. fin. et le. se. et de. le. iij. l. iij. f.
Julianus. Item ab intestato veniētes
possunt grauari de. le. iij. f. si ita fuero
Circa hoc tamen erit aduertendum q
licz heredes iure veteri non poterant
ita grauari vt non retineant falcidiam
vt. ff. ad le. fal. quod de bonis. f. i. et. f. fi.
hodie contra vt f. eo. f. si vero expressim
fm glo. in. d. f. si vero expressim. Idem
in trebellianica vt etiam voluit glo. in

f. sed q institu de. fidecōmis. here. quam
sequitur bar. et communiter doct. in. l.
marcellus. f. i. ff. ad tre. licet contrarium
teneat glo. in auctenti. sed cum testator
ad le. fal. quam sequitur Jaco. de bel.
in. f. fin. vero fecerit. f. e. Personae tamē
quibus ex necessitate portio aliqua re/
linqui debet de quibus in. f. primus qui
dem. f. eo. vt sunt filij nepotes patres et
matres et interdum fratres. Interdum
etiam extraneus quo ad sanguinem vt
patronus cui debetur tertia vt institu.
de successi. liber. f. sed nostra et. f. e. non
autem Idem in coniuge superstitē cui
debetur quarta pars de bonis morien/
tis diuitis vt in. f. quia vero legum du/
dū prebuius. f. vt li. ma. 7. auic. fm gl.
primam in. d. f. si vero expressim. f. e. Que
supradicte persone in illa portione non
possunt grauari etiam si testator contra/
rius iubet vt scz illā non detrahant ita
voluit glo. in. d. f. si vero expressim. de
quo vide barto. in. d. f. si vero expressim
qui videtur velle q filius potest prima/
ri portioē sibi debita iure institutionis
sicut alius sed non debita portione iure
nature Et an filius institutus potest de/
trahere et duas quartas falcidiā scz et
qrtā iure nature vide glo. et bar. in. f. si
quis autem non implens. f. eo. qui vide/
tur velle q de canonica equitate potest
duas quartas detrahere. secus de iure
civili. vide de hoc in. c. rainuntius ex/
tra de testa. et posito q potest detrahe/
re dicit ipe q quarta iure nature debet
primo detrahi et de residuo falcidia. et
vide bar. in. d. f. primum quidem an per/
statutum vel consuetudinem potest tol/
li legitima et vide doc. in. c. rainuntius
extra de testa. Item grauati inobedien/
tes et recusantes vota testatorum ad/
implere legitima vt semper presumitur
fm glo. in verbo competentes in. d. f. sp
igitur nisi appet viciū ex inspectioē fm
5 ij

Libri autenticorum

bar. ita puniuntur ut sint admoniti per decre-
tum iudicis semel tunc per annum unum continuu-
a decreti tempore computandum per dicitur
quicquid habent ex liberalitate testan-
tis nisi illud habuerint ex necessitate le-
gis ut supra dictum est de filiis nepoti-
bus patribus etc. quia illud eis auferri
propter inobedientiam non potest. et eo.
Si quis autem non implens sed bene
quicquid ultra habet ut ibi dicitur. Et
vide rationem in glo. verbi auferri in.
d. si quis autem. quare aliud in debito
a lege quod non perditur propter inor-
bedientiam et aliud in debito ab homine
iure institutionis sed si sit extraneus to-
tum perdit ut neque occasio de falcidia ne-
que prelegatiōis quāque possit retinere ut
et. et hec quidem omnia. ubi vide glo.
in libro relictis quod verbum relinquo tra-
hitur ad institutionem. Hoc vero nisi sit
alius heres institutus et quando adiicit
universitati bonorum secundum bar. imo et fru-
ctus medii temporis dicitur perdere cum
tantum ab indigno hereditas sibi auferretur
ut ff. de his qui ut indigni. l. heredes. et. l.
eum qui. ita vult glo. in libro relictis in. d.
et hec quidem palle. et quod dictum est
eum perdere commodum anno elapso post
unicam monitionem iudicis intellige ipso
iure ut. et. si quis autem. et ibi vide glo.
ubi auferri. Et vide bar. in. et hec qui-
dem. et. qui vult dicere si heres vel gra-
uatus fuerit ammonitus bina ammoniti-
one quod incontinenti priuatur omni como-
do et non spectabitur annus. idem sentit
glo. in verbo ammonitus in. d. si quis autem
palle. de quo vide latius per bar. in. d. et
hec quidem. et vide de materia in. c. si he-
res extra de testa. Et hanc penam patiun-
tur inobedientes siue sint heredes siue
sint legatarii siue quilibet honoratus. et. et
his omnibus. Aliter tamen heres adim-
plet et aliter alij nam heres implet de

tracta falcidia si fecerit inventarium ut
et. et. hinc nobis. Reliqui onerati debent
compleri nihilo detracto. ff. de le. ij. l. im-
pator et de vulga. sub. l. coheredi. et cum
filie. licet quidam dicant contra. ita dicit
glo. ubi complere in. d. si his igitur. et. et
ponit rationem diuersitatis quia heres
de non adesse quod faceret si nihil har-
beret nullus esset testamentum sed non ita
in reliquis non accipientibus ut insti. de fin-
deicōmis. here. de quo vide lati⁹ per bar.
in. d. glo. in libro complere. qui tenet sup-
dicta vera in legatario nisi aliud appareat
ex prescripta voluntate testatoris. De fidei-
comissario vide latius per eum an et quā-
do detrahat et per ange. in. d. si vero ex-
pressim. et. Circa hoc sciendum quod hec bo-
na que inobedientes perdunt applicatur
primo substitutis beneficio hui⁹ legis cum
vigore substitutionis ut dicit glo. in. d. si
vero institutio. et. et substitutio expirat
adita hereditate ut ibi. secundo coheredibus
ut. et. et si vero ablatam. tertio ad fidei-
comissarios universales. quarto ad specia-
les fidei-
comissarios et legatarios et vl-
timo ad seruos libertati donatos secundum
ordinem tamen nominationis facte a domi-
no ut. et. et si vero nullus legatarius. Et si
sanctibus his qui notati sunt in testamento
vocati illi qui veniunt ab intestato ut prius
vocet primus. per primū vocet qui per cum est
primus hoc est secundo etc. Deinde extrane-
us admittitur causa seruandae libertatis
postea etiam fisco admittitur. et. et si non nul-
lus eorum et. d. si vero ablatam. ubi vide
glo. in libro ad extraneos que dicit quod etiam
si nulla sit relicta libertas adhuc admit-
titur extraneus ut cetera relicta soluat.
Et quod si nulla fuerint relicta hui⁹ tamen per-
dentes noluerunt adire propter timores
creditorum. quidam dicunt idem. glo. contra quā
vide. Item hec supradictae persone siue vocen-
tur ex testamento siue ab intestato scrip-
t.

Collatio prima

nō cōplentibus fiunt heredes. In om-
nibus. i. e. cū legatarij nō impleāt sub-
stitutū veniūt ad legatū. i. e. s. eodē or-
dine et post substitutos heredes vel a-
lij qui magis a testatore fuerūt honora-
ti. ita dicit glo. in xbo fisco in. d. s. eodē
in quo s. dicit tex. q. oibus hoibus tmi-
nus vite est mors. Exheredati autē libe-
ri si iuste a patre exclusi sūt vt nihil ha-
beant ex voluntate patris non vocātur
licet decies millesies velint quia vna ē
legis intentio vt que disposita sūt a mo-
rientibus impleātur. Cum enim qui ab
ipso testatore propria substantia pulsus
est quomodo iustum erit vocare ad res
quarū ille cum p. exheredationem fa-
ctam in eum expressum fieri p.icipes nō
luit. eo s. exheredatos. et ibi vide glo.
in verbo iuste. et glo. pulcrā in verbo
noluit. Item si omnes ille p. scripte p. so-
ne nolunt venire potest compelli gra-
tarius ita voluit glo. in verbo venient
in. d. s. si vero institutio. Tercio scien-
dū de scda pte rubricę de falcidia scz q
heredi seruatū si inuentariū fecerit vt
statim infra patebit. Pro quo primo vi-
dendū q falcidia est scctio alicuius rei
p. aliqua pte sic dicta quia sicut falce fe-
rum secatur sic hec lex falcidia legata
refecat. Vel dicit a falcidio consule ita
dicit gl. in insl. de le. fal. et gl. in xbo fal-
cidie in s. huic nobis. i. e. que etiā notat
q in hac materia pmo lex xij. tabu. inuē-
ta est que plenuz ius tribuit testatorib?
ff. ad le. fal. l. i. Scdo lex furia et voconia
Tercio lex falcidia quia dicte due leges
nō sunt sufficientes insl. de le. fal. in pñ.
que falcidia fuit modificata p. Iustinia-
nū vt demum facto inuentario haberet
locum vt. l. de iure deli. l. fi. et plus per
eundem fuit modificata vt ei tñ com-
petat qui nihil surripuit nec maligna-
tus est et qui solennitatem inuentario
adhibuit vt infra sequit. Et quis mul-
tis modis dicatur falcidia. hic tamen ca-

pitur pro eo quod detrahit heres de sur-
gulis relictis si hereditas per ea fuerit
exhausta adeo q institutus heres non
habeat quartam et debetur iure institu-
tionis et est falcidia quarta totius he-
reditatis. ff. eo. l. i. et instit. e. s. i. si in totū
fuerit exhausta. Si autē in totum non
est exhausta tunc detrahatur per falcid-
diam non quarta sed quantū deficit de
quarta insl. de le. fal. s. fi. Circa hoc tat-
men latius aduertendum q ad hoc vt
habeat locum falcidia requiritur q he-
res faciat inuentarium fm formaz. l. fi.
l. de iure deli. et fm formam text. in. d.
s. huic nobis vsq. ad s. si vero non fece-
rit. eo. Ad inuentarium autem facien-
dū vocandi sunt fideicommissarij et le-
gatarij et creditores vt ibi patebit. et vi-
de ibi glo. in verbo facultatū. ex qua ha-
betur q relinquitur arbitrio iudicis an
quis sit dives vel pauper et in hoc de-
bet considerari qualitas cause quod no-
ta. Et est inuentariū zc. libellus quidā
in quo omnia bona hereditaria que a-
pud aliquem inveniuntur conscribun-
tur et omnia in illo libello continentur
vt sciatur quātūz eo tempore vel die q
scribebatur in bonis suis continebatur
Est autem inuentarium scriptura quā
heres inchoare debz infra tres dies p?
mortem testatoris vel postq scit se insti-
tutum heredem et ibi scribere omnes
res defuncti sub testibus eāq. perficere
infra. xl. dies vel infra annū si res sint
remote vide in. d. l. fin. et per ange. in s.
huic nobis alle. et ibi vide de forma in-
uentarij. Si ergo non faciat inuentariū
fm formā in palle. locis expressam tunc
cessat falcidia et tenetur. ad integra le-
gata et fideicommissa et ad debita p. text.
in s. si vero non fecerit. eo. si tamen nō
premittit venerabile signum crucis nō
priuabitur falcidia. ita etiā voluit gl.
in. d. l. fi. quia non est solennitas substā-
tialis. et imputare debet sibi heres qre
3 iij.

Libri autenticorum

transcēderit leges ex q^b caute oīa agēs
nihil poterat dānificari s^z q^d ex lege fal/
cidia sūt lucrari p^r tex. in. d. s. si x^o nō se/
cerit. et licz falcidia cesset p^r nō conse/
ctionez inuētarij n^o tū trebellianica hoc
est q^rta p^r q^d detrahūt de fideicōmissis
vlibus nō cessat ob nō p^rfectionē inuen/
tarij. ita tenz bar. et seq^r ange. de p^ru. l. b.
licz Jaco. de are. in. l. cū tale. ff. de condi.
et demō. tenet p^ru. p^r rōnes q^b respon/
det p^r bar. et ange. hic. Scdo cessat faldi/
dia si testator exp^risse phibuit falcidiam
vel trebellianicā vt s^z dictū est. Itē ces/
sat in relictis ad pias causas. i. de eccle.
ti. s. finat heres. Idē in trebellianica s^z
ange. hic in. d. s. si vero. et Cy. in auc. s. l^r
ad le. fal. spe. in ti. de instru. edi. s. p^r p^r/
diose. Dyn. tū et Jo. an. tenet p^ru. in. c.
si pater de testa. in. q. p^r rōnes. q^b ange.
hic responder. Itē cessat si testator phi/
buit rem legatā alienari. et eodē modo
credit ange. in trebellianica. Itē cessat
cū heres agnouit aliq^d legatū integrū
soluendo vt. i. e. s. nō aut. Idē in trebel/
lianica s^z m. ange. quia eadē est ratio Itē
cessat cū heres aliquid malignitatis in
hereditate cōmisit. d. s. huic nobis. z tūc
dicit age. q^d nō cessat trebellianica. Itē
cessat falcidia z trebellianica vbi heres
dicit hēditatē sibi eē suspectā ita q^d coa/
t^r hēditatē adiuit. l. q^d poterat. ff. ad
tre. In q^b āt testamētis cessat falcidia
dic vt in glo. l. in testamēto. l. ad le. fal.
et ē seruādū p^r reglā s^z m. age. i. d. s. si x^o
exp^rissim q^d in his testamētis i q^b cessat
falcidia et trebellianica cessabit. Et deē
hic s^z falcidia vt s^z dictū ē de legat. z de
fideicōmissis singlarib⁹ et de donatiōe
cā mortis Itē et de donatiōe inē viuos
q^d morte p^rfirmat in fl. e. in gl. vbi legaē.
S^z trebellianica ab vlib⁹ fideicōmissis
vt p^rz. ff. et. l. ad tre. et ad le. fal. p^r totū
et vi. gl. in fl. de le. fal. in x^obo legare. Itē
si p^r legato vel fideicōmisso q^rstio vcti/
lat d^r infra annū expediri q^d t^rps ad sol/

uēdū legata et fideicōmissa currit a mo/
nitōe iudiciali et eo elapso p^r hēdē vel
hēdis culpā p^ruat p^rmodo hēditario nisi
fuerit mior q^d p^r restitui et agē p^r curato/
res. i. e. s. illud In sūma dic q^d ea q^d dicta
sūt locū hūt in oīb⁹ testamētis tā in scri/
ptis q^d nūcupatis et in testamētis oīm
p^rsonaz p^ruataz militū et etiā sacerdotū
et generaliter in testamētis oīm. i. e. s. fi.
vbi dicit tex. in fi. q^d lex nō p^rmittit ali/
quē in paup^rate viuere neq^d in anxietate
mori. et solet allegari generalit^r. licet
loquat^r hic de casu legis hic posite.

De nō eligēdo scdo nubētes mu/
lieres et alienatiōe et lucro antenu/
ptialis donationis et successiōibus
earum filijs suis.

Sic continuat s^z m. bar. Dictū ē s^z de he/
redū inobedientia et successiōe q^d sit in/
obedientib⁹ Idē subsequēti ordine pōit^r
s^z de successiōe matris. Et h^z s^z p^rstutio
p^rncipalit^r quīq^d p^res. P^ria loq^r de ele/
ctiōe phibita Scda de alienatiōe annu/
ptialis donatiōis. Tertia de successiōe
matris actia hoc ē quōd d^r succedē filijs
Quarta de lucro antenuptialis donatio/
nis q^d sit scz mater p^rcipiet. Quinta si pa/
tis iuris inē vix et vxorē de lucrādo
mulier nihil dedit in dotē. p^rma expedit^r
vsq^d ad s^z hoc āt. scda vsq^d s^z cū igi^r. ter/
tia vsq^d s^z aliud x^o. q^rta vsq^d s^z illud/ q^rta
vsq^d in finē. Ad p^rmā p^rte accedēs sci/
endū existimo q^d hec p^rma p^r rubrice scz
de nō eligēdo scdo nubētes tripliciter ex/
ponit in gl. rubrice s^z vt d^r ibi tertia ex/
positio melior est et planior. vñ dic s^z m.
tertia q^d he dictiōes nubentes et mulie/
res sūt nū casus et x^obū eligēdo sit gerū
diū sicut ē. et subaudiēdū ē hēat p^ratez
q^d mulieres scdo nubētes de eligendo
nō hēant p^ratē Et q^d dicit muliēs Idē
dicas in viris scdas vxores accipiētib⁹
vt. i. e. s. q^d vero p^ro quo aduertendum
q^d mulier scdo nubēs donationes ante

Collatio prima

nuptias quas a viro p̄mo cōsecuta ē in
vnu ex filiis p̄mi m̄rimoni trāsserre seu
vnu eligere in quē trāsserat nō p̄t h̄ p/
p̄ietas oīs s̄l ad filios p̄mi m̄rimoni
p̄inet q̄m oīb⁹ s̄l p̄ sc̄das nup̄t. fecit in
iuriā sed vsusfruct⁹ remanet ap̄d m̄fēz
secūdo nubētē q̄ p̄ mortē ei⁹ cōsolidat⁹
in filios et si filij defecerit oēs añ m̄fēz
ip̄i⁹ donationis plenā p̄p̄ietatez mater
h̄z p̄e s̄p̄sperimus. 7 hoc q̄d hic dī de
donatione añnuptiali hodie est genera
le in quolibz lucro q̄d habet sup̄stes cō
iunx siue titulo donationis siue titulo
legati siue fideicōmissi siue alio vt in g.
p̄bi donationis in. d. s̄p̄sperim⁹. et h̄ p/
cedit etiā si mater donare velit et vnuz
eligere añ sc̄das nuptias vt p̄bat in. d.
s̄p̄sperimus innc. s̄ gregoria in. xli. igit⁹
Circā hāc materiā breuiter distingue qui
q̄ iura p̄dumū fuit ius Codicis q̄ iure
p̄ secundas nuptias p̄p̄ietatē donatio
nis nō p̄debat sed liberis seruare tene/
bat vt. l. femine in p̄n. s̄z vnā lectu. opi.
ibi notatā. C. de se. nup. sed fm aliā ibi
p̄debat et habebat solūmō vsusfructū
q̄ opi. fuit glo. de nup̄t. s̄i expectat vt
ibi g. bar. Sc̄dm ius est hui⁹ cōstitutio/
nis fm quā p̄ sc̄das nup̄t. p̄p̄ietatē do
nationis amittit et oīb⁹ filiis p̄mortuis
pactū nō ex̄titi filioz vigorē assumis 7
nō alit vt in. d. s̄p̄sperim⁹ p̄. et p̄e s̄ h̄
at Tertiu⁹ ē ius. de nup̄t. s̄i h̄o expe/
dat et s̄ se. et s̄ q̄m infirmas. et hoc ter
tiu⁹ ius p̄cordat cū iure istū cōstitutiois
pro p̄te q̄ hic et ibi p̄ sc̄das nup̄t. p̄p̄ie
tatē dōtiois amittit h̄ discordat in p̄te
q̄ fm hāc p̄stitutionē ad h̄ vt pactū nō
ex̄titi libeoz vigorē assumat. oꝝ q̄ oēs
filij p̄moriāt matri h̄ fm illā. de nup̄t.
sufficit q̄ vn⁹ sit mortu⁹ Quartū est ius
p̄neg. viz quod ex dote s̄i. et illud cor
rigit omnia iura predicta qz nubat mu
lier secundo vel non proprietatem ser
uat filiis. Quintum ius est. vt fratrū
filij s̄ quia vero mulier colla. ix. et illud

ius corrigit pro p̄te omnia predicta iur
ra videlicz q̄ pro virili p̄te admittatur
mater cum filiis ad proprietatez si ad se
cundas nuptias non venerit fm bar. in
s̄i. Et quod dictum est matrem punien
dam si ad secunda vota pueniat v̄z est
quādo nubit filio inuito. secus si eo vo
lente fm ange. hic in. d. s̄i. ex quo s̄ notat⁹
q̄ mulier secundo nubendo non videt⁹
seruare fiduciaz p̄mo viro. Et omnia
predicta que habent locum in donatiōe
propter nuptias vt dictū est habēt etiā
locum in dote quā lucratur vir et sic h̄z
locum etiā in patre et matre secundo
nubentibus vt. p̄. eo. s̄ quia vero. cū con
cor. fm bar. in. d. s̄i. et vide gl. verbi ex
pacto in. d. s̄p̄sperim⁹ que plene tractat
an et quando et q̄ntuz coniunx sup̄stes
lucrabitur dotem vel donationem p̄t
nup̄t. Pene tamen que statuunt mulie
ri transeunti ad secundas nuptias non
habēt locum in viro quia in comon ti/
metur sanguinis p̄turbatio. 7 hoc tenet
glo. in. s̄i vero expectent. de nup̄t. s̄i.
Item licz mulier transiens ad secunda
vota priuatur tutela filioz. tñ pat̄ trās/
iens ad secunda vota non desinit esse
legitimus administrator filioz p̄mi
matrimonij tex. est singulari. in. l. genera
liter circa p̄m. C. de se. nup. s̄z ange. in
d. s̄ quia vero. p̄. eo. qui credit tñ q̄ si pat̄
filioz emancipatoz curā vel tutelā as
sumeret et ad secunda vota conuolaret
q̄ priuaretur tutela sicut 7 mat̄ et hoc
p̄ equipationē. d. s̄ quia vero. 7 p̄. d. l. ge
neraliter fm ange. De secūda p̄te rubri
ce videlicz de alienatione añnuptialis do
natiōis dic q̄ alienatio facta a matre de
lucro añnuptialis donatiōis ea secūdo
nupta est in suspenso et ea moriente su
perstitibus filiis euacuat in totuz filiis
h̄o ante matrē mortuis ex̄tibus cōfir
matur et hec obtinent in patre 7 matre
p̄. eo. s̄ hoc aut. Ex quo nota in fi. ibi et si
mater sola q̄ mater transiens ad secūda
3 iij

Libri autenticorū

vota succedit filio in proprietate si nullus alius filius frater defuncti superest. et hoc etiam videtur velle. l. femine s. alle. que non est correctio fm bar. in. d. hoc autem Idem dicit bar. ibi quando succedit filio ex testamento quia indistincte succedit in proprietate. Ad tertiam preter videlicet de successione matris actua hoc est qualiter debet succedere filio. dic q mater succedit filio si ab eo instituitur. Item si pretereat vel exheredes potest conquiri de testamento filij sed mulier transiens ad secunda vota ante mortem vel post mortem filij ab intestato succedit viriliter cum fratribus defuncti cessantibus omnibus legibus antiquis que in hoc redduntur correcte. Et sic igitur Ex quo nota q mulier de caste viue cum ad secunda vota transit. de quo tamen latius ibi p bar. et ange. qui tractant si legatur aliquid mulieri si caste vixerit an possit venire ad legatum si ipsa secundo conserit. Pro declaratione clariori dicti cum igitur Sciendum erit q circa hac materiam repuntur quattuor iura Primum ius est introductum p. l. femine in fi. l. de sec. nup. que distinguit an mater transiit ad secunda vota an mortem filij aut post mortem Si ante tunc succedit ab intestato et ex testamento si tenet filijs reservare vel fm alia opi. succedit tamen i usufructu sue pris vt notat in. d. l. seie in fi. et vltia opi. pbat p. tex. i. e. circa pn. in. d. l. si filia. ibi ipsa eē dñia. si p tunc i bonis patris succedat mat in usufructu tamen in alijs. No extrinsecus filio quesitis succedit in proprietate vt. l. mat. l. ad tercilia. Scdm ius ē huius cōstitutiois fm q hō siue p siue mater transferit ad secunda vota an mortem filij siue post succedat etiā filio in proprietate et ex testamento vel ab intestato siue cū fratribus siue solus et siue sint bona patna siue quecūq alia extrinsecus q̄sita filio et p istud scdm ius corrigū. d. l. seie et. l. mater vt pbat in

si. neq. i. e. Tertium ius est introductum p. huius nos. i. de nup. p qd ius est introductum q ex testamento mater filio indistincte succedit siue paterna bona siue siue aliunde quesita et siue transeat ad secunda vota ante mortem filij siue p Ab intestato at distinguunt bona paterna ab alijs. In paternis tamen quo ad usufructum succedit In alijs etiā in proprietate. et sic istud pcor. cū iure isti cōstitutiois in oib. pterq in vno videlicet q istud ius nō distinguit bona patna ab alijs sed illud sic qn mat ab intestato filio succedat Illud ergo qd dicit p glo. in. d. l. mater q hodie redit ad distinctionē. l. mat Intellege ab intestato nō ex testamento. et intellige q ab intestato distinguant bona paterna ab alijs. nō at distinguant an nubat an mortem filij vel nō quia prealte. huius nos. habet locuz siue mater secundo nubat an mortem filij siue post vt ibi dicitur. Quartum ius est introductum p auct. de here. quelab intest. de. si. et ij. qd videtur oia iura p̄dicta corrigere et maxime huius nos. sed nō corrigit q ibi loquit in non transeunte ad secunda vota vt notat in. d. huius nos. et. d. l. mat. Et qd dictū est in matre que transit ad secunda vota q nō succedit filio ab intestato in bonis paternis quo ad proprietatem Idem in patre secundo contrahente qui etiā tamen succedit in matris quo ad usufructum fm bar. hic. de quo latius per euz in. d. cū igitur Qui etiā dicit q Jaco. de bel. inducit hūc tex. in questione q si mater luxuriose vixit ad successionem filij nō admittit. bar. tñ inducit in cōtrariū. si. in. l. ad tercu. De quarta pte rubrice ddm q mulier secundo nubes si extet filij ex pmo thoro donationē p̄ nup. in immobilibus p̄sistentem retinet penes se nec a filiis p̄t vsuras ei exigere dicēdo se velle donationē tradere filiis et p ea se velle in die vite sue tertiā pte vsure centesime accipe. si vero consistat in mo

Collatio prima.

bilib⁹ p^{er} eā filiis tradere et accipe cautionē de recipiēdo tertiā vsure cētesime aut ipam penes se retinē et idoneā cautionē p^{ro}bere de restituendo si aū fili os moriat^{ur} h^{ic} si cōsistat prim in immobilibus et p^{ri}mo in mobilibus tūc de vno quoq^{ue} p^{er} se faciet q^{uo}d dictū est scz vt immobiles penes se retineat et mobiles tradat filiis cū cautionē de recipiēdo tertiā am vsure centesime si velit vel retineat penes se. c. yaliud. Ad q^untā et vltimā p^{re} dōm q^{uo}d si vir pactū fecerit de dote lucrāda et vxor de donatiōe nec vxor dotē soluerit m^{atrimonio} cōstante donatiōe p^{ro}pter nuptias mulier nō lucrabitur licz vir in m^{atrimonio} p^{re}decedat. si aū p^{re} soluerit p^{re} nō nō tūc fm p^{re} dotē solute donatiōe p^{ro}pter nupt. lucrabit^{ur}. c. yillō. Ubi vi. glo. in xbo alē q^{uo}d vult q^{uo}d vir q^{uo}d tenet p^{re}stā vxori alimenta tenet etiā p^{re}stā alimēta seruiētib⁹ ei q^{uo}d dicitur bar. ibi p^{ro}petuo mēti tenendū q^{uo}d p^{er} h^{ic} gl. h^{ic} ad q^{uo}d cūq^{ue} q^{uo}d tenet p^{re}stā alij alimēta q^{uo}d cūq^{ue} de cā q^{uo}d putat ipse intelligēdū inspecta q^{uo}litate p^{ro}sonaz q^{uo}bus alimenta debentur et inspectis facultatibus.

Ut determinat^{ur} sit nūer⁹ clericorū sanctissime maioris ecclie et ceterarū ecclesiarū cōstantinopol^{is}.

Hec p^{ro}stitutio ē local^{is} et nō obtin^{et} vires eī suū locū p^{ro}ut etiā sentit g. rubce in xbo eccliaz. Et expōe vt determinat^{ur} sit nūer⁹ clericorū maioris ecclie. i. p^{ro}stātino pol^{is} citatis et ceteraz eccliaz scz sub dicto p^{ro}larchatu p^{ro}stātino pol^{is} constitutaz fm glof rubce h^{ic}. et d^{icitur} iste titul⁹ a. h^{ic} neq^{ue} effusor^{is}. q^{uo}d oz ep^{iscop}l. q^{uo}d ille ē genēal^{is} fm bar. h^{ic} i rubrica q^{uo}d f^{er}mittit de d^{iv}ia int^{er} hūc titulū et tit⁹. de mēsurā. cleri. ad ibi nōta. Ista cōstitutio diuidit^{ur} in tres p^{ar}tes p^{ri}ncipales. Primo facit mentionē de q^{uo}daz lege generali antiq^{ua}. Scdō ex illa inferēdo ponit q^{uo}dā p^{ro}emissū assignādo tres rōnes p^{ro} quas vult hanc. l. spēalē facere

Tertio ponit suū statutū. scdā ibi nō uimus Tertia ibi sancim⁹ igit^{ur} Pro totius constitutionis intellectu dōm q^{uo}d in ecclesia maiori ciuitatis cōstantinopolitane et alijs sibi adiacentib⁹ et subiectis clericorū nūerus fm facultates debet esse statut⁹ et debz observari ne ecclie ad inopiam deducant^{ur} et pena cōtrafaciētib⁹ imponit^{ur}. Hoc intēdit tota constitutio. i. e. Et notat ange. ex isto textu ibi sanctissimaz eccliaz domib⁹ coniunctis sequentibus xbis ex quib⁹ colligitur manifeste q^{uo}d donatū vel relictū domui alicui⁹ ecclie adq^{ui}rit illis de ecclia et p^{er} h^{ic} videt^{ur} reprobari op^{er}at^{ur}. bar. q^{uo}d tenuit in libello minoricaz q^{uo}d relictū ecclie fratz minor^{is} valeat et applicatur ecclie. de quo vide latius p^{er} euz q^{uo}d etiā notat tex. ibi vltra suā substantiā q^{uo}d tex. fm eum tradit regulam q^{uo}d ille dicit^{ur} prodigus qui vltra suā substantiā expēdit. Et expēdē vltra suā substantiā dicit^{ur} si expēdit vltra suā substantiam quā habet tpe quo expēdit. quod intellige quando expēdit vltra necessitatem in casu vbi non debet expēdi. l. si. l. de cura. fu. Ex tex. ibi inuestigat^{ur}. circa p^{ri}ncip. nō fm bar. q^{uo}d q^{uo}n^{iam} ecclia edificat^{ur} dz constituit^{ur} tāta dos q^{uo}d p^{re}sbyteri diaconi et subdiaconi et alij in ecclia ncārij possint sust^{entari} et lūaria haberi vt hic. alias nō dz q^{uo}d ad edificādū admitti nisi p^{ri}ncip^{alis} dotem p^{ro}stituatur vt. i. vt nulli fa. ora. si. et de p^{re}se. di. i. c. nemo. notat^{ur} etiā ex tex. in. yillō q^{uo}d q^{uo}tiē s cert⁹ nūer⁹ statut⁹ ē ad certū reditū nō dz q^{uo}d vltra nūer⁹ ordinari etiā sine emolimēto. Et an aliq^{ui}s p^{ot}est assumi in canonicū sine p^{ro}bēda d^{icitur} vt h^{ic} in. c. cum d^{iv} ferrariēf et de p^{ro}sti. et ibi plē p^{ro} doc.

De fideiussoribus et mādatorib⁹.

Quid aut sit fideiussor et quid mādator quid expromissor et quid constitutor et quid spōsor vide gl. in xbo fideiussorē. i. e. et dixi. l. e. Unū tū attēdendū erit

Libri autenticorum

hic q̄ in b̄ titulo s̄t tria p̄ncipalia dicta
Primū tractat an ⁊ q̄n fideiussor p̄t cō
ueniri. Scdm̄ an creditor p̄t venire ad
extraneos pignoz possessores si p̄mo p̄
p̄ncipalē debitore ⁊ p̄ fideiussorem non
egit. Tertiū an creditor cogat accipere
in solutū de bonis debitoris vsq̄ ad cō
dignā satisfactiōē si debitor aux mutu
ari solue nō p̄t. scdm̄ est in s̄ sed neq̄. e.
Tertiū ibi qd̄ aut. De p̄ma pte sciendū
q̄ ista cōstitutio in p̄ma pte sui venit ad
correctiōē legis nō recte. l. e. vbi ha/
bet q̄ est in electiōe creditoris p̄mo cō
uenire p̄ncipalē vel fideiussorez. vel vt
dicit hic glo. i. q̄ hec cōstitutio corrigit
l. antiquā q̄ duo dicebat Primū vt p̄n/
te p̄ncipali ⁊ fideiussore p̄ncipalis re/
p̄rio erat cōueniendus ⁊ in hoc bene di
xit vt. e. s̄. antiq̄ liquidē. Scdm̄ q̄ absen
te reo nō dabat spaciū fideiussori ad p
ducendū reū et in hoc male dixit vt. e.
s̄. si vero intercessor. et fuit hec lex anti
q̄or q̄ illa. l. nō recte. l. e. v. quē alie. q̄
tractant de eadē materia. vñ dic hodie
tenendū q̄ fideiussor mandator aut spō
sor an p̄ncipalem p̄ntem cōueniri non
potest nisi nō soluēdo sit p̄ncipalis. Co
vero absēte datur fideiussori dilatio in
qua reū representet et si eum non re/
presentet tūc conueniri et exigi pōt. e.
s̄. si quis. Pro hui⁹ tñ matēie declarati
one clariori aduerte q̄ q̄nq̄ p̄ncipalis
et fideiussor sunt p̄ntes. q̄nq̄ sunt absen
tes. q̄nq̄ p̄ncipalis est absens et fide/
iussor p̄sens. q̄nq̄ fideiussor est absens
et p̄ncipalis p̄sens. Primo casu pri
us debet conueniri p̄ncipalis postea
fideiussor vt. d. s̄. si quis igitur. secūdo ca
su q̄n ambo sunt p̄sentes. Aut equali
absentia aut inequali. primo casu est idē
ac si essent p̄sentes. secūdo tunc si p̄n
cipalis est remotior tūc p̄t conuenire fi
deiussorē vel p̄ncipalez quē vult. Si
vero p̄ncipalis est propinquior tūc p̄n
cipalis debz primo cōueniri. Tercio ca

su p̄ncipali quando fideiussor est p̄s
sens et p̄ncipalis absens tūc potest cō
uenire quem vult si tamē eligit fideiuss/
sorem in casu isto vel alio quo sibi p̄mit/
titur tūc debz fideiussori dari dilatio ad
rep̄ntandum p̄ncipalem reū s̄m for/
mā. s̄. et si quidem. f. eo. Quarto casu sine
dubio debet prius cōueniri p̄ncipalis
q̄ fideiussor cū hic tex. dicat q̄ vbi sūt
ambo p̄sentes debet prius conueniri
p̄ncipalis s̄m bar. hic. Et an ⁊ quando
quis dicitur p̄ns vi. hic glo. in s̄bo p̄n/
tes doc. in auc. p̄nte. l. e. ⁊ vide de ma/
teria in. d. auc. p̄nte. Et procedūt predi/
cta non solum in fideiussore sed ⁊ in mā
datore ⁊ sponfore. non at in expromis/
sore nec in eo qui cōstituit se p̄ncipalē
q̄n non nouatur obligatio alteri. ⁊ dici
tur nouari hodie q̄n hoc exprimitur nō
alias. ita vult glo. in s̄bo fideiussorem.
f. eo. De scda pte sciendū q̄ actio hypote
caria contra extraneos pignoz posses/
sorez intentari non debet nisi prius re/
orum ⁊ fideiussorū facultatibus excus/
sis ⁊ hoc habet locum in omnibus cre/
ditoribus et successoribus vt. f. eo. s̄. sed
neq̄ ⁊ in aud. hoc si debitor. l. de pig.
que sumpta est ex hoc. s̄. Ad tertiāz par
tem dicendum q̄ si debitor aurum mut
uatūm creditori soluere non potest co
gitur creditor in solutū accipere de bo
nis melioribus debitoris vsq̄ ad satisfā
ctionem condignam et hoc habz locum
in omnibus creditoribus. Item argen
tarij ⁊ nummularij si fideiussorez vel in
tercessorez extiterint propter publicaz
vtilitatem conueniri poterunt. f. eo. s̄.
quod autez. Ex quo habes casum q̄ cre
ditor inuitus cogitur accipere rem in so/
lutā ⁊ sic aliū p̄ alio ⁊ dat melior res q̄
bz in solutū et vide. s̄. si. argētariorum
ad quē s̄. glo. ponit duplicē intellectu
Et nota vltimam lecturā et p̄petuo te/
ne menti ex qua habes q̄ si cāpsor fide
iussit pro alio etiaq̄ de iure nouo p̄t pri

Collatio prima.

his conveniri q̄ principalis. vt hic no-
tatur ex rex. fm̄ vñaz lecturaz. et sic iste
versus non refert se ad precedētes s̄ vsq̄
sed ad s̄i. s̄. eo.

De monachis.

Quid nā sit monachus vide quod dixi
L. de epis. et cleri. Sic continuat s̄ titu-
ij. facta est mentio de epis. et cleri, et de
monachis et monasterio vt p̄t̄ in s̄i. l.
lud quoq̄. Inde sumpta occasione sequi-
tur videre de monachis et quō monas-
terii aucte epi edificari. dz. Ista cōsti-
tutio h̄z octo p̄cipalia dicta. Scd̄z ibi
huic at nobis. Tertiū in s̄i cogitādū.
quartū in s̄i quis aut. quītu in s̄i illud
quoq̄. sextū in s̄i h̄o relinquēs. septi-
mū in s̄i si q̄s at. octauū in s̄i ordinationē
De prima pte sciēdū q̄ monachalis vi-
ta purgat monachū. Et volēs monaste-
riū construere nō p̄t priusq̄ ab ep̄o loci
licentiā obtineat qua petita ep̄s dz ma-
nus ad celū extendē et locū cōsecrare et
fundamentū tūc poni debet. s̄. in p̄n. et
s̄i illud igit. et vi. in. c. ad audientia. ij. eē
de ecclesi. edi. vel repa. Ex isto p̄n. nō q̄
vita monachalis dz detergē oēs macu-
lā. de quo vi. lat̄ h̄ic in gl. xbi maculā
An p̄ ingressū monasterij aut p̄ penitē-
tiā tollatur infamia iuris vel facti vide
glo. in. c. testimoniū eē de testi. De scda
pte dic q̄ volēs facē p̄fessionē vite mo-
nachalis añ triennij totū elapsū nō ad-
mittit si ei cōditio sit dubia an seruus
vel liber sit. eo elapso statim monachaē
p̄t et in eo habitu pseuerā sine calūnia
si est liber. si h̄o sit seruus liber efficit et
ab oliz dño inq̄tari nō p̄t. etsi infra tri-
ennij facta professione vite monastice
aliq̄s cōpeat asserens illū eē seruū suū
et ipm fugisse et suas res exportasse aut
etiā occasione vite maligne vel vt ser-
uitutem dñi effugerit et hoc probauerit
debet tūc dño talis seruus restitui ex ar-
cto sacramento q̄ nihil mali seruo facit
et. ipo h̄o nō p̄bante remanet in mona-

sterio. Elapso h̄o tpe triennij nulli dat
licentia tūc monachū inq̄tare sed res
p̄ talē monachū s̄tracta quodā dño de-
bent restitui si in ecclia sūt Itē si elapso
triennio seruus de monasterio effugerit
ad aliā vitā trāsienē licitū est p̄isco do-
minoli ipm inuenerit de q̄libz loco tra-
here vt s̄. eo. s̄. huic aut nobis. De mate-
ria an semel p̄fessus seru⁹ p̄t redigi ad
seruitutē vi. gl. et doc. in. c. ij. eē de p̄di.
appo. q̄ videt p̄cludē q̄ non. sec⁹ dicit ibi
gl. ē in his q̄ p̄mouent ad clericatū ibi
vi. rōnē diuersitatis et vi. in. c. de famul.
et in. c. null⁹ de ser. nō ordinā. Ex s̄. huic
at nob. notat āge. ibi. Nō ei ē facil. Tu-
te mutationē nō eē facilē. et sic facit p̄ il-
los q̄ semel fuerūt male vite q̄ hodie n̄
p̄sumat bone vite. rex. rex. ibi ceterū.
notat hoies posse viuē centū et xx. ātis
et in illo centesimo et vicesimo eē pollē-
tes x̄tutib⁹. Ex rex. ibi tricēnalis t̄pis
testimoniū. nota q̄ licz mal⁹ semel ho-
die p̄sumat eē mal⁹. tñ si p̄bat q̄ a trib⁹
ātis citra. ille q̄ semel mal⁹ fuit h̄o fuit
sq̄ mitis et in cōuersatiōe honest⁹ et ho-
nestat. amator et q̄ disciplinas assūpit
p̄ hoc cessat p̄ma p̄sūptio fm̄ ange. De
tertia pte d̄z q̄ monachi dñt sil⁹ degere
in mōsterio nisi hēmite eē velint et dñt
p̄p̄is habitatiōib⁹ vti et sil⁹ comedē et
dormire in vna domo in p̄pria tñ stratu-
ra s̄. eo. s̄. cogitādū. De q̄rta pte tenēdū e-
rit q̄ exiēs de monastēio res suas n̄ re-
cupat s̄ remanēt in monasterio qd̄ inē-
uit s̄. eo. s̄. q̄s at. si tñ añ p̄fessionē vñ añ
lapsū añ p̄batiōis exire velit res suas
recupat vt nō in. c. n̄ solū de r̄gu. li. vi.
et in. c. ex trāsmissa. de renūc. De q̄nta p-
te d̄m q̄ volēs ingredi monasteriū dz
añ ingressū sua bona distribuere postea
h̄o nō p̄t qz nō erit dñs rerūz vltorius
etsi filios habuit quibus ante ingressū
p̄t legitimaz assignauerat ex causa do-
tis aut ante nup̄. donatiōis nulluz in-
dictis bonis possunt habē ingressum. li.

Libri autenticorum

nihil aut minus legitima eis extiterit assignatum tunc eis debet legitima dari vel suppleri ac etiam uxori talis ingreditis dos seruari rato manente pacto de donatōe lucrāda in casu nō existentū libēor. et dicta in masculis hnt etiā locū in feminis. Et illud quoq. Et an ingrediēs monasteriū p̄t sibi aliquid reseruare et an ingrediēdo rūpā testamētum vi. in glo. verbi illud in. s. Illud al. le. et vi. glo. i. et q̄ ibi notant in. c. fin. de condi. appo. Ad sextam ptem dic q̄ monach⁹ relinquens mōsteriō bona sua nō recūpat s; remanēt penes ipm Et si monachus vni⁹ monasterij ad aliud se trāstulerit substantia monachi debz primo monasterio remanere et abbas alterius monasterij non debet eum recipere. Et si vero relinquit. Et an quis potest transire de vna religione ad aliam vide glo. in. c. cū singula de pben. in vi. in gl. xbi canonice et in. c. licz de regu. Ad septimam dicēdum q̄ constitutus in minoribus ordinibus si uxorez accepit de clero est repellendus. Et eo. s. si quis aut. et intellige text. si incedit sine habitu et tonsura alias gaudet clericus coniugatus priuilegijs duobus videlz priuilegio. ca. si quis suadente. et priuilegio q̄ non potest conueniri corāz iudice seculari pro criminibus ciuilitate vel crimine licet inrētatis vt in. c. vnico de cleri. cō. in. li. vi. Ad vltimā pclude q̄ abbas dz creari nō fm ordinē t̄pis hoc est fm sēminū s; ille dz eligi q̄ est melior. et dicta in monachis hnt locū in mulieribus. Et eo. s. ordinationem.

Quō oporteat ep̄os et ceteros clericos ad ordinationes perducī et de expensis ecclesiarum.

Glo. rub. p̄tinuat. Dictū est de monachis ex q̄b⁹ sūt ep̄i. vt. s. e. s. igit q̄re vi. deam⁹ de ep̄is. Et h; hec rubrica tres ptes vt patz in ea. De prima videlz de

ep̄is quō dnt ad ordinationes pducī dī. eo. vsq. ad. s. et illud. De scda pte videlicet de clericis quō dnt pducī ad ordinationes. Et hec aut de deo. et. s. neg. et. s. q̄nta. De tertia pte scz de expensis ecclesiarū dī. eo. s. sed neg. effusas. De prima patre aduertendum ante omnia q̄ ad ministrationes et iurisdictiones pape et impatoris sunt distincte vt. s. eo. in prin. et imperium et sacerdotium sunt a superna clementia collata vt ibi. vbi vi. de glo. in verbo conferens que conclusit q̄ donatio facta a Constantino filuestro pape non valet ita determinat etiā Jaco. butri. in proemio. ff. de. Contrariū tenet Guilhel. de cu. ibi et hic bar. et glo. in ea. Ego Lodouicus. xliij. distinc. et glo. verbi constantinū in clemen. vni. ca. de iur. iur. per. tex. ibi et tex. in. ca. fundamenta de elect. li. vi. Et vide hic bar. in prin. qui notat q̄ imperiū et sacerdotium processerunt a deo et eodem tempore. et sic dicit glo. q̄ iste iurisdictiones sunt distincte nec papa in tēporalib⁹. nec imperator in spūalib⁹ dz se inuicem t̄m vt ex de ap. c. si duob⁹ in vi. g. de q̄ vi. lat⁹ p̄ Inno. et doc. in. d. c. si duobus. et in. c. licz de fo. cōpe. et p glo. et ibi doc. in. c. causam. ij. et. q̄ si. sūt le. et in extranea bōifacij. viij. q̄ incipit. Vnā scāz. vbi h; q̄ papa h; vtrāq. gladij p̄tatem et ab ecclia impiū depēdeat. Itē in ordinatione ep̄or dz p̄siderari an sit honesta p̄sona et gloria fruēs bō et erudita s; bo et ope et corpis sapiētia et nō p pecuniā eligi dz. Itē nō erit aliene uxori alligat⁹. nō maritus reliat⁹ a vidua vel corrupta nō hns cōcubinā neq. filios aut nepotes legitimos vel illegitimos et imponit pena p̄faciētib⁹ vt p̄z. s. e. vsq. ad. s. et illd. cō cor. c. de siracusane. dis. xxvij. lxi. dis. caninenf. hoc vez de iure. de disp̄satione pōt promoueri. ita debet intelligi. c. i. de testa. et q̄ ibi notant et ca. ep̄s q̄ filios xij. q̄. q̄. de q̄ p̄ Inno. et doc. i. d. c. i.

Collatio prima.

Item ep̄s extra ecclesiā suā plus annis
aut toto anno morari nō debet sine ius-
sione principis et patriarchas suos sub
ditos cōpellē d̄z et metropolitanos suos
ne se absentent qui autē p̄fecerit et mor-
nitur reuerſus fuerit siue nō fuerit ep̄s siue
metropolitanus expelli d̄z a sacro ep̄oꝝ
choro et alius introduci vt̄ eo. Illud
Et nullus episcopus sine litteris metropo-
litani nec metropolitanus sine litteris
patriarche ad ciuitatem constanti-
nopolitanam ad principem audeat pro-
ficisci. eo. Non aliter. Et vide glo. x̄i.
ibi aplm̄ que ponit x̄iij. capla circa ep̄i-
scopum consideranda. et vide ange. in. s̄.
igitur. eo. ibi sacras regulas valere p̄
legibus. qui notat sacram regulam pro
lege seruandam et ideo si in regulis tra-
ditis p̄ illos qui ordines receperūt pu-
ta p̄ benedictum et dominicum aliquid
appeat illud debz p̄ lege obseruari fm̄
eum et vide tex. in. d. s̄. igitur in versi.
Et runtamen q̄ illud quod datur per
symoniam debet applicari illi ecclesie cui
per hanc dationem fit iniuria de quo ex-
tra de simo. c. de hoc et ibi per gl. et doc.
et vide bar. in. s̄. et illud. qui querit an
et quando litteris priuati creditur de
quo ibi per eum. De secunda parte di-
cendum q̄ clericus ordinandus talia
debet esse qui sit bone fame et boni te-
stimonij concurrentibus quibusdam q̄
in episcopi ordinatione sunt statuta. i. e.
s̄. hec de deo. et semel clericus ordinem
susceptum relinquere non debet. eo. s̄.
semel. quod intellige de clericis i sacris
constitutis In minoribus constituti be-
ne possunt relinquere ordinem de quo
in. c. iohes extra de cleri. cōiū. et q̄ dicta
sūt de clericis etiā dñt obseruari in dia-
conissa que ordinari nō debet nisi sit q̄n
quaginta annoz nisi neitate iminēte. i. e.
s̄. quāta et vide glo. x̄bi diaconissis que
dicit q̄ diaconisse habebant quandam

prerogatiuā non tamen cantabant euā-
gelium sed alias sacerdoti ministrabāt
et sic erat quidam ordo monachaz. Ho-
die autē mulieres non ordinantur et nō
recipiūt characterē impediēte sexu. de
quo vide glo. in. ca. diaconissam x̄vij. q̄
i. et. c. sacras. x̄iij. dis. Item non possunt
audire cōfessiones nec publice le-
gere euangelium nec predicare. c. noua
extra de pe. et remis. et non possunt serui-
re sacerdoti in altari vt in. d. ca. sacra-
tas. De tertia pte dic q̄ in ecclesijs ex-
tra urbem constantinopolitanā positis
nūerus clericorū ordinari d̄z put dis-
ponunt hī qui ecclesiam fundant et dor-
tant et si certus numerus nullus appeat
debet ordinari fm̄ possibilitatem ecclesie
ne expensis fatigate veniant ad pau-
peratē et hoc obseruare debent patri-
arche metropolitani et etiam episcopi
et contrafacientes puniuntur. eo. sed
neq̄ effusas ex quo s̄. ibi non sunt enim
notat ange. argu. q̄ non dicitur pater
actum pium facere cum aliquid relinquit
pauperib⁹ ex quo relicto filius depau-
peratur. Et sumitur ex isto tex. hoc pro-
uerbium non licet clericis neq̄ est ele-
mosyna vnum altare tegere et alterum
detegere fm̄ gl. in verbo hec pia in pres-
allega. s̄. sed neq̄ effusas. et vide ibi gl.
verbi vniuersis. q̄ ille qui denunciat
crimen commissum in diuinam maiestatem
non cogitur se subscribere quia
talis dicitur propriam iniuriam prosequi
qui accusat de iniuria illata in diuinam
maiestatem. de quo ibi latius p̄ ange. et
vide tex. ibi et ad impium quod semper
est q̄ imperium semper est et durat con-
cor. i. e. vt p̄po. no. impa. et l. c. si gratiose
et de rescrip. li. vi. ibi dicit q̄ sedes ap-
ostolica non moritur.

Sequitur collatio scda.

Libri autenticorum

Incipit collatio secunda.

De non alienandis aut permutandis rebus ecclesiasticis immobilibus aut in specialem hypothecam dandis creditoribus sed sufficere generales hypothecas.

Dictum est s. titu. proxi. q. l. iter p. uidet ecclesijs ne deducant ad inopiam p. supflua clericorum ordinationes in s. sed neq. nunc videndum erit de prouisione ne deducant ad inopiam p. alienationem pmutatio/nem aut rex suarum alienationem. Diuiditur iste titulus in quinque partes. primo recitat ius antiquum. secundo prohibet alienationem rex ecclesiarum. tertio permittit in casibus. quarto punit contrafacientes. quinto precipit ista constitutio esse diuulgari. Secunda est in s. nos igit. tertia est in s. vt at. quarta est in s. quia vero s. quinta in s. hec a nobis. Hic sciendum q. res immobiles ecclesie constantinopolitane et ecclesiarum aliarum et priorum locorum prohibentur alienari et creditoribus in speciales hypothecas tradere. eo s. nos. et vide ibi s. si. alienationis. q. nomen alienationis est generale et comprehendit venditionem. donationem. pmutationem. et perpetuam emphyteosim que non procul ab alienatione consistit et vi. bar. hic circa prin. qui dicit notandum versu. vult enim hic in principio q. an one ciuiles seu redditus reputantur inter mobilia de quo vide glo. verbi. ciuiles hic et p. doc. in. c. ij. de re. eccle. no. alie. li. vi. et vide glo. in s. bo. numerada. que vult q. actiones competentes pro re immobili computantur inter mobilia et que competunt pro re mobili inter mobilia de quo vi. lati. ibi p. bar. et p. glo. Item varia sunt loca pia et vario modo loca pia appellantur

Est enim zenodochium locum ubi peregrini recipiunt vt hospitale sancti iohannis Bethlethrophium locum ubi infantes alunt. Mosochomium locus ubi egroti curant. Gerotocomium locum ubi pauperes et propter senectutem infirmi curantur. Monasterium ubi monachi simul conuersantur. Prototrophium locus ubi pauperes et infirmi homines pascuntur. Orphanotrophium locum ubi orphani utroque parente pascuntur. Asisterium locus in quo femine debilius sustentatrices habitant. Ista loca sunt pia. et p. cedit in his quod dictum est s. de his omnibus vide glo. ubi zenodochiorum et in quinque glossis sequentibus. Item. circa prin. ci. et quod dixi. L. de epis. et cleri. et vi. de glo. in s. bo. degeneri. que dicit q. genus clericorum debet esse audax cum defendat lege dei que dicit nolite tangere christos meos et vide gl. ubi huius. in s. nos igit. Item. q. post casus in quibus res ecclesie per alienari. Dicit etiam eadem glo. q. mobilia bona ecclesiarum possunt alienari sine solennitate quod intellige de his que seruando seruari non possunt alias requiritur solennitas vt notat glo. xij. q. ij. c. i. de q. vide p. Inno. et doc. in. c. nulli. de re. eccle. no. alie. et q. solennitates hodie sunt seruande in alienatione rex ecclesie immobilium et mobilium que seruantes seruari possunt vi. auc. hoc ius porrectum. L. de sacrosanct. eccle. sed de iure canonico sufficit solennitas ca. sine exceptio. xij. q. ij. et. c. dudum de re. ecclesi. non alie. in vi. de quo vide latius doct. in. d. c. nulli. et vide glo. in verbo specialis. que dicit q. ubicumque dicitur in hac constitutione de prohibitione specialis pignoris illud sit correctum Item. de alienatio. et emphyteosim. hec etiam. similiter inquit glo. verbi. perpetuam q. ubicumque in hac constitutione sit mentio de perpetua emphyteosim prohibenda q. illud corrigatur Item. de alienatio. et emphyteosim. licentiam de quo hic latius per

Collatio scda.

bar. i. d. s. nos igitur alienationis. vbi etiam dicit gl. vbi voce. q. greci vilipendunt linguaz latinā et eam non volunt scire. Itē res immobiles ecclesie pnt pmutari cū pncipe. s. vt at. j. e. vbi dicit bar. p. sū. mario q. exceptio firmat reglāz i nō exceptuatis facit. c. ij. de pū. lepro. et vide tex. in. d. s. vt at. circa pū. vbi h. sunt xba quid enī erit stabile int. hoīes et imobile ita vt nullā patiat mutationē cū oīs nō stat. sub ppetuo motu cōsistat. et vī. i. eodē. s. q. i. ecclesijs optia mēsurā est donatar. rez eis imēstas et facit q. dona. pstatini facta siluestro nō fuit imēsa nec indiguit insinuatōe de q. vi. gl. vbi fōr. j. e. s. vt at. et bar. lat. et ibi vtiq. ait tex. cū nec mltro dīant ab alterutro sacerdotiū et impiū de q. vi. glo. vbi nec multuz. Itē res ecclesie et locoz venēabiliū pnt dari i emphiteoliz i psonā accipiētis et duoz successoz videlz filioz et nepotū et viri et vxoris nō de eis fuerit spēalit dictū. s. emphiteoliz. j. e. hodie tū p. i. ppetuū dari i emphiteoliz vt s. dixi p. g. in. x. ppetuū. Itē cū res ecclesie in emphiteoliz pcedit sexta pēsiōis portio p. remitti si portio diminuta nō est a die q. ad ecclesiā am puenit vsq. ad tps cōcessionis. si nō diminuta eēt p. pcedi p. ea pēsiōe q. tpe pcessionis inuenit et si res q. in emphiteoliz pcedit sit p. ciosa reddit. nō pui. e. ius p. cū n. d. statui fm reddituū q. litat. tē vī. q. n. tātē s. ita q. in ānis xx. pēsiō equaleat rei. j. e. s. q. vero leonis. i. Et sic nota q. iusta pēsiō ē s. in xx. ānis equaleat p. ciosa rei. et si emphiteota ecclesie canonē nō soluit p. bienniuū vī. p. uati p. trienniuū iure suo p. uat et si deter. p. diū fat. at. sit in statu p. stinuz restituere tenet nulla melioratiōis habita rōne. j. e. s. rōe. Itē familiares p. cipis nō pnt res ecclesie alienatiōis titulo p. cipe. s. q. d. at. j. e. et vide gl. in. x. bo. mechanicis q. m. g. r. i. fa. broz et filium dicit mechanic. s. archi. tedi m. g. r. i. rectoz. Itē res ecclesie pōt ad

vsufructū pcedi ad tps vel ad vltam p. cipientis re alia eiusdē reddit. in eius compensatione ecclesie data vt tpe finito vtraz res redeat ad ecclesiaz. j. e. s. si quis at. Item iconomi res ecclesiaz in casibus phibitis alienātes penis. l. leonis affi. ciūt et emptor p. cū amittit et rē cū fru. ctib. reddit. Itē donatari. rē reddē cō. pellit et aliud tātūde. s. q. vero leonis. i. j. e. Ex q. nota iūc. gl. i. q. vbi vēditōe non trahit ad alios p. d. p. quos dñium nō trāssert. et hoc ideo hic. q. hic loq. tur in penis in quib. verba debent pro. prie intelligi fm bar. hic de quo vide p. doct. in. c. nulli p. alle. S. an emptor pōt habere regressum contra iconomum ad p. cūz vide glo. verbi contractu in. d. s. quia vero. que videtur velle q. tūc si est bone fidei et hāc videtur tenere gl. in. c. ad audiētā de re. eccle. non alie. sed contrarium notat glo. in. ca. hoc ius. x. q. ij. et hōm. in. d. c. ad audiētā qui tenet q. etiam malefidei emptor habz regressuz contra iconomum et hanc tenet pe. de bella. par. in. auc. qui res. l. de sacrosan. ecclesi. et pro hac opi. facit tex. huius. s. fm bar. Ad obstat q. qui contrahit cō. tra legem presumitur esse in dolo vt. l. de agri. et cens. l. quemadmoduz li. xi. et c. qui contra iura de regu. iuris li. vi. si q. est in dolo potest repelli exceptiōe do. li. Sed responde q. dolus iconomi p. ponderat dolo emptoris fm bar. Item creditor qui pro ecclesia mutuat pecu. niam si pignori accepit rem immobilem regulariter a contractu cadit et pecuni. am perdit et contra ecclesiam nullus sibi datur regressus sed tū cōtra icono. mūz vel p. elatū. Fallit si necessitas vel maxima vtilitas imminet quo casu ge. neralis permittitur hypotheca. j. eo. s. si autēz creditor vbi vide glo. Querit e. nim glo. quō p. manere a d. cōtra p. re. sulem. i. abbatē qui nihil habet. Et dicit q. quidam tenet q. affines cōsanguinei

Libri autenticorum

pro eis tenet. qd reprobatur qz vn^o p alio
erigi si dy. **¶** Et dicit gl. qdā sūt abbates
laici nō monachi. Itē emphiteota acci
piēs in emphiteotum citra legis obser
uationē rem reddit et qd dedit p dicit so
lutus etiā qd qd p vno qz āno solue
tenebatur et tabellio q instrumentū scri
psit in exilii dānat et ab exilio nō remo
uetur et iudex decretū in pōnēs digni
tate pūatur et bona publicātur eedem
pene obrinēt in his q sup rebus sacris
celebrāt cōtractus. **¶** Et qz vero etiā. Ex
quo nota circa pūm. qz res ecclie sūt pau
per. Itē res immobiles ecclesiarū regula
riter allegari phibentur omni cessante
pūlegio et nō dūt exētes in potentatu
cōpellere psonas ecclesiasticas ad ven
dendū locādū vel in emphiteotum cōce
dendū. Itē monasteriorū et ecclesiarū a/
lienatio ē penitus interdīta et pene im
ponuntur contrāfacientibus. **¶** Et qz
vero verisile. Ex quo nota in xli. opz ei
qz iura spēalia facili^o tollūt qz cōia. Et
nota tex. ibi nulli horum. contra nobi
les et potentes qui cogunt ecclesiasti
cas psonas ad locādū qz incidūt in cri
men sacrilegij. Idē tū est in nō potenti
bus cogentibus fm gl. xbi in potētatu
f. e. Itē dānosa possessio ecclesie nec da
ri nec recipi debet et pena ipōnif pfaci
entib^o et est hec. l. generalis et in oībus
datur licētia denūciandi sine metu calū
nie. et in oīb^o pfirmat lex leonis pter qz
in casibus huic legi cōtrarijs. **¶** Et sicut
autem.

¶ Et iudices sine quoquo suffra
gio fiant de consulibus.

Dictū est s rēu. proximo qualiter p/
uideatur ecclesijs ne deducāt ad inopi
am. sequit hīc videre de subiectis oīb^o
impio qliter eis prouideatur ne ad ino
piam p iudicium vel regentiū grauami
na puentāt. Et expone vt iudices. i. pū
des vel cōsules vel rectores pūctiarū
sine quoquo suffragio. i. sine aliquo da

eo noie suffragij vt f. e. h. hec oīa. ita expo
nit glo. rubrice. quid ā sit suffragij. die
vt dixi. **¶** De suffra. qz suffragium quan
doq dicitur salarium vel ponit pro pa
trocinio et in vtroq significato pōt hic
accipi vt pēz in xli. hec oīa. f. e. Pro hu
ius constitutionis declaratiōe in pmiss
erit sciēdū q institutiōes seu administra
tiones dūt gratis conferri nihilo suffra
gioz noie dato alias multa mala sequi
tur cū hoc ab auaricia pcedat que om
nium malorū est mater iure antiquo pe
nitus sublato vt hic in pūm. vsq ad pū
lud. in quo pūm. enumerant multa mala
que oriunt cū iudices aliquid dāt. Olim
enī quādo ipatores aliquē iudicēz ppo
nebant in aliquo loco aliquid ab eo spe
rabant et habebant et idē faciebāt pfe/
cti quod erat damniū subiectoz hoc hor
die fieri nō debet vt ā dictū de quo vi
de glo. xbi cogitarent. f. e. circa pū. et vi.
tex. in vers. cōsideramus. vbi hec ponit
tur xba impit et fiscus abūdabit vēs
subiectis locupletib^o. et p^o pauca ibi ha
betur iūta glo. xbi illicito. qz pcedente
xbo malo sequitur et alia et sic puerbi
um cui aduenit vñi mali illud nō adue
niet solū et que malo sunt inchoata pū
cipio vix est vt bono pagantur exitu. i.
q. i. ca. principatus. et nota tex. ibi. verū
est q auaricia sit oīm maloz mater et vi
de tex. in xli. hec oīa. iūc. gl. xbi. cōiūgē.
q cōsiliū est sumendū ab vxore sicut fe
cit hic ipator et dixit catho a seruis cō/
siliūz eliciendū pro litteris tū licite ali
quid datur vt in. d. xli. hec oīa. circa fin.
Item licite et nullo dato consequētes
administrationes nō debent ponere lo
corū seruatores. i. vicarios. Hoc pcedit
regulariter vt in. d. nulli iūc. glo. f. e. et
interdicim^o. f. e. ex quo pēz q etiā tenē
tur prestare cautionē. Item ipi iudices
prouincias regentes habent iurisdicō
nem in priuatos in criminalibus caus
et in milites et subditi habēt potēstatē

Collatio prima

de eis ad principes conquerēdi. *¶* qd
aut et volumus. ubi p^rz q^d milites nō
dicunt puati licz non dicant habere di/
gnitatē de quo vide qd dixi. *¶* De eque/
stri. digni. li. xij. Itē hi iudices et admi/
nistratores dñt prestare iuramentū nī/
hil se prestitisse vel pmississe nec occasio/
ne suffragij nec occasione p^rocinij. p^riu/
facientes puniunt v^rq^d sic igitur ubi
vide gl. xbi p^rbere que dicit q^d xbi p^re/
bere et sic xbi infinitiui modi vel p^re/
atum sed confusum t^rps significat et si/
gnificat p^reritū t^rps et futurū. alibi dicit
glo. q^d denotat oē t^rps. ita notat glo. in l.
stipulationū alie. *¶* stipulatio. ff. de x. ob/
li. Itē hi administratores. de quib⁹ s^u et
q^d corā ipis sunt debent facere iusticiam
in oib⁹ publicis et puatis causis et obe/
dientes et deuotos bñ tractare. in deuo/
tos punire. *¶* eos. Ex q^d nota ibi p^r ali/
os at q^d magis est delinquere p^r aliū q^d p^r
se vi. gl. ibi in xbo magis. Itē admini/
stratores ciuitatis in officio vel occasio/
ne ei⁹ delinquentes et officio durate pe/
na a lege statuta sūt puniendi licētia data
puicialib⁹ eoz delicta. ebo et archiepo
denūciae vt p^r eos relatiōe p^rncipi facta
in locis ubi delinquent puniāt. *¶* sic q^d
aut. Ex quo nota casus in quib⁹ maior
m^rgratus dī delinquere. ita q^d durate of/
ficio p^r puniri. de q^d vi. gl. xbi hñtis hic
Itē administrator in officio puicie offi/
cio finito dī ibi quāq^d ginta dieb⁹ morari
oibus redditurus rōnem. *¶* sncitatē. *¶* sic.
Itē subditi nullā dñt iudicib⁹ facē in i/
uriā sed fauorē nisi in eoz delinquerēt
officio pena mortis iminēte. *¶* illud. *¶* sic.
Ex quo notat bar. q^d iudex q^d dī a pu/
cialibus tributa p^rncipis accipe nō p^r
concedere dilationem.

**Scriptum exemplar edicti cōstā/
tinopol habens ita:**

Dictū est s^u ti. p^ror. *¶* hec oīa q^d admi/
nistratores pñt aliqd dare p^r codicillis
seu chartis et pmissis de hoc subijcē legē

Hic ponit qñtū vnaqueq³ administ^rar/
tio dī p^rbere in camera impatoris vel p^r
fecto p^rtorio et p^rz intuenti et non solet
legi fm glo. rubrice.

**Scriptū exemplar hmoi dñico glo/
riofissimo prefecto apud illyricum
pretorior:**

Hic sciendū q^d hec cōstitutio ē qdā
exēplū p^rinēs quedā q^d fuerit in scda vt
iudices sine quod suffra. et qdaz p^rinēt
pl⁹ de amonitiōib⁹ q^d dñt facē epi et p^r/
fecti p^rsidib⁹ postq^d iurauerint fm gl. ru/
bruce q^d subijcit q^d sicut si aliq^s mittēt et
plaz secretā et qndaz ap^raz ita est apta
respectu supioris vñ intēdit hec p^rstitu/
tio q^d iudices et citatis defensores p^r ad/
ministratiōe nil dāe dñt nec accipe a sb/
ditis ex administratiōe nisi in defectū sui
salarij iureiurādo ab eis prestādo et p^rfa/
cientes puniūt. Et nota rex. in xbi. q^d p^r
pter igit et qñtū q^d in largitatib⁹ et ex/
pensis mediū ē tenēdū. et est ar. h. f. *¶* Ba/
co. de bel. *¶* legatos q^d hoc immensissime
mediū nō tenent. Sedo nota ibi aut si nō
q^d correctā sit lex solēt. *¶* ff. de offi. p^rco/
su. nā hic nō p^rmittit aliq^s mō accipe es/
culētū dūmodo habeat salariū. Itē de
l. plebiscito. ff. de offi. p^rsi. q^d vident indi/
fide p^rmittē esculētū. d. q^d h. i. gl. et p^r bar.

**Iureiurādū qd prestat ab his q^d
administrationē accipiūt.**

Dictum ē s^u de iureiurādo quō et qñ
dñt prestāe administratores iureiurādū
sequit^r hic videre de sba iurisiurandi et
de forma iuramēti qd p^rstabūt admini/
stratores vt p^rz intuenti totā constituti/
onē. Et diuidit in tres p^res. P^rio poit
sba sacramenti vsq³ illuc purā cōscia
zbi at incipiūt capla q^d iurat vsq³ ad. *¶*
Postea at penas dicit q^d vult subire
si p^rfecerit ita dicit glo. i. hic. et vi. g. h. q^d
iudei nō pñt hñe administratiōes. Et nota
rex. et gl. in xbo p^rmitto q^d p^rates trarū
hñt expellē hñicos de suis locis vt. *¶*

Libri autenticorum

de sū. eni. et si. ca. l. i. in fi. Et nota gl. in
hbo dñor q appellatiōe dñi venit dñā
z sic masculinū pcepit seiz vi. h p bar. z
etiā glo. hbi dñis. Et nō etiā tex. q i iu
ramēto itelligit si est possibile. de q in. c.
quēadmodū ē de iureiurā. nota tex. ibi
fm q visum fuerit mihi iustum iūc. g. q
iudex dz iudicat fm q sibi visū fuit sz
legē. de q vi. in. c. i. z ibi Inn. ex de pñi.

**Et ecclesia rhomana gaudeat cen/
tū annor prescriptione.**

Hic sciendū q ecclesia rhomana cū ec
clesijs sibi subiectis cētū ānor gaudz p/
scriptiōe in pñib⁹ caus⁹ reb⁹ z oib⁹ act⁹.
de alijs dic q gaudēt pscriptiōe. xlan/
noz vt in. c. ij. de pscript. li. vi. et ista ē ve
ritas quicqd dicat hic p glo. et doct.

De referendarijs.

Dictū est nūero clericor definitio a
vt determinat⁹ sit nūer⁹ clerī. hic nūc se/
quitur videre de nūero referēdarioz
Sūt at referendarij q sūt aduocati i cu
ria pñcipis dicti ex eo q referūt vices
hoīm corā pñcipe vt s quō opz epī. s.
nō alit⁹ it. Ita dicit hic glo. ij. Dicit tñ
Jaco. de bel. q nō erāt simplici aduo/
rati sed erant qdam cōstituti sub certo
nūero qui causas et petitiones coram
pñcipe proponebant vt patet in s. p/
mum quidem. i. eo. et s. hoc autem. Hic
sciendū q nūer⁹ referendarioz in octo/
nario nūero dz terminari sz hī q vlt. hūc
nūer⁹ tpe hui⁹ pñtutōis sūt pñtuti in
suo statu dñt pmanē et pena iponit⁹ pñ/
cientib⁹ vt pñz. i. e. p totū. Ex tex. nō ibi
vt q sūt. q ipatori nō cōcēit auferre cō/
cessa vt h et illesa dñt eē pñlegia et bñ
cōseruari vt. i. cōsti. que de digni. illud
et vi. tex. ibi multitudo eī. vbi hec sē h/
ba tex. Multitudo enī nūerosa nihil hz
honestū. vñ dicit vbi multitudo ibi con/
fusio fm glo. in hbo honestū. et pñ non
est in multis vt dicit tex. in fi. licz clamā
do qlibz pñt eē bonus. vñ catho Sermo

dat cūctis aī sapientia paucis. fm gl. h/
bi qm in paucis. Ex quo fine tex. etiam
nota q ex bono pñe bon⁹ pñmit filius
imo rōne nationis pñmit quis bonus
vel malus vt. ff. de edic. edic. l. q si no/
lit. s. qui mancipa. ita dicit gl. in hbo ex
patribus. et vide glo. si. q laudabile est
paupes adiuuare.

De incestis z nepharjs nuptijs.

Hic sciendū q incestu nuptie dicunt⁹
inter collaterales cōsanguineos et affi
nes insl. de nupt. s. g. et. ff. de ritu nupl. l.
quineriā. sed nepharie inē ascendentes
et descendentes. Illicite sunt quecūqz
nuptie contra leges. licz nō sint contrar
ie nature. sed iuri. licz lex quandoqz p/
miscue vtatur his. ita dicit glo. hbi san/
cim⁹ hic in prin. que dicit plus q hec
constitutio habet locū non soluz quādo
essēt nepharie nuptie vel incestu sz etiā
quocūqz modo dicātur illicite Nec ob/
stat rubrica huius tituli que tñ habet
de incestis et nepharjs. Mā plerūqz ge
neralior est tex. q rubrica vt s vt eccle.
rhoma. nam et de alijs eccle. ibi loquit⁹.
et econtra rubrica quandoqz generalior
est nigro seu tex. vt patz. l. de religi. et
sump. su. nam licz in rubrica dicat de lu
su alie. in tex. tamen non dicit vide la/
tius glo. palle. Vñ hic sciendum q hec
constitutio diuiditur in tres pñes pñ/
mo ponitur pena contrahētū illicitas
nuptias Secundo ponitur quo tempo
re hec lex locum habeat. Tercio ponit⁹
de legitimatione liberor. Secunda est
ibi et hoc quidem Tercia ibi Dubitatū
De prima pñe aduertendum q viri et
mulieres illicitas nuptias cōtrahētes
punitur pena hic statuta videlz pñā/
tur cingulo et mitti debent in exilium
id est relegari in insulam cū vilis fūit
debet verberari quatenus discat caste
vivere et intra naturam se continē. non
autem delectari et amare vltra tminū z
legibus repugnare et eorum substantia

Collatio tertia

liberis si extant alias fisco applicabitur
f.co. in prin. vsq. ad f. et hoc quidez Ex
pun. nota q. pena suos autores tener
re debet concor. l. sancim. l. de pe. c. q. si
uit. de his que si. a maio. p. ca. Secundo
nota q. homo debet facere decencia na/
ture alias nō reputatur homo s. bestia
ad idem s. de mo. in prin. et vide text. in
versu. si vero contigerit. f. e. q. filij tenen
tur alere patrem etiaz incestuosuz quia
licz legū cōtempzor est et impius sit. pa
ter tamen est vt ibi Et vide glo. in xbo
erario exponit. i. camera fisci. et vi. glo.
xvi. imminere in si. q. vbi propter deli/
ctum amittit quis bona sua p. sententiā
am q. nō amittit fructus medij tempo/
ris. secus si ipso iure licz requirat sentē/
tia declaratiua. et vide glo. in verbo ge
neri q. aliquem esse malum dedecus est
parentum vt in. d. prin. ibi. Nocuit autē
et generi colligit. De secunda parte di
cendum q. pena huius cōstitutionis ob
tinet in nuptijs futuris et nō in preteri
tis ante hanc constitutionez dissolutas
nec etiam postea infra biennium sed in
nuptijs per biennium durantibus pe/
na locum habet per omnia aut si nuptie
illicite post fuerint contrade. f. eo. f. et h.
quidem. Ex quo nota in versu. sin autē.
q. filius tenetur alere patrez exbānitū
fm bar. et idem in matre exbānita fm
docto. quia eadez est ratio. De tertia p/
te dic q. si liberis legitime procreatis
pater concubinam habuerit cum qua
matrimonium contrahere posset et eaz
acceperit post in vxorem confectis do/
talibus instrumentis liberi inde procre
atiante confectioem instrumentorum
dotalium. vel postea sunt legitimi et v/
na cum legitimis ad hereditatez admit
tuntur quod habet locum etiam si post
eos pater vxorem assumpserit et ex eo
filios legitimos procreauerit. f. eo. f. du/
bitatum. Ex quo nota q. legitimatus p.

subsequens matrimoniuz hz contrate/
stamentum omne remedium quod dat/
tur filio ab initio legitimo. et succedit
etiam alijs filijs ab initio legitimis fm
bar. Et an requiratur ad legitimatiōē
filiorum confectio instrumentorum do/
talium glo. in verbo confectio. vide/
tur hic tenere q. sic Cōtrariū determi/
natur in. c. tanta qui si. sunt le.

Collatio tertia.

De lenonibus.

Dictum est sup. de his qui abutūtur
feminis per incestum. nunc de abuten/
tibus per lenocinium. Et sunt lenones
in proposito qui iuenculas decipiunt
et ad vitam miseraz ducunt et qui muli
ebrem impudentiam et turpitudinem
venalem habent. Hi enim vltimo sup/
plicio sūt puniendi et domus vbi talia
cōmittunt publicatur et dominus in x/
libris auri punitur. vt hic per totum.
dicitur etiam leno qui damnatam de ad
ulterio dixit vel qui eam adulterio sub
iicit vel qui questum de adulterio vx/
oris accipit. vel qui mancipia questuar
ia habet scilicet qui taberne vel alicui
negociationi proponit meretrices v/
plus lucretur vel qui vxorem deprehē/
sam in adulterio retinuit vt in. l. auxi/
lium. ff. de mino. in fina. et vide. l. crimē
lenociniij et ibi glo. que allegat con/
cordantias. l. ad le. iuli. de adulte. et. l.
de specta. et sceni. et leno. et quod ibi di
xi. et vide textū ibi occasionem sibimet
Et quo colligit ange. argumen. q. licet
ciuitas per priuilegium speciale habet

Libri autenticorum

potestatem imponendi vectigalia et gabellam non potest imponere gabellam mulieribus in lupanari quoniam illud lucrum nefandissimum est et vide tex. ibi ita et etiam quosdam miserantes earum quod magna pietas est meretrices ad matrimonium et castitatem deducere et vide si sancimus in eo. quod sola castitas representat deo animas. Et notat ange. ex tex. ibi inuitas. quod obligatus ad aliquod faciendum honestum vel inhonestum si illud facit videtur inuitus facere timore obligationis. Et nota sinez tex. contra locantes domos meretricibus et lenonibus.

De defensoribus civitatum.

Dictum est super de presidibus provinciarum et maioribus iudicibus super ut iudi. sine quoquo suffra. et quia procul ab eis est inspectio civitatum. nunc sequitur videre de defensoribus civitatum qui ibi iudicis assumant officium. in eo. si nos. unde sumitur hec continuatio. Idcirco sciendum quod defensores civitatum debent eligi viri honesti et fidedigni et civitatibus nobiles prestito iureiurando ab electoribus servata antiqua solennitate. in eo. a principio usque ad si iusiurandi et vide tex. ibi quanto in si nos igitur. quod quanto enim quilibet preest melioribus tanto maior et ipse honestior est et vide gl. verbi archium quod archium est locus ubi acta publica reponuntur ut hic et alias dicitur locus ubi vasa sacra reponuntur ut si qui. mo. natura. effi. le. si illud in fine. Item nobiles non debent recusare quia convenit nobilibus semper per functionem agere civitatum quas inhabitant et hanc eis conferre habitationis recompensationem. d. si audient in versi. si qua vero in eo. Et eligentes

defensorem iurant omnia secundum legem et ius agere. confirmatur vero a prefecto et eius administratio durat solo biennio nec potest a prefide remoueri. in eo. si iusiurandum. Et quo nota in versi. oportet quod qui presunt administrationibus non solum debent prohibere sed ita inculpabilem suum prebere modum ut nulli detur tempus querimoniarum adversus eos. Et cognoscant defensores de criminibus levioribus et castigant. committentes vero crimina maiora possunt capere et in carceribus detrudere et ad provincie presides destinare. si audient in eo. Item preses potest imperare defensori ut publicas exigat functiones. Item nullus defensor potest ordinari contra modum super ordinatum et officium defensoris aliquis recusare non potest. et qui contrafecerit punitur pena hic contenta. si vero. in eo. Item si iniuria fuerit defensori illata preses debet eam vlcisci. et si fuerit negligens exequatur eam prefectus. et si defensor decesserit alius in loco eius surrogabitur prestito iuramento secundum modum scriptum et confirmabitur a prefecto. in eo. si vero egerit. Item deputari debet una habitatio de publico in qua acta publica defensoris deponantur et deputari debet unus custos ad hoc ut acta non corrumpantur et velociter invenientur a querentibus ea. Item defensor nihil per administrationem dabit sed civitates maiores presidi pro defensoris administratione dabunt quattuor aureos. minores tres aureos. salaria vero de publico secundum consuetudinem percipiet. in eo. si precepta. Et vide si et iudicare. in eo. quod defensor iudicat de causis pecuniariis usque ad trecentos aureos et actores non possunt amplius estimare litem ut sic reos conveniant coram prefide provincie et si quid tale egerint et sententia manifestet litem

Collatio tertia

minorem esse trecentorum aureorum et studio auctam debet actor condemnari in expensis et sic est hic casus specialissimus fm glo. verbi omni lit. j. e. in quo victor condemnatur victo in expensis et vide tex. in fin. qui permittit defensori ad biennium et ex causa de communi consensu ad alterum biennium et non amplius continuari ne frequentia et continuatione cure et per quandam machinationem illum semper renouando fiat aliquibus infinita predicta gubernatio. Quod nota quia facit quod rector vniuersitatis non possit plus quam semel continuari.

De mensura clericorum ordinandorum.

Idcirco sciendum quod numerus clericorum antiquus debet seruari et nullo casu debet augeri, et nullus debet substitui in loco defunctorum donec pueniat ad antiquum numerum. illis qui sunt iam ordinati remanentibus in eo ordine in quo sunt et si in una ecclesia diminuta sit mensura clericorum et in alia abundet debet eligi clericus de illa ecclesia et ad aliam transferri. Non autem debet noua creatio clericorum fieri. j. e. p. totum. Et licet hoc constitutio loquatur de maiori ecclesia constantinopolitana et sibi adiacentibus Idcirco facit et de alijs ecclesijs licet hic de illis non loquitur. ita dicit glo. ubi alijs j. e. in princi

De mandatis principum.

Dicitur est de administratoribus seu iudicibus quomodo debent ordinari in prouincijs et ciuitatibus et iuramento eorum sequitur videre de mandatis principum quibus administrationes per eos sunt gubernande. j. e. si. Est autem mandatum principis in proposito constitutio quedam continens precepta de prouincia laudabiliter gubernanda. Sed placet dicere quod non erat constitutio cum tanquam opposita mandato quandoque inueniatur constitutio ut ff. de colla. illi li. ij. i. R. et l. de incest. nupti. l. qui contra. sed dicere quod constitutio genus est. mandatum vero species est continens huiusmodi precepta tamen quibus prouincia gubernanda est. et ita in hoc titulo accipitur. alias dicitur mandatum quodlibet principis preceptum per excellentiam et sic capitur. l. eo. titu. Et dicitur etiam quandoque mandatum rogatus quidam et sic accipitur. ff. e. l. i. et per totum. ita dicit glo. verbi mandatis. j. e. in prin. quam nota. que ponit differentiam inter constitutiones et mandatum. Idcirco sciendum pro huius constitutionis intellectu quod administratores debent habere puras manus et fiscalia tributa vigilanter inspicere et pacem ciuitati dare et seditionem prohibere. j. e. oportet igitur. ubi vide Barro. qui dicit quod iudices ordinarii et delegati possunt accipere sportulas dummodo non ultra modum statutum. licet lex videatur facere in contrarium ut hic per eum. De qua si procedat de iure canonico vide in c. cum ab omni extra de vi. et ho. clerico. et in c. statutum de rescrip. li. vi. et debet iudex seu administrator providere ut nulli populi ciuitatum alterutri seditiones faciant et ut pax inter subditos et ciues seruetur. j. e. deinde. Item iudices debent audire litem cum omni equitate et breues lites et vilium personarum ex non scripto agnoscere et iudicare et providere ut subditi occasione iudicij vel aliarum expensarum non damnificentur vel per ipsorum negligentiam ad curiam principis accedatur. j. e. si tibi. Ex quo nota quod cause breues possunt

et iij.

Libri autenticorum

sunt expediri sine scripto hoc est sen-
tētia potest ferri sine scripto et libellus
in scriptis nō est dādus de necessitate
Et que dicūt cause breues dic hoc esse
relinquendum arbitrio iudicis fm bar.
licz gl. hic in verbo breuiores aliter di-
cat. Item et cause vilium psonaruz licz
sint magne expediuntur sine scripto fz
glo. in verbo vilium. et ibi per bar. z di-
cit glo. vilium id est pauperuz. vide de
hoc in. c. i. extra de libel. obla. et per gl.
et doc. in. c. si. de re iudi. li. vi. Et vi. gl.
in verbo equitate. que tractat an iudi-
candum sit fm equitatem. de quo vide. l.
placuit. et que ibi notantur. L. de iudi.
et. c. si. extra de transac. Et an iudex de-
bet iudicare fm conscientiam an vero
fm allegata et probata tractat eadem
glo. z vide de hoc in. c. pastoralis. §. quia
vero. extra de offi. delega. et in. c. i. et ij.
extra de offi. ordina. Et vide tex. ver-
si. et non permittere q subditi non pos-
sunt principem adire nisi cuz iudex ne-
gligit facere iustitiam. Item non debēt
administratores preceptum contra ius
et utilitatem publicam suscipere nisi se-
cunda emanauit iussio et diligentiaz de-
bent omnem adhibere pro vbertate ne-
cessariorum et operum ciuitatis et de-
linquentes decenti castigatione punire
ōni priuilegio cessante et prouidere ne
officiales sibi subiectos afficiant et ma-
los expellere debent consiliarios et bo-
nos assumere. Et breuiter talem admi-
nistratoz prebebit se ipm omnib⁹ et pu-
blice et priuatim vt terribilis quidem
sit delinquentibus et in deuotis. māsue-
tissimus autem et mitis omnibus plai-
cidis et deuotis paternam eis exhibēs
prouidentiam. §. eo. §. deinde competens
vsq ad §. sed neq. Et nota ex versi. si qs
autem. q iudex non debet suscipe man-

datū superioris cōtra ius vel utilitatem
publicā nisi emanauerit scda iussio. z in-
ducit hoc glo. xbi nuncians. contra mi-
seros prelatos qui timent in tātū lras
domini pape vt non audeant reclama-
re de quo vide in. c. si quando extra de
rescrip. et vide tex. in xbi. q si delinquē-
tes. vbi videtur tex. q iudex qui cogno-
scit de crimine potest criminolum con-
demnare ad restituendum zt. et ad dāna
q alias venirēt in actiōe. ciuili fm bar.
et vide glo. verbi vti nocentes q scho-
lares nō vtētur priuilegijs in delictis
licz Fredericus impator eis generalit̃
concesserit. magistri tñ z scholares illis
priuilegijs qntū ad delicta renūciauerūt
cum p mōros vel epm non poterāt ple-
ne delicta puniri. vide de hoc per Pa-
nor. in. c. si diligenti. extra de fo. compe.
et vide glo. xbi supplicium. que colligit
ex tex. versi. homicidia q alioz supplicii
alios saluos facit et impunitas alioz
multos alios tradit morti et exitio z ex
hoc ipso q quis parcit malo intelligitur
nocere bono xxiij. q. iij. si is qui prelat⁹.
et quedam sunt culpe in quibus culpa
est relaxare vīdictam. vnde nisi contē-
ptus obesset contumacibus nil obedir-
entia prodesse humilibus videretur. c.
i. in fi. extra de postu. prela. Itē si quis
confugiat ad ecclesiam et petit a preside
vt permittat ei securitatem in rebus et
persona preses indistincte non conce-
det quia in quibusdam casibus non da-
tur securitas vt pēz in. §. neq. §. eo. vbi
tex. est q homicidis adulteris et virgi-
num raptoribus non datur securitas
in ecclesia sed inde debēt extrahi Et sic
est regula q confugiens ad ecclesiam
propter delictum regulariter nō extra-
hitur Fallit in casibus qui habentur in
§. neq. homicidis §. eo. et statim dixi de
hoc in. c. inter alia et. c. si. extra de imu-

Collatio tertia.

ni. eccle. vbi tñ excipiuntur delinquentes in ecclesijs publicus latro et nocturnus depopulator agrorum et sic per illa iura videtur corrigi hic. s. neq. homicidis. qui excipit homicidas et virginum raptos. de quo in. d. c. inter. 7. c. si. prealle. Et vide de materia in. l. present. l. de his q. ad eccle. confu. Si autem quis fugiat ad ecclesiam propter debitum aut est debitum tributorum aut debitum aliud priuatum. Primo casu non extrahetur de ecclesia sed non dabitur ei securitas xxx. dierum vt posset se cure stare xxx. diebus extra ecclesiam s. citabit in ecclesia ad se defendendū vt. s. publicanū fm. pe. de bel. et idem putat bar. intellexisse glo. in verbo coges ibi aut propter publicas. licz doc. in. l. present. l. de his qui ad eccle. confu. dicant q. glo. intelligit hic q. talis fugitiuus propter delictum possit extrahi de ecclesia quam glo. ipe hic dicit se non repire vt hic per eum Si vero fugit propter aliud delictum priuatum tunc ecclesia dat sibi immunitatem vt non possit extrahi. et si securitatem petit iudex debet sibi securitatem dare vt possit tutus stare extra ecclesiam xxx. diebus infra quos xxx. dies vocatus ad iudiciū respōdebit et si infra istos dies sententiam ferret dabit sibi electionem an velit soluere iudicatum aut ad ecclesiam redire. et iste est verus intellectus ver. si. si vero neq. in. s. sed neq. i. e. quo casu si redit ad ecclesiam iudex procedet ad missionem vt notatur hic in glo. verbi temperate. De quo hic latius per bar. in glo. Item tributorum exactor scripturam susceptorum claram facere debet et tributarius statim ad solutionem compelli debet et res illorum qui cessat soluere detinentur immo et ipsi collectores debent soluere tributa. s. eo. s. coges

Item non debent iudices cuiuscunq. sint dignitatis loci seruatores mittere. s. eo. s. eos autem. nec bona delinquentium publicari debent sed generi relinqui. s. eo. s. oportet quia vt ibi dicit text. Non enim res sunt que delinquent sed qui res possident et vide ibi glo. iunc. tex. q. etiam per lineam femineam dicitur esse de genere meo. Item ad preiudis officium spectat non sinere patrocina iniusta prestari et nullus debet suscipere vel occultare alienos agricolas in ea vel in alia prouincia et p̄ses prouincie l̄ris publicis destinari. eos ad suā prouinciā reuocare d. s. priu facientes puniuntur. s. eo. s. patrocina. Ex quo nota in princi. q. iudex non debet permittere patrocina iniusta a quocunq. cuiuscunq. sit potestate quia sufficet iudici per omnia ad perfectam fortitudinē et lex et imperij fauor. d. s. p̄ocina. Et vi. tex. in. s. titulos q. nullus p̄dij alicuius titulos imponere d. s. p̄facientes puniuntur nec d. s. quis arma deferre nisi sit miles nec populum in turba sollicitare. s. s. titulos. vbi vide glo. verbi titulos. que exponit titulos id est scripturas in quibus continetur q. hoc predium sit talis hominis q. si aliquod privilegium ante alios homines habeat sic et alius titulus pro privilegio ponitur vt. s. de eccle. tit. vel ver. illum aliquod erat. Et vt plene intelligas distingue fm. glo. prealle. Aut imponitur predio alieno nomen suum aut alienū aliō. aut alienū suo. aut suū suo. Primo casu si est plebeus damnatur ad mortem. non plebeus ad metallum damnatur. et omnia sua confiscantur vt hic et. l. vt nemo p. ti. p. suis vel alie. l. ij. et idem dicas in secundo casu qñ alienum alieno licz non tantus videatur excessus Si vero alienū suo p̄dit illud et omnia alia bona sua dantur in fiscum et afficiuntur.

Libri autenticorum

tur in metallum. *L.* de his qui po. no/
mine. l. i. *S.* in quarto casu ubi suū suo
prediū illud amittit vt. *L.* vt nemo p/
ua. l. i. ita dicit glo. prealle. et vide glo.
in verbo ergasterijs. que exponit id est
ortis vacantibus in ciuitate vel dic sta/
tiones vt. *f.* de aliena. et emphiteo. *f.* i. et
vide glo. ubi exemplum que ponit *f.*
sus Felix quem faciunt aliena pericula
cautum Casus dementis correctio sit
sapientis.

**De triente et semisse et de succes/
sionibus filiorum et nepotum et na/
turalium et collationibus vel distri/
butionibus nec non et litterarū aut
numerationum atq; rerum ex quib⁹
detinent inficiationibus.**

Dicūm est s̄ sepe de legitima libero
rum que quandoq; est semis quandoq;
triens Ideo ponitur hic titulus de tri/
en. et semis. Hic sciēdum q̄ iste titulus
habet principaliter quinq; partes Pri/
ma loquitur de triente et semisse hoc est
de legitima. que quādoq; est semis quā/
doq; triens. et expeditur vsq; ad *f.* neq;
illo. Secunda loquitur de successioni/
bus filiorum et nepotum et naturalium
quomodo debent succedere et expedi/
tur. *f.* eo. *f.* consideremus. Tertia loqui/
tur de collationibus hoc est quomodo
succedentes ex testamento vel ab inte/
stato debent quod receperunt prius cō/
ferre et de hoc dicitur. *f.* eo. *f.* illud Quar/
ta est de distributionibus hoc est quo/
modo parentes possunt bona sua distri/
buere inter liberos et heredes. de hoc
tractatur. *f.* eo. *f.* et quod sepe. Quinta et
vltima loquitur de inficiationibus lit/
terarum aut numerationum aut rerum
ex quibus detinet De his dicitur. *f.* eo. *f.*
studium et *f.* illud quoq; De prima par

te sciendum q̄ triens est tertia pars he/
reditatis et sic quattuor vncie. Semis
autem dimidia pars hereditatis hoc est
sex vncie vt insti. de heredi. insti. *f.* he/
reditas. et hic in *f.* i. *f.* e. bene colligitur.
Unde liberis quattuor vñ infra triēs.
liberis vero quinq; vel sup̄ debetur a
parētib⁹ semis pro legitima. cessante
lege antiqua et hec obtinent in omnib⁹
his quibus quarta pars per iura antiq̄
per querelā de inoffi. testa. debetur. Ex/
cipiuntur tamen liberi curiales quibus
nouem vncie debentur. *f.* eo. *f.* i. vñ quia
pater et ceteri ascendentes olim haber/
bant querelam. ideo etiam eorū portio
hic augetur fm glo. verbi in omnibus
quam approbant. hic bar. et ange Et an
ascendentes et descendentes debēt ha/
bere hanc portionem iure institutionis
dic q̄ sic hodie vt. *f.* vt euz de appel. cog.
f. aliud quoq; et sic corrigitur in hoc te/
xtu noster. h̄ qui videtur velle q̄ quoq;
titulo. et licz. d. *f.* aliud quoq;. loquitur
tñ de descendantibus tñ idem est in a/
scēdētib⁹ fm bar hic. Et quid de fratri/
bus. vtrum eorum portio sit aucta An/
ge. respōdet q̄ sic in casu quo hñt quer/
relam inofficiosa. Item liberi nō possūt
fraudari a parentibus. l. usufructu legi/
time. *f.* eo. *f.* prohibemus. et vide glo. *f.*
bi relinquat. que dicit q̄ hoc habz locū
in omni quarta quam quis debet habē
pleno iure quod nota fm ange. De tres/
bellianica aut et quarta que debetur in/
re institutionis dicit glo. *f.* bi in omnib⁹
prealle. q̄ non sit aucta. et vide glo. *f.* bi
relinquat in *f.* prohibemus. et ibi bar. an
aliquo casu pater posset filium fraudare
legitima. et vi. glo. in. l. papinian⁹. *f.* q̄rta
de inoffi. testa. et dicit gl. in. l. i. *L.* de in/
offi. testa. q̄ p̄ p̄t fraudare filiū legitima
proijciendo omnia bona ad mare. Et
Dyñ docet vnum modum fraudandī
legitima videlicet quia pater promittit

Collatio tertia.

alicui omnia bona sua post mortem. nam legitima debetur post es alienum ut in d. quarta. sed si aliquis promittit post mortem suam es alienum ut l. here. d. itarium. ff. de bono. aucto. iudici. pos. sident. Hoc dictum Dyñ procedit fm bartol. vbi promissio fieret ex causa nō lucratiua sed si fieret ex causa lucratiua puta donationis tunc reuocaretur per titu. de inoffi. dona. De secunda parte dic q nepos ex filio vel filia auo vel aue succedit in ea pte qua mater vl' pat succederet et hoc locum habet in nepotibus filiorum legitimorum siue interne nerint dotalia instrumenta siue non et diminutio tertie pti que fm legem antiquā in nepotibus et pronepotibus locū habebat corrigitur q. eo. s. neq. illo et sic corrigi. l. illud. C. de colla. et l. si de fundus. C. de legi. here. Et ex isto. s. supra est auc. que portionis. C. de collatio ni. et vide tex. in d. s. neq. in s. si. neq. ei. vbi sunt hec verba. neq. enī masculus ipse in se neq. femina solum ad natiuitatis propagationem sufficiens est. et p' pauca. dotes enim celebrant nuptie. Nuptias autem dotes non faciunt sed coniunctorum affectus. De successione naturalium filiorum tñ qualiter ex testamento et ab intestato succedant. Dicendum erit breuiter q si sint filij naturales tñ ex vnica libera et indubitata concubina in domo retenta in habitu concubine ex testamento succedere possunt in vna vncia simul cum matre diuidentia et hoc si alie sunt proles legitime sed non exntibus liberis legitimis nec vxore ex testamento succedere possunt vsq. ad medium totius substantie sed ab intestato in duabus vncijs cum matre pten/dis. Si autem sunt proles legitime vl' vxor. naturales tñ in nullo succedunt ab intestato. Idem si quis plures habuit concubinas et ex eis filios filij ab om

ni successioe penitus excluduntur q. eo. s. consideremus vbi vide. tex. in punci. q solet allegari q erubescimus cum sine lege agimus vel loquimur. et vide tex. ibi et nutrimentum damus eis iñc. glo. verbi legitima q filij naturales tñ debent ali a patre licz non succedant patri sobole legitima existente. et vide gl. verbi siue q concubina nō succedit at masio etiam in subsidium licet viro vxor succedat p titulum vnde vir et vxor. Et vide tex. in versi. nam si hec. ibi. sed caste viuuntib'. q caste quis viuere videtur cum viuit in actu concubinatus. Hoc verū fm ange. qñtum ad istā tractatum ut filij ex eo nati tanq. naturales ad successionem vocantur. quo ad alia vero non dicitur caste viuere. Nam omnis fornicatio est mortale peccatum ergo est contrarium castitati. nam castitas amica est deo et propter ipaz hominis anima deo presentatur ut. C. de incest. nup. l. i. s. i. facit. C. de adul. l. consti. tutus. De tertia parte dicendum q collatio datoris ab intestato et ex testamento fieri debet nisi expresse aliud dictum sit et corriguntur antiqua iura que contrarium disponebant. Alia autem iura de collationibus loquentia in suo robore perdurabunt q. eo. s. illud quoq. et ex hoc sumpta est aucten. ex testamento. C. de collationi. De quibus autem donationibus debet fieri collatio. vide hic glo. verbi omnino que cōcludit fm Joh. han. q in omnibus donationibus siue sint facte simpliciter. siue ob causam ut causa dotis vel donatiōis propter nuptias vel propter militiam vel similia licz mar. et bul. contra In donationib' simplicibus concludit veritatē fm bar. q aut dōtio simplex fit filio emancipato et dz cōferri. l. ut liber. C. de colla. in fi. Aut fit filio in potestate et ista regulariter non cōfert. ratio qz talis donatio

Libri autenticorum

facta filio in potestate non valz in vita
p̄is s̄z assumit sibi effectū p̄ mortē vt. l.
dōtiones. i. l. de donat. inf. vi. 7. v. et. l.
in dōtionib⁹. l. ad le. fal. sicut legata et
fideicōmissa nō p̄ferunt vt. l. a patre. l.
de collati. ḡ nec talis donatio cōfertur
Fallit in casib⁹ notatis in gl. vt q̄n pat̄
hoc expressit vt hic p̄bat. Item q̄n vni
ob causam donauerat alteri simplr. tūc
ei ne emergat inequalitas etiā simplex
donatio cōfertur. Int̄ quas s̄t p̄sonas
7 de quibus rebus debet fieri collatio
vide in. d. glo. xbi oīno et latius p̄bar.
De quarta pte tenendū q̄ pater d̄z int̄
filios bona diuidere altero de trib⁹ mo
dis vel in testamēto. vel inter viuos s̄b/
scribendo manu p̄pria diuisione. vel fa
ciendo q̄ filij met ipaz diuisionē scribāt
7. e. et quod sepe Et intellige hunc. s̄m
bar. et ange. quando pater vult facere
diuisionem in scriptis tūc debet obser
uari hec solennitas secus si velit facere
sine scriptura. tūc ei nō erit ncāria hec
solēnitas sed sufficit q̄ fiat corā duob⁹
testib⁹ p. l. quotiens. l. fami. hercis. et. l.
filij et. l. fi. l. de testa. et. l. hac consulti
sima. s̄. ex imp̄fecto. De quo vide latius
hic bar. et vide glo. primā in xbo 7 qd̄
Ex qua habes significationē huius di
ctōis plurimi vel plurimoz quia signi
ficat ad minus tres s̄m bar. et ange. et
vide glo. xbi artificis q̄ notarius qui
recipit testes non debet esse suspectus. 7
nota gl. xbi firmuz s̄m bar. ibi s̄z quid si
decē. q̄ q̄ decē habet filios et quibusdā
prelegat q̄ illi debent subscribere qui
bus non prelegatur quia eos tangit s̄z
cum. De quinta parte scilicet de inficia
tionibus eius qui scripturam propriā
vel numerationem in ea contentam ab
negat. Scienduz q̄ lex acquilia 7 eius
dispositio qua cautum est vt negans se
damnum dedisse conuictus postmoduz
damnetur in duplum confirmatur 7 q̄

dam alie actiones sunt coaptate ad eun
dem ordinē hoc ē inficiatione crescunt
de quibus in glo. verbi alie. et in tex. 7. e.
s̄. studium. in princi. et primo qui confir
tetur p̄p̄iam scripturam negans tamē
numerationem sibi a creditore factam
conuictus condemnatur in duplum ni
si iuramento sibi delato confessus fuit
quod negauerat quia tunc dupli penaz
euitat et condemnatur in solo simplō 7
in expensis factis post negatiuā. d̄. s̄. stu
diuz in x̄p̄. Si enī protulerit. Itē q̄ ne
gauerit numerationem non potest por
tea conuictus numerationem fateri et
solutionem opponere immo totuz lega
tū potest ab eo exigi in penam negatio
nis. d̄. s̄. studium versi. si quis autem. Et
ex isto tex. sumpta est aucten. qui contra
propriam. l. de non numera. pe. 7 indu
cit ange. hunc tex. in versi. si quis autē.
ad questionem de eo qui negat vulnus
postea conuictus vult dicere se fecisse
ad defensionem q̄ non admittatur per
hunc tex. pro hoc lex. quotiens. ff. de no
xa. et. c. nullus de regu. iur. li. vi. Item
si actor scripturam propriam negauerit
conuictus condemnatur reo in tantum
quantum petebatur ab eo nisi causa sit
actoris sacramento descisa. q̄ tunc idez
in eo quod in reo statuitur. etsi procura
tor vel curator litteras proprias nega
uerit ip̄e punitur non dominus et om
nia iura laugentia condemnationem in
duplum triplum vel quadruplū in suo
statu permanebunt. d̄. s̄. studium versi. si
autem etiam reus. vbi vide glo. verbi
eos in fi. q̄ aliter scribit inuenis aliter
senex vt. 7. de fi. instru. s̄. i. Et quomodo
quis debet conuinci q̄ scriptura sit sua
manu scripta. dic. s̄m ange. q̄ p̄ testes q̄
viderunt illum scribere illam scripturā
vel per comparisonem litterarum vi
de. l. cōparatiōes. l. de fide instru. Itē
possessor qui negauit rē esse ei⁹ cui⁹ esse

Collatio tertia.

actor assueverat vel affirmat et p^o pbat^o onē actoris p^ostet^o et ad exceptionē decurrit p^ous possessoris p^ouat et in actorē trāsferit q^o de iure suo audiat p^oe p^oillud. Et sic habes q^o p^o mendaciū q^os punit in trāslatione possessoris ut h^o et in auc. Itē possessor. l. q^o po. in pig. ha. q^o sumit ex h^o p^o. Et intellige hūc p^o generalit^o in p^ouēto q^ocūq^o actioe siue rei v^oedicatioe siue actione hypothecaria siue act. mixta siue agat actioe p^osonali ad ipaz possessionē et siue agat q^os noīe p^orio siue noīe alterius ut in gl. xbi p^ouētus in. d. p^oillud. et hāc opi. tenet Jaco. de bel. et doc. in. d. au. den. Item possessor. q^os tene menti fm bar. vñ si ago in rē vel publiciana et ne gas me dñm vel me emisse a nō dñō et hoc a me p^obato dicis te a me emisse et me dñm fuisse. vel dicis auctore meū fuisse dñm ut absoluaris a publiciana nō dēs audiri p^ostq^o possessio in me sit trās lata. et vide glo. xbi et legē an. et qñ al. legās p^oria sit audiend^o. et ibi bar. et an. ge. Finalit^o vi. p^oe p^oeo. q^os at. q^o liberi ex cōcubina libera vel liberta vel ancilla postea manumissa nuptijs et nuptiali bus documentis postea int^ouenientib^o itimi efficiūt. siue alij nati sunt et viuūt. siue nati et mortui sūt. siue nulli postea nati fuerint vi. gl. xbi filios q^o videtur cōcludere q^o hoc p^ocedit etiāsi habuēit ille l^oimos. licet tex. hic videat^o innuere p^oriū a p^orio sensu q^o corrigi^o ut p^oz in ea

De filijs ante dotalia instrumen ta natis.

Expone de filijs añ dotalia instrumen ta natis. i. añ m^orimoniū natis fm gl. ru. brice. Ad sciendū q^o ipator qñdā fecit cōstitutionē. l. de natura li. l. cū q^os. i. q^o statuit q^o faciēs alicui dotalia instrumen ta ex q^o habuerit filios. si postea p^ocreat alios oēs sūt legitimi et eadē legē po/ suit s^o titulo p^oimo p^o q^os at. quā legē di cit h^oe locū i oib^o filijs siue habuerint p^oes viuētes siue nō nisi int^oueniss^o sen

tentia vel trāsactio. postea fecit aliā cō/ stitutionē s^o de incol. nup. p^o fi. in qua sta/ tuit idē q^o in alijs dictū erat h^o q^o ibi nō dixit siue sup^osint p^oes siue nō crediderit aliq^o q^o illi filij q^o nati erant p^o dotalia in strumenta ex q^o habeat l^oimos natos añ nō forēt legitimi qñ cōstitutio illos nō cōcluderet cū nō essent ibi noīati cui^o p^oriū disponit hec p^ostitutio. vñ cū in p^ori cularib^o Codicis scz in. l. nup. et. l. cū q^os palle. esset insertū exp^ose q^o ad illos filios os referrentur q^oz p^oes viuūt vel mor tui sūt cōtētiōe mīme decisa p^o sniaz v^o trāsactionē. g^o tertia p^ostitutio q^o aliqd ad debat p^odictis legib^o videt^o in casu p^odi/ ctaz legū loq^o ut p^oz p^oeo. p^o totū. vbi vi. tex. in xli. Tertia h^o q^o lex int^optas h^oz locū in oib^o in q^ob^o lex int^optata et in h^o ista lex h^oz vtilitatē alias paz affert vti litatis.

De administrantibus officijs in sa/ cris appellationibus.

Post leges latas sup appellationū ma/ teria ipator statuit h^o de qbusdā officia/ lib^o ministratib^o indicib^o appellationuz in dictis eoz officijs. Vñ sciendū q^o iur dices appellationū et eoz officiales i cā appellationū i q^ob^o officiū ē cōe in iudi/ cio sūt examina facē dñt et de gestis p^oici paē p^oe. p^o totū. vbi vi. tex. circa fi. i. i. gl. xbi atiquā q^o vbi legē correctā nō inue/ nim^o exp^ose atiquā seruam^o figurā et i h^o ista p^ostitutio h^oz vtilitatē alias paz valz

De armenijs et ut ipi p oia sequā tur rhomanoz leges.

Ad sciendū q^o muliēs quēadmodū masculi ad successionē veniē dñt antiq^o iure cessāte p^oe. p^o totū. Ad sciās q^o in ar menia. i. regione armenioz soli masculi succedebāt Mulieres h^o neq^oq^o tāq^o ge/ n^o mulieris n^o a deo sit factū nec seruiat natiuitati h^o tāq^o vile et ex hōrādum ut eē cōez cōpetētē exñs honozē q^o impa tor emendat ut s^o dictuz est et quidā hūc hūc titulum infra sub. collat. ix.

Libri autenticorum

Collatio quarta.

De nuptiis.

Quia nuptie totū genus hūanū reno/
uant procreatiōe liberorū legitimorū. Itē
impator de eis ampliorē sollicitudinem
habere vult vt. i. eo. in prin. Que enī fre
quentius accidūt curant legislatores ci
tius et diligentius. q̄ ea q̄ raro vt h̄ et
in l. nam ad ea. ff. de legi. Idic sciendum
q̄ nuptie siue matrimoniū sunt maris
et femine iungatio indiuiduā vite con/
suetudinez retinens in fl. de patria po/
tes. in prin. Et solus affectus siue consen/
sus facit nuptias et non dotalia instru/
menta. i. eo. in principi. in versi. nuptias
itaq̄. vbi sequit̄. h̄. qm̄ horū q̄ in hoīb⁹
subsequitur quicqd̄ ligatur solubile est
Item dispositio vltime voluntatis le/
gibus nō repugnans debet pro lege ser
uari. i. eo. in prin. in h̄. disponat. Et con
stitutio ad futura negocia trahitur et in
preteritis vetera iura seruant̄. i. c. in pn.
h̄. duo igitur. et vi. in h̄. nō enī. Ex q̄
habes q̄ non ē erubescendū si q̄s emē/
det p̄ se qd̄ prius male dixit ne ab alijs
correctionem expectet q̄ vt ait gl. h̄. bi
erubescimus. sapientis est in meli⁹ mu/
tare cōsiliū vt dicit Salomō Item mat̄i/
moniū rite contractū et p̄fectū distrahit̄
tur si mutuo cōsensu vterq̄ coniugum
cōuertat̄ ad religionē vel alter quo ca/
su si pacti fuerint p̄hentes ex morte lu/
crū fieri hoc habere opz eū qui dimitti
tur ab alio siue vir siue mulier sit eo q̄
et iste q̄ntū ad m̄rimoniū videtur mori
tex. in. i. distrahunt̄. i. eo. circa prin. Ex q̄
habes q̄ monachus dicit mortu⁹ quo
ad m̄rimoniū non quo ad alia et p̄ hoc
dicit glo. h̄. bi lucrū ibi q̄ monachus p̄
ēē testis. De materia hui⁹. i. habes in. c.
h̄. et de conuersa. coniuga. et in. c. ex pu/
blico. et nota in. c. ex pte e. ri. et vi. gl. h̄.
bi licētiā. i. e. i. vñ dic q̄ añ carnalē cor

pulā p̄t alter trāsire ad religionē. d. c. ex
publico. p⁹. h̄o non nisi alē qui in seculo
remanet voueat castitatē. De quo lati/
us in dictis iuribus. Item p̄pter impo
tentiā viri sepatur que debet expectari
p̄ trienniu. d. i. distrahuntur h̄. p̄ occasi
onem. De materia hui⁹. h̄. si. vide totū ti.
et de frigi. et male. et quid de impoten/
tia mulier. vi. gl. h̄. bo. vñ q̄ pcludit idē.
De quo vide in. c. ex l̄ris et in. c. frater
nitatis et de fri. et male. Item captiuitas
te non dissoluitur m̄rimoniū nisi fuerit
incertū an p̄sona que fuerit in captiui
tate viuat. tūc enī cōiunx in ciuitate re
manens p̄t libere p⁹ quicq̄ ānos nuber
re et dos et dōtio p̄pter nuptias d̄z ad
vñquēq̄ rediē. i. e. i. sed etiā. hoc p̄cei
dit de iure civili. De iure h̄o canonico
ille q̄ est captus ab hostibus d̄z p̄peruo
expectari donec est certū de morte ip̄i
vt in. c. i. p̄ntia et de sp̄s. et in. c. ij. de se/
cun. nup. Item m̄rimoniū nō dissoluitur
si alter ex coniugib⁹ damnet̄ in metallū
q̄ nemo bene natus ex supplicio sit ser/
uus. i. qd̄ aut. i. eo. quod intellige de his
qui post cōdēnationem supuiunt secus
in his qui damnātur ad mortem. nam il
li sūt fui ex supplicio vt. l. quod ad stat⁹
z. l. qui vltimo. ff. de pe. fmi bar. Item si
coniunx alicuius in seruitutem redigat̄
nuptie dissolunt̄ et nuptie cū seruo do
minio ignorante contracte nulle sūt ab
initio. et id̄ dissolui nō p̄nt. Nuptie h̄o
cuz seruo vel ancilla contracte dño ex/
presse vñ tacite consentiēte vel cum ser
uo a dño derelicto eo seruo lāguēte va
lent nec dissoluent̄. i. e. i. si h̄o decretum
Intellige predicta de iure civili. de iure
vero canonico m̄rimoniū contractū cū
seruo vel ancilla tenet dño etiā cōtradi
cente vt in. c. i. et de cōiugio seruo. hoc
verum si contrahatur int̄ sciētes secus
si int̄ ignorantes. vñ si credet̄ contra
here cum libera et contraherem cū an/
cilla nō esset m̄rimonium de cōiugi. ser
uo. c. ij. et vide p̄ totū titulū de materia

Collatio quarta

huius. Item de portatlo matrimoniū
non dissoluit etsi miles ad militiam ac/
cedat eius vxor si lras sospitatis ipius
accepit et p. r. ānos expectauerit et a pū
cipe grā impetrauerit licite cū alio nu
ptias cōtrahere pōt. i. e. de portatio. Qd
vltimū hodie corrigi p. d. c. in pntia de
spon. et. c. ij. de se. nup. et p. qd āt. vt li
ce. ma. et auct. Itē ppter adulteriū ho/
micidium veneficiū seditionē machina
tionē contra impiū falsitatē. et ppter mul
ta alia crimina ibi narrata pōt coniunx
matrimonii dissoluere et qui hūdi cri/
mina cōmisit amittit dotē si est vxor. vel
donationē ppter nuptias si est vir. i. e. s.
mitioēs. hodie hoc corrigi p. c. ij. et de
cōiugi. leproso. q. quos de? cōiunxit hō
nō sepat vt ibi. vñ matrimonium semel
contractū et psummatū nūq̄ pōt dissolui
quo ad vinculū sed bene quo ad thoz
ppter fornicationē carnalem vt in. d. c. ij.
et in. c. plerūq̄ de do. p. diuor. resti. et p/
pter fornicationē spūalē. s. vt alē cōi/
gū labat in heresim. c. fi. de cōuersi. Et
an cōiuga. cōmittēs hodie crimina hic
expresa puniāt amissione dotis vel do
nationis ppter nuptias cōcludit ange.
q. nō in alijs casib? ab adulterio. Itē si
vxor diuortii sine causa fecerit vel di
uorciū causam p̄buerit penas legitimas
patiet et añ quinquēniū nuptias p̄here
nō pōt ppter sobolis confusione. viro āt
in omni casu incontinenti nuptias cō/
trahere p̄mittit. i. e. s. si vero etia. qd tñ
hodie de iure canonico non procedit q̄
quos deus cōiunxit. i. d. c. ij. Et vi. glo.
ibi cōfusione. ex q̄ habes si lex aliqd sta
tuat ex duab? causis finalib? licet vna ces
set nō cessat legi. dispositio. Idē notat i
saffinitatis in fl. de nup. Item vir vx/
ori miterē pōt repudiū si studiose fecit ab/
ortū. vel si vadit ad cōe lauacruū cū vi
ris vel loquat cū alio se velle cōtrahere.
in quibus casibus vir lucrat dotem
et mulier puniet. i. e. s. has itaq̄. hoc pce

dit de iure ciuili nō de iure canonico q̄
quos deus cōiunxit. i. e. Itē ascriptio
nō licet p̄here m̄rimoniū cū muliere libe
ra etiā dñō cōsentiente p̄faciētes puni/
untur. i. e. s. ascriptio. hoc pcedit de iu
re ciuili non de iure canonico quo iure
nō prohibet q̄ p̄mittit q̄ edictū de m̄ri/
monio contrahendo est prohibitorium
et de spō. c. cū apud. Itē ex causis sup̄ di
ctis m̄rimoniū soluit etiā viro et vxore
viuentib? etsi culpa viri m̄rimoniū dis/
soluat cū vxor indotata est q̄rtā pte vx
or lucrat dñ tñ centū libras portio non
excedat. i. e. s. sic itaq̄. hodie vero in ista
q̄rtā iste s. imutat in. s. quia vero. i. vt li
ce. ma. et auct. et vi. s. si. si. ho. i. e. s. q̄ ma/
xima dos est centū librarū auri. Item si
mulieris indotate culpa m̄rimoniū dis/
soluit p̄uat q̄rtā parte sue sbe exemplo
viri et p̄ quinquēniū a nuptijs abstineat
sed si ex iusta cā tñ abstinebit p̄ annū et
nō puniet. i. e. s. et si mulier. sed corrigitur
hodie p. d. s. q̄ vt s. diri. Et nō ex isto. s.
q̄ mulier que nubit nulla dote cōstituta
nō p̄sumitur oīa bona sua in dotē de
disse. et sic videtur hic casus p̄. l. mulier
bona. ff. de iureiurā. nā hic mulier q̄ do/
tem nō dedit puniet in pte substantie sue
tñ illa sba nō p̄sumit eē in dote. facit ad
idē. l. de repu. l. si. fm bar. De quo vi.
panoz. in. c. quēadmodū eē de iureiurā.
p̄ bal. in. l. nulla. l. de iure do. et p̄ doct.
in. d. l. mulier bona. Itē fili? vel filia in
p̄iudiciū parentū nō mittit repudiū. i. e.
s. est quoq̄. Et facit iste s. ad questionē
q̄ si filie culpa factū est diuortii puta q̄
adulteriū cōmisit q̄ ppter delictū filie
nō dz p̄i circa dotē filie p̄iudiciū gene
rari. de quo in. l. consensu. l. de repu. in
glo. magna in fi. dic. concludendo q̄ p̄i
vivo nō p̄iudicat sed mortuo p̄iudicat
ipsi filie. ita dicūt doc. in. l. si dotē. l. de
iure do. fm bar. hic Itē vxore in m̄rimo
nio mortua vir dotē lucrat fm pactū fa
ctum de dote et donatione ppter nuptias
A. i.

Libri autenticorum

lucranda: et e contra vxor donatione
lucrat p̄morte viro licet oblationes
sint dispares. si tñ pacta lucroz sint vali
da seruant. si at pacta sint disparia mai⁹
ad min⁹ reducit. i. e. s. deinceps. q̄ hodie
corrigit. i. de eq̄li. do. videlz q̄ eq̄lis d̄z
esse obligatio dotis et donationis sicut
eq̄lia dñt eē pacta. Et nō ex h. s. q̄ mors
oia soluit. de quo in. l. ei⁹ qui in puincia
ff. si certū pe. et. l. apud Julianū. s. anasta
sie. ff. ad trebel. et. ff. de iure do. l. si reo. s.
res. Itē vir mortua vxorē si a secūdis
nuptijs abstinet lucrat dotē. et eē vxor
viro mortuo donationē quā alienare et
legare p̄ suo arbitrio p̄t. cū is q̄ lucrat⁹
est dotē vel donationē instituit filios
et cōneos. filij soli talia lucra p̄cipiēt. z
si soli filij fuerint instituti ex dispib⁹ p̄ti
bus vel parib⁹ q̄libz in lucris predictis
parē portionē hēbūt nec p̄nt filij dictis
lucris p̄uari nisi ex cā ingratitudinis e/
riā si nō sint heredes p̄is vel m̄is. i. eo
s. soluto. De materia vide qd̄ dixi s. de
nō eligē. sc̄do nuben. Itē si vir infra an
nū ad sc̄da vota trāscrit nō p̄creatis fi
lijs ex p̄mo m̄rimonio ab oī pena liber
est. Mulier at si infra annū ad sc̄da vota
trāscrit punit et iā si ex p̄mo m̄rimonio
filios nō habuerit. i. e. s. p̄me. z an iste pe
ne habeant locū de iure canonico vi. in
c. pe. et vl. extra de se. nup. vbi videt q̄
nō. vbi tñ vide lati⁹ doc. Itē transiens
ad sc̄da vota p̄ tpa lucra nullas penas
patit si ex p̄mo m̄rimonio soboles nulla
sup̄est. ea vero exñte p̄uat dñio oīs lar/
gitionis quā cōsecuta fuerat a coniuge
et ipaz tenet filijs primi matrimonij re
seruare. solus vsufructus penes nubē/
tez remanet in diem sue vite dñtarat. i. e.
s. si vero sit. et an hec pena hodie habe/
at locū de iure canonico vi. gl. et Inno.
in. d. c. fi. vbi cōcludit Inno. q̄ sic. De q̄
vi. ibi lati⁹ doc. et p̄ bar. in. s. i. eo. Item
lucra a cōiuge primo venientia mulier
vel vir ad secunda vota transiens non

alienat nec obligat. nisi contraxerit ei⁹
substantia tacite obligat filijs et quod
factū est pro infacto habet et filijs dat
vindicādi p̄as et eoz successōib⁹ nisi
exclusi sint p̄scriptiōe xxx. añoz que eis
nō currit nisi cū sint sue p̄tatis et maio
res etate pupillari. i. e. s. qd̄ s̄acitū. Ex
quo habes q̄ p̄t eē obligatio int̄ p̄ez z
filij legal⁹ vt q̄ lex dicit q̄ bō p̄is sine
filio obligata vt h. s. nō cōuēntional⁹ fm
ange. et vide tex. in. d. s. s. qd̄ s̄acitū in
xli. erubescit. q̄ filij nō dñt esse castiga/
tores parentum de quo ibi vide glo. et
bar. Item lucra predicta inter filios pri
mi matrimonij equaliter diuidunt et in
ter filios filioz pro hereditarijs portio
nibus. ita tamen vt non plus capiat q̄
caperet pater eorum si viueret. i. e. s. ve
nient. et p̄ hunc. s. corrigitur. l. femine. s.
fi. l. de se. nup. et hinc sumpta est aud.
lucra. ibi posita Et fz ange. ex isto. s. ve
nient apparet q̄ filius in potestate posu
tus potest disponere de lucris dotis q̄
pater lucratus fuerat et eorum proprie
tatem perdiderat p̄ transitum ad secun
da vota et hic est casus sp̄ialis. Item
parente ad secunda vota cōuolante sui
p̄stitibus liberis vno filiorum absq̄ fi
lijs defuncto lucrum ad parentez redit
pro rata portione ex pacto non exñtuz
liberorum. Reliquum vero ad filij he
redes puenire debet et pro eadem por
tione alienatio confirmatur que aliena
tio valet in totum si omnes filij paren
ti predecesserint. Item filij talia lucra
que debentur propter transitum ad se/
cunda vota p̄cipiunt dūmodo non sint
ingrati. i. e. s. qm̄ infirmas. Circa quem. s.
querit qd̄ iste. s. addat ad. s. hoc at s. de
nō eligē. sc̄do nuben. dic q̄ addit in h.
quia per illum. s. non confirmatur alie/
natio propter pactum non existentium
liberorū nisi quando omnes filij p̄mori
antur parenti. sed per hunc. s. confirma/
tur alienatio ex pacto non existentium

Collatio quarta

filiorum etiā vno filio sine filiis paren-
ti premortuo. et hunc casum addit impa-
tor ad dictum. Hoc autem. ut hic in li-
tera dicitur fm bar. Et habet locuz iste
textus in lucris dotis et donationis
ppter nuptias quia hic. s. venit ad inter-
pretationez. d. hoc aut. qui loquit in lu-
cris dotis et donationis g. 2. hic. s. inter-
pretans quia lex interpretans in eisdez
casibus locū hz in quibus interpretat
ut a de fi. an dota. instru. na. Itē trās-
iens ad scda vota nō potest relinquere vel
largiri cōiugi plusq̄ relinquat vni fili-
orum primi m̄rimoniū cui min⁹ relinq̄t
sive sint positi in p̄tate siue emancipati
dūmodo tñ filio relinquat legitima q̄
hodie est in tertia vel dimidia fm nūez
liberorū et qd̄ est vltra datū diuidit int̄
filios primi m̄rimoniū. hoc procedit nisi
filiū fuerint ingrati. s. s. optime. vbi vi-
de glo. xbi quippe Ex qua nota q̄ illud
qd̄ filius lucrat ppter transitū parētis
ad scda vota nō cōputatur in legitima
filiū imo d̄z h̄e legitimā. et illud vltra
phoc dico q̄ vbiq̄q̄ filii q̄ illd̄ nūq̄ cō-
putat in sua legitima fm ange. Et an vi-
tricus vel nouerca habeat plus q̄ vn⁹
ex filiis pmi m̄rimoniū inspicit tps mo-
tis binubi. s. s. q̄ vero. vbi ait tex. eue-
nientes fortune p̄rios euentus sepius
opant. Itē si vxor supstitib⁹ filiis pmi
m̄rimoniū ad scda vota cōuolauit ⁊ ex
scdo liberos suscepit ea in scdo m̄rimo-
nio moriēte filiū pmi ad lucrata p̄rio vi-
ro venientia vocat. scdi ad scda lucra. i.
alijs suis bōis succedit eqli. et ideoz si
vir ad scda vota puolauit. s. s. nec illd̄
Itē parētes cogūt seruare filijs lucra
m̄rimonio soluto p̄ diuortii quēadmo-
dū et si morte. s. s. q̄ ho. Et parētibus
ad secundas nuptias puolantib⁹ liberl.
ex priore m̄rimonio exstib⁹ nō licz do-
tē vel donationē ppter nuptias diminui

ere ne aliqd̄ aduers⁹ filios pmi m̄rimo-
nij machinari cōtingat. s. s. de augmen-
tis. Itē vsusfructus vxori vel viro res-
lid⁹ p̄ scdas nuptias nō amittit nisi ex
pressim aliud dictū sit sed vsusfruct⁹ dor-
tis vel donationis ppter nuptias nō amit-
titur etiā si a mortēte sit dictū. Quia qd̄
a lege datū est lucrū/ p̄uat⁹ auferre mor-
tis oib⁹ nō valebit. s. s. si vero solū. Et
p̄ vsusfructū p̄ filiū sibi quesitum per-
trāsitiū ad scda vota nō amittit. s. s. qm̄
oio. et vi. tex. in. s. mat. tñ si mater aliqd̄
donat filio si trāsit ad scda vota nō pōt
ppter ingratitudinez reuocare nisi fili⁹
declaret insidiasse matri circa vitā vel
manus in eā impias inieuisse aut circa
toti⁹ sue sbe ablationē egisse. et vi. glo.
xbi nisi tñ. q̄ vult aliud esse in p̄te et sic
spēale est in m̄re. Itē mulier ad secūda
vota veniens dignitatē p̄itoris viri et
priuilegia amittit et scdi adq̄rit seu reti-
net. s. s. p̄mittim⁹. Et mater oīm est fu-
dedignior ad educationē filiorū nisi ad
secūdas nuptias accesserit. d. s. nō p̄mit-
timus xbi. qm̄ oīm. Itē dotes consistēte
m̄rimonio restitui nō dnt. nisi i casibus.
alioqn̄ donationis phibite instar hnt Et
si moriat mulier ei⁹ hēdes recipient do-
tes. Mariti ho et ei⁹ heredes habebūt
lucrū cū medij t̄pis fructib⁹ fm pactuz
initū inter p̄inges. et si ad scdas nuptias
venirent viri seruabūt sine alienatione
hec filijs. s. s. dotes. Item mater legiti-
morum vel naturalium filiorum deser-
ta contra sacramentum et rationes red-
ditas secundo nubēs patit easdem pe-
nas quas mulier nubens ante tempus
luctus. s. s. si at tutelā. Et vi. s. q̄ ho. q̄
legatum relictū sub cōditiōe nuptiarū
phibendarū a viro vel vxore vel ex-
traneo valet et conditio seruari debet
alias legatum amittitur et solutum re-
petitur et restitui debet cum fructibus
et accessiōibus medij t̄pis. De materia
A ij

Libri autenticorum

vide in. l. ij. C. de indic. vidui. et in gl. b
Item si mater ad secunda vota transeat
quandocumq; liberis ex testamento suc
cedet sicut quilibz extraneorum. ab in
testato autem cum fratribus defuncti
succedit et in bonis a patre prouenien
tibus in usufructu tñ. in alijs vero bo
nis extrinsecus adquisitis succedit in to
tum exceptis antenuptialibus donati
onibus in q̄s succedit in usufructu tñ
f. e. h. uic nos De materia dic quod di
xi s de non eli. secundo nuben. Itē vi
de. f. ingratitudinem. f. eo. q. frater pro
pter tres causas excluditur a successio
ne fratris si machinaturus est in mortē
fratris vel si eum accusauerit de crimi
ne capitali vel si damnum sue substātie
ei voluerit inferre Finaliter vide. f. illud
f. eo. q. princeps hortatur parentes vt
equalitatem seruent inter filios licz in
equalitatem facere possunt dūmodo tal
men legitima filij non fraudētur.

**De appellationibus et intra que
tempus debeat appellari.**

Quid autem sit appellatio vide. l. e.
Et fm bar. iste titulus habet tres ptes
Primo ponit tempus appellationis in
terponende. Secundo de tempore ap
pellationis exercende. Tercio ad quez
iudicem appelletur. secunda in. f. ad hec.
tertia in. f. illud. De prima igitur parte
sciendum q̄ infra decem dies a recitati
one sententię numerādos potest hodie
appellari. licz olim aliter erat quia soluz
dabat biduum agenti causam p se s̄ tri
duum agenti per alium. f. e. in prin. con
cor. c. qd ad consultationem extra de re
iudi. et. ca. biduū. ij. q. vi. Et dic a recita
tione sententię numerādos hos x. dies
et a scientia fm glo verbi a recitatione
que etiā vult q̄ isti x. dies sunt viles
ab initio sed in progressu continui. De

secunda pte dic q̄ si lis speret moueri in
consistorio principis p appellationē tē
pus appellationis exercende statutū nō
currit si princeps impeditus est sed om
nia intacta pmanebunt. f. e. f. ad hec. Qd
etiam procedit in inferioribus iudicijs
quia si impediti sunt vel p eos stat quo
minus pars appellationem prosequatur
omnia intacta permanēt et tempus nō
currit appellationis exercende vt in gl.
ibi si quando lis. et glo. in. c. ex ratione
extra de appella. hec est veritas licz ali
bi dicatur contrarium fm bar. Et est tē
pus appellationis prosequende seu exer
cende annus vel ex iusta causa bienniu
vt. f. de his que ingre. ad appel. f. i. licz o
lim aliter erat per. l. ij. C. de tempo. ap.
et concor. c. cuz sit rhomana extra de ap
pel. Item si quis nō potest prosequi ap
pellationē infra biennium dabitur aui
plus tempus. d. c. ex ratione. De tertia
parte dicendum q̄ a minoribus iudici
bus gradatim est appellandum ad maio
res. non ad pares vel minores. f. illo. et
f. illud. f. e. De iure tamen canonico ap
pellatur omisso medio ad papam. c. anti
qua extra de priuile. Idem ad legatum
vt notat gl. in. c. i. extra de offi. le. 7 hoc
procedit fm panor. ibi etiam in legato
nato.

De consulibus.

Dicitur autē consul qui consulit reipu
blice fm glo. i. hic. Vñ sciendū q̄ q̄ con
sul eligitur septem diebus potest facere
septem largitates pro causis que hic de
scribunt. f. e. in prin. et. f. q̄ntacūq; vbi et
tiā probat q̄ noua delectāt et omne rar
rū chap. vide glo. ibi. miraculū. Et q̄s
pt facere expēsas circa vxorē si quā hz
vel circa mīez si vxorem nō hz dicit in
f. hec itaq; f. e. vbi tex. vxores consue
radijs maritor. Vñ dic q̄ consules et
eorz vxores et mīez in septē ludis pro

Collatio quarta

cessibus possunt spargere argentum et ex argento populum muneribus honorare sed non licet eis spargere aurum quia soli principi conuenit aurum continere et contrafacientes puniri debent pena cum librarum. Et spargere usque in finem ubi vide tex. qui dicit quod argentum est preciosius post aurum secundum glo. ubi post aurum. que dicit quod aurum est preciosius metallum. et licet possint spargere argentum non tamen coguntur ut in d. spargere ubi ponuntur mala que possunt oriri si aurum spargant et debent spargere argentum in pueris denariis et in angustis et vicis ut quisque quid accipiat.

Ut nullus mutuans agricolae teneat eius terram.

Uide glo. rubrice que dicit rubricam intelligendam quod nullus mutuans agricolae teneat eius terram sed facta solutione de aliquo dato loco solutionis. Et differt ista rubrica a rubrica proxima sequenti quia ista est localis illa generalis et extenditur lex inducta pro agricolis contra priuatos ad milites. Et per totum.

Nullum credentem agricolae tenere illius terram. et quantum debeat usufructu dare.

Expone credentem. id est. mutuante finem rubrice. unde dicitur quod mutuans agricolae non potest terram eius tenere. Et rubrica intelligit facta solutione sed si crediderit fructus aridos ut triticum hordeum vel alias species pro quolibet modio nomine usurarum percipiet in anno octauam partem modii. si vero pecuniam mutuauerit pro quolibet solido accipiet unam siliquam. Si autem fructus liquidi fuerint mutuati usura potest transcendere istum modum et remanemus in dispositione iuris antiqui quod modum usurarii statuit. ut in d. l. cos. l. de usuris. hoc vult

tota ista constitutio. et intelligit glo. si rubrice predicta in agricolis licet quidam dicant idem in quolibet alio. De materia vide plene in auc. ad hec. l. de usu. et vide glo. verbi siliquam. que etiam ponit quid est siliqua scilicet quod est genus monete vel est octaua pars solidi. vel xliij. vel xlvij. pars solidi. Nec non procedunt quod hic dicuntur de usuris. finius canonici quo usure sunt prohibite. c. i. et. ij. extra de usu.

De restitutionibus et ea que parit in. xi. mense post viri mortem.

Ista constitutio habet duas partes. Prima loquitur de restitutionibus hoc est quomodo et quando granati restituere res aliquas valeant homines res restitutioni subiectas alienare vel obligare. et expedit usque ad finem. Secunda loquitur de muliere que parit in. xi. mense post mortem viri qualiter debeat puniri et expedit in finem usque ad finem. De prima parte dicitur quod res subiecte restitutioni alienari et obligari prohibentur. unde si alienent vel obligent non tenet alienatio nec obligatio ipso iure nisi usque ad quartam. et hoc si restitutio debet fieri pure vel in die certa. si autem debet fieri restitutio in die incertum vel in conditionis euentum tunc alienatio vel obligatio ipso iure habet adueniente die vel conditione exite res alienata vendicat et habet alienatio vel obligatio pro non facta nisi ex causa dotis vel donationis propter nuptias aut promissarum pro modo facultatum et honestate personarum. Ista est intentio huius constitutionis a principio usque ad finem. secundum glo. bar. et ange. unde si filius granatus est restituere totam hereditatem retinebit sibi legitimam et reliquam partem restituet nisi prius donationem propter nuptias promississet et pactum fecisset uxori de certa parte donationis lucranda nam si non prestat solui uxori illa pars lucris de legitima sua et bonis eius tunc potest porrigi manus ad reliquam partem restitutionis.

A. iij.

Libri autenticorum

tutioni subiecta Idē in muliere rogata restituere que prius dotē p̄miserat pa/ ciscendo cū viro de certa pte dotis lu/ cranda quia si bona sua nō sufficiūt. sol/ uere de reliq̄ pte restitutioni subiecta p̄r. de quo vide hic glo. verbi si nō suffe/ cerit in s̄. quāobrem. vbi vide tex. qui di/ cit ea enī que cōiter oībus prosunt his que specialiter q̄busdā vilia sunt p̄po/ nimus. De materia an vtilitas cōis sit p̄ferenda sp̄ali vi. in. c. bone. i. et ibi p̄ doc. extra de postu. p̄la. 7 in. l. vnica. c. de ca. col. Et p̄ etiā intelligi tex. iste in d̄. s̄. quāobrem. q̄ si filius p̄miserit dare do nationē p̄pter nuptias vxori et postea instituitur heres et rogatur restituere hereditatē certe tūc p̄t soluere hanc do nationem de bonis restituendis si legi/ tima et sua bona nō sufficiant et ecōtra in vxore De quo vide hic bar. 7 ange. et vide tex. in s̄. rursus. in fine qui dicit q̄ nihil nuptijs vtilius est in hoīb⁹ tan q̄ solis facere hoīes valentibus. De se/ cunda parte dic q̄ mulier ante tempus luctus pariens cū certum est ex p̄mo matrimonio sobolem non esse procrea/ tam easdem patitur penas quas susti/ net mulier aū t̄ps luct⁹ nubens et ne/ dum proprietate sed et vsufructu ante nuptialis donationis priuatur. i. eo. s̄. vi. nuz. et vide hic bar. qui dicit q̄ iste tex. non est correctus p̄ dictum apli. de quo in. c. penul. et vlti. ex de secun. nup. Idē de pena imposita mulieri que conuolat ad secunda vota non petito tutore filio suo impuberi que non videtur esse sub/ lata vt notat hosli. in. d. c. si. Et habet lo/ cum iste tex. in muliere fornicante infra tempus luctus secus si fornicaretur po/ stea vt notat hic glo. verbi maligne. et vide glo. vbi p̄fecto. Ex q̄ habes q̄nto tempore mulier potest portare filios q̄ dicit q̄ mulier potest portare filium in vtero p̄x. menses et. s̄. dies plus 7 non

ultra. Item plañ sex mensibus opz q
portetur.

De tabellionibus et ut protocol-
la dimittant in chartis

Ista rubrica habet duas ptes. Pri^a ma loquitur de tabellionibus Scda de protocolis. Pri^a expedir vsq; s^c illd q^o. et ibi incipit scda vsq; ad finē. De p^a pte dsm q^o tabellio erat minor. tar bellarius aut maior. ⁊ magister statidis maior vtroq; ita dicit glo. xbi a tabellione. Et est tabellio notari^{us} de quo vi de qd dixi. L. de tabu. et in. c. cū. p. tabellio extra de si. instru. Un^{de} dic q^o nō debz instrumentū conficere nisi sibi de eo cōficiendo p ptes mandet et p ipm scribatur et audiat oīa xba contrahentiu ⁊ qui alteri instrumentū conficiendū mā daverit de quo ipe fuerit rogatus si fuit stationis mgr cadit a statione ⁊ discipulus cui hoc scribendum iniunxit locum et auctoritatē eius tenebit si idoneus fuerit alias loco dicti magistrī alius sufficiens surrogabit et perdet magister redditū stationis Et in ciuitate cōstanti nopolitana nullus mgr pōt tenere nisi vnū discipulū. contrafaciens punitur nec debet dictus magister instrumenta scribenda sibi iniuncta ipi discipulo mā dare alias punitur et instrumentu publicum a discipulo scriptum ob utilitatem publicam viciari nō debet. ⁊. e. vsq; ad. s. illud. et intellige q^o notarius nō pōt alteri committere nisi rogationes sue complete essent in suo protocollo quia si tunc fuerit impeditus ipe posset alteri mandare. vt in publicam formam redigeret ipe tamen mandans debet subscribere vt hic p bar. et vide. s. vt igitur. ⁊. eo. q^o ille qui designatur officium sibi commissum facere debet illud perdere vbi vide glo. in verbo hoc agere

Collatio qu

Collatio quinta

¶ nemo debet verecundari facere suam
artem et vide § et non fingant se. circa
finē ubi sunt hec verba. Melius est pau-
ca agere caute q̄ multis interesse peri-
culose. Unde ait Salomon. Melior est
buccella sicca cū gaudio q̄ tota domus
plena victimis cum iurgio. Item meli⁹
est parum cum iusticia q̄ multi fructus
cum iniquitate fm glo. verbi caute hic
De secunda parte sciendum tabellio de-
bet primo instrumentum in protocollo
redigere ponendo diem istum celebrati
et omnia oportuna et ea charta contra-
ctum scribere per extensum et aliter nō
tenet instrumentum confectum et habz
hoc locū in ciuitate constantino. §. illud
et sic hec est localis et vide ibi tex. qui
vult q̄ protocollum est prima charta in
qua ab initio scribunt notarij ubi vide
glo. verbi protocollum.

Collatio quinta.

De ecclesiasticarum rerum immo-
bilitate alienatione et solutione.

Dictum est § de nō aliena. aut permu-
ta. rex eccle. q̄ alienatio rerum immobi-
liū ecclesiasticarū est prohibita hic nūc
subijcit casus quibus permittitur alie-
natio rerum immobilium ecclesiasticarū
Unde sciendum q̄ rei immobilis alie-
natio et insoluti concessio pro debito
fiscali p̄mittitur de rebus ecclesie dum-
modo ex mobilibus satisfieri nō potest
tamen episcopi et cleri consensus acce-
dere d3. pro debito vero priuati solum
in solum dato conceditur. exceptis
rebus immobilibus ecclesie constanti-
nopolitane et aliarum sibi subditarum
et conueniendarum. §. eo. per totum. Et
vide glo. i. rubricę que declarando rub-

ricam dicit de ecclesiasticarum rerum
alienatione scz facienda pro fiscali dei
bitō. Et vide glo. ij. rubricę que exponit
solutione id est datione in solum ipsi
creditori etiam priuato non solum fisco
vt. §. eo. §. si vero priuatus. Hodie tamen
generaliter permittitur alienatio p̄pter
debitum vel fiscale vel priuatum cum
solemnitate vt. §. de aliena. et emphite. §.
hec etiam. Unde sumitur auc. hoc ius
porrectum. L. de sacrosanc. eccle. Unde
de materia quod dixi § de non alienan.
aut permuta. et quod habetur in. ca. sine
exceptione. xij. q. ij. et in. c. nulli extra de
re. ecclesi. non alie. Et vide glo. rubricę
que declarat rubricam dicens de eccle-
siasticarum rerum alienatione scz facien-
da pro fiscali debito.

De iureiurando a moriente pre-
stito propter mensuram sue substantie

Dictum est § de triente et se. in § et
quod sepe de distributionibus quas fa-
cit testator inter heredes. et quia distri-
buendo testator sepe declarat mensuram
sue substantie per iuramentum. sequitur
videre de iureiuran. a mori. presti. pro-
pter mensuram sue substantie vt scz illud
iuramentum sit seruandum. De quo sci-
endum q̄ si testator iuramento prestito
sue substantie declarauerit mensuram
tali declarationi ad quiescere debent he-
redes nec quasi plus sit in patrimo-
nio vnus contra alium potest reluctari
sed tamen talis declaratio non nocet
creditoribus quin possint quomodo
velint perquirere et perquiri facere
omnia que testator fm rei veritatem in
bonis habebat vt. §. eo. per totum. et ex
hac constitutione sumpta est auc. quod
obtinet. L. de proba. Et ponit hic text.
in principi. rationem quare heredes non
possunt reluctari contra declarationem.

A iij

Libri autenticorum

defuncti declarantis mensuram sue substantie quia vna est quodammodo persona heredis et qui in eum transmittit hereditatem Et solz iste textus semper allegari q heres et defunctus censentur vna persona iuris fictione. sec^o est in creditibus. unde in preiudicium creditoris non statuitur declarationi testatoris. sed hec quidem. quia vt ibi dicit textus ponendo regulam generalem q quecumq; quilibet pro se dixerit aut scripserit hec nihil ei prodesse vt ibi. Et est ibi textus q heres non potest testamentum seu voluntatem defuncti p parte approbare et pro parte improbare Et statuitur in hoc casu cum iurat testator verbis testatoris enunciativis inter heredes fm bar. alias regulariter verbis enunciativis seu narrativis non statuitur vt in. c. si papa de priuile. li. vi. et in cle. vnica. de probatio. Idem in extraneis de bonis defuncti habentibus vbi dicitur testator per iuramentum extraneus non plus habere a testatore vel non plus sibi debere stabitur huic iuramento et heredes ab extraneo non plus possunt petere ita voluit hic glosa in verbo suos. et in verbo declaratum. Et idem est si testator non iuret sed simpliciter dicat sibi non plus deberi quia prodest debitori fm Jaco. de bel. hic. hoc verum si testator sciuit plus sibi deberi. secus si ignorabat ita voluit hic ange. qui dicit q presumitur in dubio ignorare. Et qd si testator fuit confessus debitum et postea moriens vult reuocare istam confessionem an potest. et dic q non si primo confessus fuit debitum in presentia aduersarij. secus si in eius absentia fm Jaco. de bel. de quo hic latius p bar.

Et preponatur no.

men imperatoris documentis et vt latinis litteris apertius tpa prescribantur.

Dictum est in titulo de tabellionibus qui instrumenta et documenta conscribunt. sequitur nunc videre de forma in instrumentis obseruanda. Et habet hec rubrica duas partes Prima est vt preponatur nomen imperatoris documentis. de qua agitur. f. eo. vsq; ad. illud. scda vsq; in finem tractat quomodo latinis litteris aptius prescribatur De prima parte sciendum q in omnibus instrumentis iudicialibus que ad temporis memoriam conseruandam agunt vel etiam in extraiudicialibus nomen principis et consulis indicio. mensis. et dies sunt apponenda et etiam annus edite. ciuitatis debet apponi si hoc habz consuetudo. f. eo. vsq; ad. illud. Apponuntur etiam hodie nomen domini anni incarnationis ipsi licz hec constitutio hoc hic non dicat et est hoc de mente glo. in verbo auctore. Item apponit locus vbi contractus est celebratus et debet apponi specialis et non sufficit generalis vt actum in tali loco ciuitatis fm spe. in titu. de instru. ed. si. Item debet apponi in instrumento series negocij quod agitur et etiam nomina testiu ff. de pac. l. iul. gentium. s. quod fere. et vide de materia in. l. generali. l. de tab. li. x. et quod ibi dixi circa rubricam. Item notarius debet apponere signum suum in instrumento probatur fm vna lecturam. f. de instrumen. cau. s. oportet Ad idē. l. de assesso. l. fin. et tangit glo. in. s. Item lex cornelia de falsis instru. de publi. indi. fm bar. hic. Et non refert an notarius scribat instrumentum in prima persona vel in tertia vt est text^o

Collatio quinta.

in. c. dudum extra de cōuersi. coniu. nec etiam refert an tabellio scribat instru-
mentum per verbum presentis vel pre-
teriti temporis vt dicat vendit vel vē-
didit vt in. c. quod autem. extra de iure
patro. Et vide hic glo. vbi indictiois
que dicit quid sit indictio et quomodo
debet inueniri et vide quod dixi. l. de
indie. et glo. in. c. inter dilectos de fide
instrumen. Et vide hic tex. in versi. pa-
lam q. Justinianus tempore quo hunc
librum composuit xi. annis regnauerat
et q. imperium assumpsit in kalendis ap-
rilis. De secunda parte sciendum q.
instrumenta seu documenta debent scri-
bi claris et notis litteris. i. eos. §. illud.
Et quo notat ange. ibi pro veritate le-
gitur. q. licet dicto vnius non sit stan-
dum vt. in. l. iurisiurandi. l. de testi. ca-
men quando dubitatur de significato
litterarum. quia sunt littere grece existi-
tes apud latinos et sic incognite super
eis stabitur dicto vnius qui eas sciat
pro veritate legere.

**Scenicas non so-
lū si fideiussores pre-
stent sed etiam si iurandum dent
sine periculo discedere.**

Dicūm est sup. de leno. qualiter mul-
lieres scenice si prestent fideiussores nō
obligantur. nunc sequitur videre qua-
liter non obligentur si prestent iurā-
dum. Et est mulier scenica que stat in
scena id est in turpi loco vt prostibulo.
Alias dī scena locus vbi consueuerūt
homines conuenire et erat locus inum-

bratus cortinis et inde scene vel scenice
dicuntur mulieres fm glo. in verbo
scena hic in princi. Unde sciendum q.
si mulier scenica fideiussorem dedit de
stando semper in scena. fideiussoris da-
tio nulla est et qui fideiussorem recepit
capite punitur. Qui autem ab ea stan-
di in scena sacramentū recipit in decem
libris auri punitur et sacramentum est
nullum et pena applicatur mulieri 7 ad
penam tenetur iudex si in ea exigenda
negligens fuerit. Et eadem pena impo-
nitur presidi et alij iudici sacramentum
exigenti. eo. per totum. Et an pro per-
iurio imponatur pena vide hic glo. ver-
bi deo. Ex qua habes q. nō imponitur
pena iure ordinario pro periurio quan-
do quis transgreditur licitum iuramen-
tum sed habet solum denz vltorem sed
bene iure extraordinario accusari po-
test crimine stellionatus vt. l. fin. l. de
crimine stelliona. De quo vide hic per
bartol. et ange. qui etiam tractant hic
an quis potest propria auctoritate ve-
nire contra illicitum iuramentum. De
quo etiam in. c. venerabilem extra de
elec. in fin.

**Vt non fiant pignorationes pro
alijs personis. Et vt sicut princi-
pū donationes nō egent gestis mo-
numentorum sic neq. a priuatis im-
peratoribus facte donationes indi-
geant.**

Et habz hec rubrica duas partes
Prima prohibet ne fiant pignoratio-
nes pro alijs personis que expeditur. i.
eos. vsq. ad §. illud. Secunda vsq. in
A. v.

Libri autenticorum

finem et tractat q̄ sicut donationes facte ab imperatoribus alijs non requirunt insinuationem ita nec donatiōes a priuatis facte in imperatores. De prima parte sciendum q̄ pignozare est rez aliquam pro debito obligare creditori vt securior sit de solutione debiti. Vel est facere contractum sic dictum et pignozationes sunt prohibite quib⁹ quis alium obligat si ipse non soluat q̄ alius posset conueniri arestari et capi in persona vel in rebus et contrahentes puniuntur vt f. eo. vsq; ad f. illud et vocantur huiusmodi pignozationes etiam reprefalie vt in. c. vnico de iur. li. vi. Sz potest quis bene pacisci vt auctoritate propria creditor posset eum pignozare et predare si pecuniam sibi debitam nō soluat vt. l. iij. l. de pigno. non tamen poterit pacisci vt liceat creditori debitorem in carcerem includere vt. l. ob es. l. de actioni. obligatio. quod nota fm ange. hic. Item possunt tamen reprefalie concedi seu pignozationes quando ciuitas vel territorium denegat facere iusticiam contra personam debitricem vel delinquentem vt notatur in. c. dilectis filiis extra de appel. et hic per bar. et latius in suo tractatu reprefaliaz. De secunda parte sciendum q̄ sicut donatio facta a principe insinuatione non eget ita nec econtra f. eo. f. illud. quia vt dicit glo. verbi nō enim. eadem debet esse ratio contrahentium.

De exhibendis ⁊
introducendis reis. Et vt hi qui conueniuntur post xx. diem presententur iudicibus. Et de his qui iuratoriam cautionem exponunt et ante

litis contestationem absentes fiunt. Et de hypothecis que appellantur ex casu et que persone et quando hoc ius habent. Et de indotatis vxoribus vt habeant quartam partem in substantia viri et vir ipse in substantia vxoris quando inops est qui relinquitur.

Ista rubrica habet quinq; partes. Prima loquitur de exhibendis et introducendis reis qui extra suum foruz vt de vna prouincia in aliam trahuntur quomodo debent exhiberi et introduci et durat hec pars vsq; ad f. illud f. eo. Secunda pars loquitur quomodo rei qui conueniuntur post. xx. diem debent presentari iudicibus et expedit in f. illud vsq; ad f. si vero. In tertia loquitur de his qui exponunt iuratoriam cautionem de iudicio sisti et tamen ante litis contestationem recedunt. et hec pars expeditur in f. fin. vero f. eo. vsq; ad f. optimum quoq;. Quarta loquitur de hypothecis que appellantur ex casu id est de hypothecis miliciarum et que competunt ad milicias et que persone et quando hoc ius habent et sic loquitur ante mutans pecuniam vt ematur milicia debeat preferri alijs creditoribus et appellantur ex casu hypotheca que dantur ad miliciam quia milicia cadit mortuo militante quandoq; vt in glo. verbi ex casu in. d. f. optimum. et durat hec pars vsq; ad f. quoniam vero. Quinta et vltima loquitur de indotatis mulieribus que debent habere quartam partem in sba viri et durat vsq; in finem. De prima pte dōz q̄ si ex sacro rescripto vel iudicis decreto reus de prouincia in ciuitate constantinopolitana. vel de vna prouincia

Collatio quinta.

in aliam fuerit protrahendus et cautionem prestiterit de sistendo in iudicio certa die et venerit. Actor vero contumax fuerit elapsis .x. diebus absoluetur reus ab observatione iudicii, et actor condemnabitur in expensis quas reus iuramento proprio manifestauerit facta per iudicem taxatide. Nec audiet volens trahere de vna provincia ad aliam vel de provincia in dictam civitatem nisi satisfactio idonee de lite prosequenda promittenda certa quantitate arbitrio iudicantis et si non obtineat in causa. *¶* c. vlt. ad. fill. Ex quo habes quod reus potest trahi ex suo foro et ad forum actoris per sacrum oraculum et in hoc casu quando reus vocatur ad forum actoris vel alias ad forum veritum si actor contumax fuerit in comparendo coram iudice et reus venerit elapsis decem diebus ex die quo actor in iudicio stare debuerat reus absolvens est ab observatione iudicii si actor infra .x. dies non comparuerit et sic non obligat. *l. pperandū. c. de iudi.* vbi dicitur quod actore fugiente reus condemnatur si iudex videt eum malam causam fouere quia illud est intelligendum vel cum actor absit lite contestata vel cum actor causam agitabat in foro rei sed quando actor trahit reum ad forum suum et sic ad veritum examen tunc in odium actoris fugientis reus absoluetur. et vide glo. in verbo aguntur hic in prin. quod ex peregrinatione contingit inopia. De secunda parte scire debes quod reo ad iudicium vocato debet libellus offerri et .xx. dierum spacium indulgeri et ab eo debet fideiussores dari de iudicio sisti et sportule et medio tempore poterit iudex recusari nisi sit ille qui loco recusati datus sit vel alius associari et .xx. diebus elapsis litis contestatio fieri debet et aliter facta non valet. *¶* c. fill. Ex quo notat ange. quod primo debet quis citari ut vadat ad accipiendum libelli copiam et b

dicat verum sine dubio de iure. tamen in quibusdam locis de consuetudine non seruatur. Item habes hic quod reo datur dilatio .xx. dierum ad deliberandum an velit cedere vel contendere potest tamen hanc dilationem iudex abbreviare secundum Iaco. de bel. non obligat quod dilatio legalis abbreviari non potest. quia debet intelligi quando dilatio datur a lege absque ministerio iudicis ut in dilatione ad appellandum et petendum restitutionem in integrum, secus si dilatio legalis detur ministerio iudicis. De quo vide per doct. in. c. cupientes in. §. quod si per .xx. glo. verbi .xx. et hic per ange. Item habes etiam hic quod reus data sibi hac dilatione .xx. dierum potest iudicem recusare. quod nota secundum ange. quia per hoc patet quod conuentus coram non suo iudice licet receperit copiam libelli sibi datam et terminum ad opponendum contra libellum et ad deliberandum non propterea videtur in iudicem consentire. unde obijcere poterit exceptionem declinatoriam non sui iudicis ut. ff. de iudi. l. sed et si suscepit secundum eum. Et vide hic glo. in verbo libellum que ponit quid sit libellus et que debet continere. vide de hoc in. c. i. et ij. extra de libel. ob. et per totum. De tertia parte dic quod iurans sistere in iudicio si postea a civitate abfuerit per iudicem ordinarium causa summatur agatur et etiam per delegatum qui examinabis in quam terram iurans abfuerit et si datus iudicis non comparuerit mittitur actor in possessionem pro mensura debiti declarati quam non recuperabit nisi omnia damna refartiat et fideiussores prester de sistendo in iudicio. *¶* c. cod. *¶* fin. vero. Ex quo habes ibi per fugam quod fugiendo quis accusat seipsum non tamen per hoc est plena probatio contra eum ut est rex. hic. de quo hic latius per ange.

Libri autenticorum

De quarta pte sciendum q̄ mutuas pecunias hoc acto expresse vt milicia ematur quantum ad militiam emptam preferatur omnibus alijs creditoribus alias nisi expresse dicatur vt milicia ematur vxor et alij filij dotem repetentes ei preferuntur in hypotheca Fallit in mutuantis silentiario. f. eo. s. optimum. De quinta et vltima parte dic q̄ matrimonio sine dote et donatione consistente altero ex coniugibus diuite p̄moriēte superstiti inopi. quarta sbe morientis debet computando legata in quartam. Item superstiti datur actio et repetitio ad prias res nec hoc impediunt creditores defuncti. f. e. s. qm. vsq; in fi. et hoc procedit etiam si moriens habeat liberos vt hic.

Constitutio q̄ ex ascripticio et libera natos liberos eē vult non his qui ante constitutionē sed qui post constitutionē nati sunt p̄desse Et vt venēabiles domus cōmutationes faciant ad inuicē immobilium rerū decreto prius interposito. excepta hac maiore ecclesia.

Ista rubrica habet duas partes Prima intendit q̄ natus ex ascripticio et libera liber est. et sic partus sequitur vt trem et de illa pte tractat p̄ncipiū vsq; ad s. quia igitur. Quis autē dicatur ascripticius vide quod dixi. l. de agri. et censu. li. xi. et in fl. de iure p̄so. in p̄ncipi. Et est ista constitutio de qua fit h̄ mentio in rubrica. l. de sena consul. clau. li. in fi. Nam per claudianum erat libera et eius filius erat seruus vt ibidē dicitur. non autem dicitur de illa que est. l. de agri. et censu. l. ne diutius. quia ibi nō est casus iste licet alij filios sint ibi. vel dicit de illa que est. l. de agri. et censu. l. fi. Secunda pars intendit q̄ vna ecclesia

potest cum alia permutare imobilia seruata indemnitatem vtriusq; ecclesie et debet interuenire decretum superioris et iusiurandum excepta maiori ecclesia cōstantinopolitana vt f. eo. s. quia igitur.

Et de cetero cōmutationes ecclesiasticarū rerū non fortuite fiant ad p̄issimum impatorem et hoc modo ad alias personas transeant res sed tantummodo he ad impialem domū fiant Et vt liceat perpetuam emphiteosim agi ab oratorijs in oratoria. decreto videlz interposito. excepta hac maiore ecclesia. nec t̄m in priuatā p̄sonā transeat emphiteosis.

Ista rubrica habet duas partes Prima loquitur quomodo ecclesia potest res cum principe permutare vt res apud principem maneant. non autem vt veniant ad priuos scilicet vt imperator eas det priuatis et de illa tractatur. f. e. vsq; ad s. illud quoq; hodie tamen res que transferuntur ab ecclesia in principem possunt ad quencunq; transferri vt f. vt spon. lar. s. fi. et sic corrigitur hec prima pars put etiam notat hic glo. verbi licentiam. Ex qua habes an vendens rem illo pacto ne alienetur an si alienetur posset propria auctoritate apprehendere. de hoc dic vt in. l. ea lege. l. de cōdic. ob cau. et. l. si ita quis. s. si ea lege. ff. de ver. ob. et hic per bar. q̄ tenet q̄ non. de hoc latius per ange. Secunda pars loquitur quomodo ecclesie adinuicē in perpetuam emphiteosim dare possunt res imobiles. excepta maiore ecclesia cōstantinopolitana. f. e. s. illud quoq; Et quod dicitur in rubrica nec t̄m in priuatā personam transeat emphiteosis id est in priuatum t̄m remanet prohibitio f̄m

Collatio quinta.

glo. tertiam rubrice. De hoc tamen an hodie possunt res ecclesiarum dari priuatis in emphiteosim vide quod dixi s de non alie. aut permutan. vbi conclusi q sic.

Et ea que vocantur insinuatiua super clericis in maiori quidem ecclesia dentur in alijs autem ecclesijs penitus non dentur.

Dictum est s in titulo quomodo op: episcopi. et s de mensura cleri. ordi. de quali. cleri. et mensura clericorum ordinandorum. verum quia dubitari potest an clerici ordinandi possint vel debeant aliquid dare pro introitu de hoc hic ponit. Unde sciendum q clericus qui in maiori ecclesia constantinopolitana ordinatur potest prebere ecclesie pro introitu quod de consuetudine dari solet Alijs vero ecclesijs nil dari debet contrafaciens sacerdotio spolari debet et iudex qui in his obseruandis negligens fuerit x. librarum auri pena punitur vt i. eo. s. per totum. De materia an intrantes religionem possunt aliquid dare et si dent quid fiet vide. c. de regularibus extra de simo. et dicuntur hic insinuata seu insinuatiua que dantur in. seu pro introitu vt sentit hic textus i. eo. s. sanctus.

Ut clerici qui recedunt alijs pro eis surrogatis prebeant surrogatis emolumenta. recedentes autem remeare volentes non suscipi. Et vt si quis edificans ecclesiam aut aliter in eadez seruietibus ministras emolumenta voluerit aliquos clericos instituere non fortuite eos sed

probatione sanctissimi patriarche suscipiat.

Ista rubrica habet duas partes In prima dicit q si clericus iniuste se ab ecclesia absentat non destituitur ob hoc diuinum officium sed in eius locum alius surrogatur et surrogato eius emolumenta prestantur. nec se absentans. volens postea in ecclesiam remeare debet admitti nec ei emolumenta debent restitui i. eo. s. vsq ad s. fi. et sic habes q qui in beneficijs non resident sine iusta causa debent beneficijs priuari. De quo vide quod habetur in. c. inter quattuor. extra de preben. et in. c. quoniam frequenter s. si vero. extra vt lit. no. consl. Et inducit glo. verbi per ipos hunc textum in argumentum contra ecclesias italie que semper habent canonicos pauciores q sit numerus statutus nam cogi debent numerum adimplere fin. ange. hic. In secunda parte intendit q patronus ecclesie hoc est qui fundat ecclesiam non potest clericos in ecclesia constituere sed eos presentat episcopo et episcopus approbare debet idoneos et reprobare reprobandos vt i. eo. s. fi.

De his qui ingrediuntur ad appellandum 7 quando per scripturam manus proprie fiat collatio litterarum. Et de iureiurando dilationis vt coniungatur iureiurando calumnie.

Ista rubrica habet tres partes In prima tractat de his qui ingrediuntur ad appellandum infra quantum tempus debet appellationem prosequi Unde dicendum q appellantiibus statuatur terminus appellationis exercende. annus scilicet et ex causa biennium et si appellans in bien-

Libri autenticorum

fitio causam derelinquat conceditur vi/
cto cum vnus mensis superest causam
prosequi vt sententia firmetur aut in/
firmetur. et in vtroq; casu appellator cō/
demnatur in expensis Si autem neuter
prosequitur remanet sententia firma et
ista ps habet h in principio vsq; ad finem
De materia vi. i. c. cū sit rhomana et in. c.
et rhomane et in. c. oblate et de appella.
In secūda pte tractat qñ p scripturam
manus pprie fiat collatio lray De quo
dicendū q ex documētis publicis solis
et non priuatis cōpatio seu collatio lit/
terarum fieri debet fallit in documen/
tis priuatis quibus aduersarius pro se
vritur et in documentis que ex archiuo
publico pferunt et publice habent tes/
timoniū iureiurando de calūnia presti/
to et de illa pte tractat f. e. illud. De q
tū latius dic si querat an in priuatis do/
cumentis posset quis petere fieri ppa/
tionē q quq; queritur an qs posset pe/
tere fieri cōpationē ex prima scriptura
quā eius aduersarius inducit pro se et
dicē dñ q sic. casus est h. Ratio qz eius
aduersarius qui talē scripturā approbat
nō p̄t eā reprobare contra se si ille con/
tra quē producit vult ex tali priuata
scriptura ad suā fieri cōpationē vt hoc
tex. n. neg. ei. Qñq; querit an qs possz
petere fieri cōpationē ex priuata scri/
ptura quā aduersarius non producit p
se. et tūc dic q nō nisi habeat triū testi/
um subscriptionem vt in. l. cōpationes
c. de si. instru. n. ideoq; et hoc videtur
sentire glo. sup. vbo documentis. et sic
nō cotrigitur lex cōpationes p hūc tex.
licz glo. in aut. ad hēc. c. de si. instru. cō/
trariū dicat et male. de quo hic latius p
bar. qui colligit hic ex quibz generibus
scripturarū fieri posse cōpationē videlz
ex publicis instrumentis. Item ex forē/
libus. i. de adl. corā iudice factis p nora/
riū. Itē ex priuatis scripturis triū testi

um subscriptionē habentibus. Itē ex
scripturis productis de archiuo publi/
co quibus creditur fm cum dñ tñ ha/
beant testimonium illi officialis. Itē
ex scripturis priuatis triū testiū sub/
scriptiōem nō habētibus quibus tamē
aduersarius meus vritur contra me vt
colligitur ex isto. In tertia parte tra/
ctat de iureiurando dilationis quomo/
do debet coniungi iuramentum de calū/
nia. Unde sciendum q iuramentum
de calumnia generaliter in iudicio se/
mel prestari debet et in eo addi debet q
nullus in tota lite probationem exiger
causa dilationis quam nō putauerit ne/
cessariam. de ista parte tractatur f. eo. f.
quia igitur. vsq; in fin. De ista materia
et de capitulis iuramenti calumnie vi/
de in. c. i. extra de iuramen. calum. et an
et tñ potest iurari si semel prestitum. sic
iuramentum de calumnia vide in. c. fin.
eo. titu. in vi. et glo. in verbo recepto.
et que ibi notantur in. c. litteras extra
de testi. spo. et hic p bar.

**Vt in priuatis domibus sacra
mysteria non fiant.**

Ista rubrica potest pro lege allegari
et summat nigrum quod intedit prohi/
bere sacramentalia in priuatis domibz
celebrari puta cantari missam et similia
que honeste nisi in ecclesia fieri nō pos/
sunt Oratorium vero causa orationis
pmittit habere et ptra faciens puniatur
nam domus publicatur f. eo. per totum
De materia vi. de conse. dis. i. c. i. et. c. sic
cut. Et an in his oratorijs licz habē cā/
panam dic vt in. c. patentibus extra de
priuile. vbi tenetur q non Differentiaz
autem inter ecclesiam capellam et orato/
rium vide per doc. in. c. si extra de cens.
et quod dicam f. vt nulli fabri. de ora.

Collatio quinta.

De defuncti seu funera eoz nō iniun-
rientur a creditoribus Et vt consili-
arij nō suscipiant cognitiōes absqz
iudicibus.

Ista rubrica habet duas ptes. Prima
intendit q laborati in extremis nec e/
tiam funeri debitoris defuncti nec fami/
lie domui neqz reb⁹ eoz creditor p suo
debito cōsequēdo iniuriā inferre debet
absqz iudiciali decreto. contrafaciēs de/
bito pnat et tñ restituet heredib⁹ defū/
cti. et tertia ps bonoz ipi⁹ fisco applica/
tur cū infamia et iudex negligēs in ipo/
nēdo penā hic inserta pena puniē. f. e. f.
fancimus. Ratio qui enī hoīs naturaz
nō erubuit dign⁹ est et pecunijs et glo/
ria et oībus alijs cōdemnari vt ibi. Et
ex hac constitutiōe sumpta est auc. q do/
mū. l. de se. viola. et vide gl. in xbo mo/
dis oībus que exponit. i. ipo iure. In
scda pte loquit quō iudex ordinari⁹ cau/
sas p se dz audire. nō aut pmittere quia
melius testes terrere pōt qz iudices pe/
dant quib⁹ causa cōmitteretur et si tal
administrator seu ordinari⁹ fuerit occu/
pat⁹ aliqua ncitate vel iussu principis
pōt causaz delegare seruando sibi senten/
tiā et tñ dz apud se litē facere. contesta/
ri et rursus causaz audire in medio. et fi/
ne que acta sūt et sic ferre sententiā Itē
dñt iudices appellationē suscipe vbi sus/
cipiende sunt et p se causaz audire dñt
iudices appellationis. contrafacientes
puniunt. Item omnes alijs iudices pter
ordinarios debent p se ipos causam au/
dire contrafacientes puniuntur. f. eo. f.
illud vsqz in fi. et qd dicit q delegatus
non potest ferre sententiā sed iudex or/
dinarius qui delegauit intellige qñ re/
seruauit sibi sententiā fm bar. fm formā
hic traditā De materia an et qñ iudex
ordinari⁹ vel etiā delegat⁹ pōt delegare
vide in. l. a iudice. l. de iudi. et in. c. pa/
storalis extra de offi. dele. circa princ. et

in. c. fi. vbi habet q delegatus a princē
pe hoc pōt. si at est delegat⁹ inferioris nō
potest vt. d. l. a iudice nisi vellez cōmitterē
nudū articulū nō iurisdictionalē vt no/
tat in. c. sup. qstionū. f. i. extra de offi. de/
le. et nisi inferior delegādo dederit po/
testatē delegādi vt est glo. notabilis in
c. is cui de offi. dele. li. vi.

Et imobilia antenuptialis do-
nationis neqz hypotece dētur neqz
oīo alienentur a viro nec cōsentien-
te vxore nisi postea satisfieri possit
vxori. hoc vero et in dote valere.

Hec rubrica hz duas ptes. Prima vult
q donatio ppter nuptias in imobilib⁹
cōsistēs etiā muliere cōsentiente nō alie/
nat⁹ nec obligat nisi elapso biennio mu/
lier suū cōsensū cōfirmet nec tñ sibi no/
cet si vir aliud in bonis non hz ex quo
mulieri satisfieri pōt. pñenti tñ cum viro
saluū est ius cōtra eū ad reliqz sua bona
et hec ps expedit hic in principio vsqz
ad. f. multo potius. et vide de hoc in. c. p/
uenit extra de empti. et vendi. In scda
pte tractatur quomodo multo magis p/
hibita est alienatio doris qz donatiōis
propter nuptias et de hac habetur in. f.
multo potius. f. e. et intellige q hoc qd
dñt in prima pte de donatione ppter nu/
ptias hoc valere et in dote scz quantū
ad alienationem prohibendam non aut
ad permittendam in casibus quibus p/
mittitur alienatio donationis propter
nuptias fm bar. Et quod dicitur dotē
non posse alienari. intellige si sit inestim/
mata. secus si fuerit estimata estimatio/
ne que facit emptionem. Idem q dos
non potest alienari. procedit etiam si
detur res mobilis inestimata nisi consi/
stat in numero pondē vel mensura quo/
casu pōt vir alienare vt est tex. in. l. res
in dotē. ff. de iure do. de quo vide hic la/
tius p. ange. et bar.

Libri autenticorum

De noui opis nunciatione.

Quid sit vide qđ dixi. ff. e. Un sciendū qđ nulli licz edificare in hac regia ciuitate vltra terminos a iure pmissos. i. eo. p. totū et contrafacientes puniunt vt hic vbi notat Iaco. de bel. qđ pmissa a iure nō liceāt si principaliter fiant in alteri^o iniuriā et vt alijs noceant vide qđ nōt Inno. in. c. pisanis extra de resti. spo. et sic facit qđ monasterio non licz nouā ecclesiā edificare in iudiciū antiquoris ecclesie de hoc est tex. in. c. i. ex. c. ti. Aliqui habent hāc rubricā sub collatiōe ix.

Vt facte noue cōstitutiones post insinuationem eaz post duos mēses valeant. p. c. i. autē nō custodientib⁹ subtilitatē constitutionū sup testa/mentis in relinquendo quadrantē. aut non scribendo aut non dicēdo nomen heredis.

Quia imperator multas in hoc libro condidit constitutiones nouas dubitari p̄t qñ noua constitutio d̄z ligare. Un sciendū qđ cōstitutiones noue in vrbe cōstantinopolitana condite post duos mēses ex q̄ ibi insinuare sunt debent seruari. In prouincijs aut p^o duos mēses ex quo directe sūt et palā facte in vnaqua/ q̄ ciuitate ita qđ nullus posset de cetero assumere alicuius ignorantie occasionē Testamentū p̄o factū añ cōstitutiones factas vel priusq̄ innotescerent obseruandū est et valz. licz supuiuēte testatore nō fuerit postea mutātū et filij legitimas portiones suscipiūt fm leges antiquas. hoc vult tota ista constitutio. Ex qua nota in prin. qđ constitutio noua ligat post insinuationē post duos mēses de quo vide in. c. ij. ex. de cōsti. et p. gl. et pau. de leza. in proe. cle. et p. ter. et gl. in. c. i. ex. de concess. pben. li. vi. et p. gl. et que ibi notat in. c. vt singula de pbe. in vi. qđ vti bi sentit glo. si p̄us ad noticiā

puenerit noua lex ligat añ duos mēses Et quid de statuto qñ incipit ligare dic qđ scientē ligat etiā infra duos mēses in cōtinenti p^o. sciaz. alias ligat post tēp^o arbitrariū iudici fm bar hic. vt hic lati us per eum et in loc. s. alleg. Secundo nota qđ testamentū conditum fm leges antiquas et añ legē nouā vel etiā p^o legem nouā añ tñ qđ lex publicata vel insinuata est valet et est obseruandū licet testator post legē nouā vixerit et potuerit testamentū mutare vt hic in versi. vt vel si proxime. Et sic nota qđ filij sic condito testamento a p̄e si nō hñt legitīmā integrā in dicto testamento agent ad supplementū fm legē veterem videri ad qrtā. nō at p̄nt agere ad supplementū fm legē nouā vel ad trientem vel semissem fm nñez filioz fm bar. hic.

Et nullus fabricet domos oratorij p̄et volūtātē epi et vt deputz pus qđ circa diligentia et statuz fabrice oratorij sufficiant et vt epi non desint suis ecclesijs et de alienatione imobiliū rex ecclesiasticaz.

Ista cōstitutio hz tres p̄es Prima intendit qđ nulli licitū est ecclesiam vel monasteriū vel oratoriū edificare sine epi voluntate et d̄z tñ deputat q̄ntum sufficit pro luminaribus et alimentis ministrantiū et ad custodiā sed si edificare volens non est ad hoc sufficiens consensu epi vnā ecclesiā vetustate corruptā vel neglectā edificare poterit et hec p̄o expedit hic in prin. vsq̄ ad filio Est añt d̄ia i nter ecclesiā capellā et oratoria quia ecclesie sunt quib⁹ deputati sūt certi ministri et ibi instituitur et quib⁹ est dos assignata. Oratoria vero sūt duplicia. qđā publica ad que p̄fluūt homines p̄pe habitantes et solēt poni maxime circa extremitatē prochie de quib⁹ in. c. ad audientia primo extra de eccle. edi. et

Collatio quinta

talía pñt dici capelle. Quedā hō sūt o/
ratoria priuata que videlz religiosi hñt
in curtibz vel grangijs suis de quibz
in. c. fin. et de cens. et ibi doc. hñc mate/
riā tractant. Scda ps dicit qz epi in su/
is ecclesijs residētiā facere dñt nec pñt
extra vagari vltra tempus a iure statu/
tū. i. eo. s. illis. Tercia ps tractat quomo/
do res ecclesiarz dñt alienari cū decreto
superioris alias nō. i. e. s. qm.

Et ab illustribus et qui sup eam
dignitatē sunt nō modo sup pecuni/
arijs causis sz etiā iniuriarz crimia/
liter p procuratorē audiātur Claris/
simis aut sup pecuniarijs licere et p
procuratorem et p se litigare.

Rubrica summat nigrū. vñ intendit
qz illustres et supillustres causas pecu/
narias criminales vel ciuiles p procu/
ratorem tātmmodo agitare pñt. ceteris
hō dignitatibus inferioribus licite con/
ceditur vt p se vel procuratorem litem
exerceant. Qui aut sunt illustres et su/
pillustres et de alijs generibus dignita/
tū vide hic glo. xbi post magnificentissi/
mos. 7 vi. in. l. quoties. L. verbi sena.
vel clariss.

Et ordinarie prefecture vrbane
due et pretoriane que in cingulo et q
in acu sūt sole nō etiā hōrarie libe/
rent a curiali fortuna.

Ista rubrica summat in effectu nigrz
Et sciendū qz p solā collationē digni/
tatis 7 administratiōis etiā añ admini/
strationē susceptā curiales liberāt a cu/
riali fortuna sz p solā collationē hono/
ris seu dignitatis absqz administratiōe
nō liberāt sz remanēt curiales solū ho/
norē ex tali collatiōe psecuti. Hoc intē/
dit tota constitutio. et sic pñt qz cingulū
hic capit pro administratiōe. De q vi.
glo. iij. de administra. colla. vij. q dicit
qz cingulū dñt administratio. Que at di/
gnitates liberent a curiali fortuna dic/
qz duodecim. de quibus in. l. fi. L. de de/
curi. li. x. de hoc insl. qui. mo. ius pa. po.
sol. s. filiustfamilias et. c. indecorl. de eta.
et qli. vbi ponit que liberāt a potestate
patris.

Et oēs obediant iudicibus pro/
vinciarum et in criminalibz et in pe/
cuniarijs causis et vt ibi negocia ex/
aminentur nullo excepto p privile/
gijs nec conuenti huc deducantur
nisi pragmatica forma exhiberi quē/
piam iusserit.

Dictū est s in titulo vt iudi. sine quo
quo suffra. qualiter iudices sunt consti/
tuendi. sequit nūc quō constitutis dñt
subditi obedire. Et sciendū quia iustu/
cia precellit alias xntes et est oīm rez
pfectissima vt. i. e. in prin. nec lauda/
tur fortitudo sine iusticia vt ibi. Ideo
Iustinianus summa intentiōe vult ser/
uare iusticiā. pñt qz in hac constitutio
ne duo. Primum vt in qua prouincia
quis deliquit vel cōtraxit vel qsi ibidē
debeat respondere siue de terra siue de
terminis. et breuiter de quocunqz cōue/
niāt vt. i. e. s. hec cōsiderātes et hoc si p/
sens est vterqz. Si hō abest reus citabi/
tur ad domū. et si quis petat dilationē
pro eo de f. m. qz dñt. i. e. s. si vero absens.
qui absens cū sciet poterit vel ipe veni/
re vel aliū mittere. vel etiā huic pmit/
tere qz pro eo xba fecit vt. i. e. s. siquidez
ipe et in criminibus pñt redire p pel/
litur lris publicis missis ad puincie p/
sidem vbi degit vt. i. e. vt nulli iudi. s. si ve/
ro. Scdm est qd pñt ista cōstitutio qz
pñt sint vero nec vllo privilegio re/
mouent. i. eo. s. si igitur. et intellige de p/
uilegio indulto a principe viuentē. naz
pñt in dulta a lege legatis et alijs
nō tollit. ff. de iudi. l. ij. s. legatis. Fina/
liter. sciendum qz ex hac constitutiōe in
B i.

Libri autenticorum

Hec considerantes sumitur auc. qua in
provincia. L. vbi de crimine agi. op.

Collatio sexta.

Quibus modis naturales effici/
unt legitimi sup illos modos q su/
perioribus constitutionib⁹ continent.

Quia non possunt omnes articuli sigil/
latim legibus comprehendere vt. i. e. in pn/
ci. Ideoq; dicit impator qb⁹ mo. natu/
ra. effi. legiti. sup illos modos qui in le/
gibus precedentibus continet nam cas/
us nonos dicit qui prioribus nō poter/
ant legibus terminari vt. i. e. s. 7 hoc di/
cimus. In premittendū est q certi mo/
di erāt introducti p quos legitimatio
filioz fieri poterat. quos modos recitat
tex. in. l. cum quis cum duabus sequen.
L. de natu. libe. p hanc vero constitui/
onem introducti sunt tres modi vtra il/
las leges p quos fiat legitimatio filio/
rum. Primus est per subsequens ma/
trimonium et confectioem dotalium
instrumentorum. i. eo. in princi. hoc vtz
nisi filij contradixerint quia inuiti per/
sequens matrimonium nec aliter legiti/
matur. i. qui. mo. natu. effi. sui. s. generali/
ter. Circa p dicta aduerte q licz p subse/
quens matrimonium legitimentur filij
ex concubina in domo retēta nati. si tñ
quis habuerit filios ex quadam famula
que nō habitat secum per sequens ma/
trimonium non legitimantur fm ange.
hic in prin. qui dicit hoc tenere bar. per
l. pe. ff. de concu. Item si habens concu/
binā ipaz ducat in vxorem et conficiat
postea dotalia instrumenta tamen filij
ante nati non legitimantur si talis mu/
lier nō erat matrimonio digna quia for/
te meretrix vel mulier vilissime condi/
tōis et pater erat nobilis et diues fm
ange q hoc notat in. si. 7 aliud. i. e. q di/
cūt ita se vidisse seruari. Et idē fm eū si

pī voluerit filios natos ex tali pūbina
effici legitimos successores aut etiā vo/
cauit eos filios. nā si p vtz mīmoniu/
tales filij nō legitimant multo min⁹ le/
gitimabunt p volūtate pīs asserentis
se velle esse legitimos successores vel as/
serētis eē filios ita dicit ange. pūluisse
bar. francis. de pis 7 alios doc. vt h p eū
Secūdo p pces principi oblatas vt legi/
timent. i. e. s. sit igif. Terti⁹ p volūtatez
pīs naturalis volētis illos filios legi/
tios effici sibi successores. i. e. s. in xō so/
lūmō q casu tñ filij p⁹ mortem pīs dñt
pncipi ostendere testamentuz pīs et petē
pfirmationē vt sic id qd agit sit donum
pīs 7 pncipis in. d. s. in xō. Et itellige
pdictos vltimos duos modos pcedē qñ
pī nō habuit legitimas ples vt pbat in
s. qd igif. 7 i. d. s. in xō. Silt pcedit le/
gitimatio p hos vltimos modos scz p
rescriptū pncipis. et p hoc q pī voluit
suos naturales eē suos legitimos suc/
cessores ita demū qñ nō poterant legi/
timari p subsequens matrimoniu vt q
maē erat mortua monacha vel indigna
vel alias ipedita. d. s. si qd. Et vide an/
ge. in. s. sed et aliud. i. e. ibi a quodā pna/
to q dicit expressuz q pūctus pē relin/
quere meretrici sibi cōiūcte oia bona
sua et pē etiā intelligi tex. ibi fm eū q
sibi ab intestato successerit. Et fm hoc
nota fm eū q meretrix que est in gradu
pxiori defūcto ei succedit et oēs in vlt/
teriori gradu excludit. Secūdo sciēdū q
filij naturales tñ non legitimant p ad/
optionē. i. e. s. et nō nos. 7 vi. s. illd. vbi
tractat q psonē pñt phere mīmoniu si
ne dotalib⁹ instrumētis. De q hodie vi/
debitis i. s. q xō lex. i. vt lice. ma. 7 autē.
7 vi. s. qm q iurās aliquā ducē in vxorē
si postea duxit eā in domū in cōtinenti
videt eā in vxorē accipe 7 nō pē eā de
domo repellere vt ibi. Ex quo s habes
etiā q de⁹ est testis sacri. i. iuramenti.

Et ibi q obligatas se hēe phibent

Collatio sexta

res minorū aut obligati sunt eis. ad
eorū gubernationē penitus nō acce-
dant. et vt curatores nullo mō susci-
pant cessiones aduersus eos quorū
curationes agūt vel egerūt. Nec at
generaliter valebūt in oī curatione
in quib⁹ psonis curatores leges p/
bent. Et de gubernatiōe pecuniarū
cōpetentiū eis quorū negocia admi-
nistrant et qñ eas recondi aut mu-
tuari opz. aut ex eis reddit⁹ cōpari.

Ista rubrica hz q̄tuoꝝ ptes. Prima
tractat quō debitor vel creditor mino-
ris ei⁹ tutelā vel curā suscipe nō dz vt
f. e. in pñ. Nec tutelā nec curā susceptā
administrabit sine adiūcto si debitiū po-
stea supueniat. f. e. f. h. et si quis. Et dz fa-
ctus tutor vel curator in initio p̄bare
vel iurare se eē creditorē vel debitorē
et si tacuerit hoc in initio fact⁹ tutor vel
curator ab actiōe cadat si est creditor: si
nō est debitor solutiōe nō liberat. f. e. f.
vt ar. qd̄ intellige si scuit se creditorem
vel debitorē. sec⁹ si ignorauit fm̄ ange.
allegat. l. generali. l. de tabul. sed cum
supuenerit scia debiti incōtinēti tenet
notificare alias tenet pena huius legis
et hoc fuit de mēte glo. in auc. mior. l.
q̄ dāe tu. pos. q̄ ex ista p̄stitutione sumit
fm̄ ange. q̄ etiā videt velle q̄ creditor
puat debito p̄ sūtiāz nō ip̄o iūe. adiciēs
q̄ iste creditor sic debito puat⁹ nō rema-
net tutor. licz in hoc fuerit opi. De q̄ tñ
lati⁹ t̄agit h̄ bar. De materia breuit ad-
uerte q̄ aut q̄s est debitor sub ea p̄ditio-
ne si tutor erit vt q̄ p̄ legat alicui si tu-
telaz filij acceptauerit talis debitor bñ
p̄t eē tutor. l. p̄ legatum. f. admittē. ff. de
his q̄b⁹ vt indig. cū filiis ibi allegatis.
Aut debitor est pure vel sub alia p̄diti-
one et tñ si q̄ntitas est pua p̄t eē tutor
vt. l. legitimos in prin. ff. de legiti. tu. ibi

si modica et. ff. de trāfac. l. cum hi. f. mo-
dus. Aut est magna et nō p̄t. vt hic. fal-
lit in matre et auia. vt. f. vt sine phi. ma.
debi. et credi. in prin. Item etiā fallit in
curatore ad litē quia hic loquitur in cu-
ratore vñ non de alio. ita tenet spe. in
titu. de cura. f. vt aut vers. q̄ est credi-
tor fm̄ bar. Secunda pars tractat si tu-
tor vel curator cessionem iuris suscepe-
rit aduersus minorem pendente tutela
vel cura non potest vti iure cesso. etia⁹
finita tutela nec is qui cessit agere debz
cum in legem cōmilit. Tercia pars tra-
ctat quomodo omnia predicta locū ha-
bent in maiorum curatoribus dementi-
um furiosorum et prodigorum et aliorū
quibus lex curatorem dari voluit. f. e. f.
quod si quis. et sic p̄tz q̄ cura predicto-
rum dicitur legitima. de quo hic p̄ bar.
Et licet rubrica loquatur de curatore
tñ. tamen idem dicendum de tutore q̄
est eadem ratio vt dicit glo. verbi ad cu-
rationem hic in p̄nci. et vt vides nu-
grum loquitur de tutela vt p̄tz in. d. f.
vt autem. et sic ampliat rubrum. Idem
tenet bar. hic. Quarta pars tractat quo-
modo curator pupilli mutuat ad ip̄os mu-
tuantes spectat periculū nisi sit modica
substantia minorū. tunc enim fenori da-
re debent tantam pecuniam q̄ eius red-
ditus sufficiat pro eis que sunt minori
et eius familie necessaria. Reliqua ve-
ro pecunia est expendēda in emptionē
prediorum vt. f. eo. f. quoniam autē vsqz
in finem. iste tex. de fenore hodie nō pro-
cedit de iure canonico. de quo hic per
bar. et ange. Quid autem si tutor nego-
cietur in pecunia pupilli et accadat peri-
culuz. dicit glo. verbi mutuauerit q̄ nō
spectat periculum ad tutorem. quod in-
telligit verum si pater pupilli cōsueuit
negociari alias non quam glo. nota.

De instrumentop̄ cautela et fide.

B ij

Libri autenticorum

Et primum de deposito et mutuo et de alijs documentis priuate quidez scriptis habentibus testes aut non habentibus testes. et de instrumentis publice confectis et de collationibus manus proprie scripture et de expolitis instrumentis ab illitteratis aut paucas litteras scientibus et de non ex scripto contractibus vsqz ad vnam libram auri vel de contractibus qui in agris fiunt et vt in documentis et in contractibus futuris locum habeat ista lex.

Ista rubrica habet octo ptes. Prima est de cautela exigenda in instrumentis conficiendis et de fide instrumentorum priuatorum confectorum tam in contractu depositi qz in alijs. Secundo ponit de instrumentis publicis. Tercio qualiter imponatur fides priuatis documentis p comparationem. Quarto ponit de instrumentis confectis ab illitteratis vel a scientibus paucas lras. Quinto ponit de contractibus nō redactis in scriptura. Sexto ponit de contractibus vsqz ad vnam libram auri. Septimo de contractibus qui fiunt in agris. Octauo qz cōparationes locū habent in contractibus et instrumentis post hanc legē conditis et condēdis. scda est ibi in rubrica et de instrumentis. tertia ibi. et de collationibus. quarta ibi. et de expolitis. qnta ibi et de nō ex scripto. sexta ibi. vel de contractibus. octaua ibi. et vt in documentis. De prima pte sciendū qz instrumentū hic capitur stricte pro charta in q in instrumentū conscribit fm glo. i. rubrice et bar. hic. et tractat de cautela in hmoi instrumento adhibenda ad hoc vt fidē faciat et de fide instrumenti quam facie postqz debita cautela est adhibita. De q

sciendum qz multa sunt adhibēda in instrumentis publicis de quibus videar tis glo. in l. generali. C. de tabu. li. x. primo nomen imperatoris et annus imperij. scdo nomen cōsulis et annus cōsulatus. tertio mensis et dies. qrtro dies facte ciuitatis si hoc habet consuetudo quinto series. sexto locus. septimo subscriptio testium et contrahentium. octauo subscriptio tabelliōis vt in. g. d. l. generali que subijcit qz in italia anteponitur anni dñi. de quo vide glo. in xbo auctore s vt ppona. nomē ipa. docu. que tenet instrumentum non valere si non apponantur anni dñi. Circa quod aduerte qz quedā sunt instrumenta publica qdā priuata. Publica sunt que sunt confecta manu notarij de quibus s tetigim. Priuata que manu priuata de instrumentis priuatis. Dic qz si habēt cautelas testium subscriptorū si reuocant in dubiū ex alterius instrumenti cōpatioe. faciūt fidem cū dictorū testium subscriptione nō aliter et hoc pcedit in instrumento depositi mutui vel alteri cuiusqz cōtracti qz instrumento cū test. depositioe magl. est adhibenda fides qz scripture dissili. Instrumentū xpo priuatiū absqz testium subscriptione solennitate celebratū si nō dubiū reuocat pfectā fidē recipe nō pōt sed ad insinrandū deueniūt vt. e. in prin. et. s. si quis igitur vsqz ad. s. sed et si instrumenta. et vt de tex. in prin. qz dicit qz lras dissilitudinē sepe tps facit. Itā ei ita qz scribit inuenis et robustus vt senex et forte tremēs sepe aut et languor hoc facit et subiicit et quidē hoc dicim? scz scripturam nō esse silez qñ calami et atramenti mutatio silitudinis p oia aufert puritatem. Ex q habes silitudo tollit data dissilitudine etiā in modico vi. etiā tex. in x. li. qz igit. qz impiū propterea deus de celo constituit vt leges aptet fm nature varietatē. De publicis at instrumentis

Collatio sexta

eene q̄ instrumenta publica cuz debita
cautela confecta faciūt fidem et eis ste/
tur vt in glo. sup. xbo pro se. hoc vez si
nō reuocatur in dubiū. Si aut reuoca/
tur in dubium tunc recurritur ad cōpa/
tiones nisi vbi tabellio et testes apparēt
q̄ tūc non debent fieri cōpationes. eis
vero non existentibus ad compationē
deuenitur et tunc tpe cōpationis debz
ab vtraq̄ pte prestari iuramentū vt i. e.
§ sed et si. Et quot testes requirūt vide
tur sentire glo. in auc. sed nouo iurē. l.
si cer. pe. q̄ tres. Glo. hic tenet q̄ suffici
ant duo. qd sequit̄ bar. vt sufficiant duo
cū tabellione Ad idē glo. in. c. i. extra de
fi. instrumen. De instrumentis vero cō/
fectis ab illis Sciendū q̄ contract⁹
celebratus in scriptis ab impito lraz in
ciuitate et vltra librā auri quibz testū
et tabellionis solēnitare indiget. cōtra/
ctus vero sine scriptis vel libram auri
nō excedens vel in villa factus minori
indiget solēnitare et hec oīa obtinēt in
futuris causis et nō in preteritis § co. §
vt aut. vsq̄ in finē. et vide glo. xbi san/
citū. que ponit distinguendo oēs casus
huius tituli vsq̄ in finem. et clarius q̄
ponit tex. fm bar.

Hec cōstitutio interpretat̄ pōrez
cōstitutionē de his q̄ ingrediunt̄ in
monasterijs et de substātjs eorū et
ex q̄ tpe oporteat eam valere.

Dictū est s̄ in titulo de monachis. §
illud. q̄ ingrediens monasteriū se et sua
dedicat deo p̄ ipi⁹ ingressum. vez q̄ re/
uocabat̄ in dubiū an dicta cōstitutio ha/
beret locū in illis q̄ añ legē illā fuerūt
ingressi monasteriū Ideo pro illa dubi/
tatiōe ponit hāc cōstitutionē. Un̄ dōm
erit q̄ § illd̄ palle. disponēs q̄ q̄ mona/
steriū intrare voluerit post ingressum
de suis bonis nullo mō disponere possit
habet locum in illis qui post illā legem

in monasterium ingrediuntur nō de il/
lis qui ante ingressi fuerunt quia bene
possunt de suis bonis disponere etiam
post illum. § i. co. per totum. Hodie ta/
men hoc est immutatum quia etiā post
ingressum potest quis disponere de bo/
nis suis § de sanctis. epif. § si qua mulier
vnde punitur auc. si qua mulier. l. de
sacrosanc. eccle.

Et non luxurientur contra na/
turam neq̄ iuretur neq̄ p̄ capillos
aut aliquid hmoi neq̄ blasphemet̄
in deum.

Sup̄ in titulo de lenonibus et de in/
cest. nup. impator cohibuit illicitos co/
itus naturales hic imperator prohibe/
re intendit coitus illicitos quia contra
naturā. et de illo loquit̄ prima pars ru/
brice. Secunda pars prohibet iurare p̄
membra dei aut per capillos et deum
blasphemare Secda pars est ibi. Et quo/
niam. Unde sciendum q̄ luxurians cō/
tra naturā vel iurans per aliquid mē/
brum dei aut per capillos aut blasphe/
mans deum vltimo damnatur supplicio
Hoc intendit tota cōstitutio Ex cuius
principio nota q̄ dei misericordia non
perditionem sed conuersionem et salu/
tem vult. et delinquentes qui corrigun/
tur suscepit deus. Et nota ex. § Et qm̄.
q̄ non est licitum iurare per mēbra dei
et q̄ talis iurans dicitur blasphemare
deum. Vide de materia ca. si quis p̄ ca/
pillū xij. q. i. et vide glo. verbi blasphe/
miam in. c. statuimus extra de cle. male.
Item per que licet homini iurare vide
glo. § creaturā in. § licz. in. c. et si chz. et
de iureiuran.

Et liberti de cetero annulo non
egeant aureo et vt p̄stims restituā/
tur natalibus. et de celebratione do

B iij

Libri autenticorum

talium instrumentorum in libertis mulieribus facta. Et ex hoc ipso iam nuptias legitimas fieri et filios suos si nuper etiam ancilla fuerit et ipsam liberam esse celebrationem dotis et nuptias legitimas et qui ex ea profecerint filios suos.

Hec rubrica habet principaliter duas partes. Prima tractat quomodo liberti de cetero non indigent anulo. De quo sciendum secundum glossam ubi annulorum. scilicet. quod secundum quosdam liberti olim non poterant ferre annulos aureos sed gl. tenet contra quia lege cautum non reperitur sed bene ferrebant ex necessitate et erat imago libertinitatis et signum servitutis antique ut. l. de iure aure. annu. l. vi. Hic autem ponitur ius aureorum annulorum pro perfecta libertate. Unde imperator hic recitat quasdam leges antiquas dicentes quod liberti quasdam vocabantur dediticii et quasdam latini que etiam nomine imperator sustulit et correxit et disponit quod una sit libertas scilicet civium romanorum volens quod in continenti servus manumissus per hec verba liber esto et civis romanus fiat liber et non indiget ut impetret a principe ius aureorum annulorum quia in continenti per manumissionem est restitutus natalibus. scilicet. eo in principi. ubi notat bar. quod omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est et a deo et est tex. i. q. i. c. pio. Libertus tamen licet liber et civis romanus ex manumissione fiat. manumittens tamen habet ius patronatus nisi ei remiserit. et debet libertus patrono reverentiam exhibere et iniuriam non inferre ne possit in servitutem revocari quia ex ingratitude revocatur sicut donatio. scilicet. illud verbum. De secunda parte sciendum quod positus in dignitate cum sua liberta non habet matrimonium sine dotalibus instrumentis. Item hoc factum. filij nati autem vel per liberi erunt et sui. nec

eis expedit impetrare ius aureorum annulorum. Item dicens matrimonium cum ancilla sua liberam eam facit et liberos ex ea progenerit. Et miles si relinquat ancille sue legatum efficit liberam. scilicet. si quis autem. et per hunc. scilicet. corrigitur. l. uxorem. l. de nup. et filies dicentes positum in dignitate non posse libertam ducere in uxorem et ex hoc. scilicet. sumitur autem. sed nouo iure. l. e. et ponit imperator rationes quare patrono reservatur ius patronatus scilicet ut homines sine prompti ad libertates dandas. scilicet. hec filij. ubi etiam dicit imperator quod istud nomen prius pervenit ad eum a pio anthonio et quod constantinus fuit conditor civitatis constantinopolitane.

Apud quos oporteat causam dicere monachos et assistrias.

Ad questionem rubricae respondeo quod monachi et moniales per causas eorum coram episcopo debent perveniri quod disponere debent illos per quos debent respondere et secundum leges et sacras regulas debent cognoscere et iudicare. Civiles vero iudices talium causarum cognitionem non habent. Prius facientes repellunt ab administratione et. l. libray auri pena multatur et executor detruditur in carcerem. Hoc intendit tota ista constitutio edictorum aureorum. causa que. l. de episc. et clerici. que hic supra est. De quibus autem monachus potest perveniri. vi. glo. in d. auc. causa et ibi doc. Et quod de iure canonico an monachus agere possit et perveniri et administratione delicti possit accusari. vi. xij. q. i. expedit. Item quando delinquit vel etiam perhit an perveniat ipse vel ecclesia. vi. qd. no. xi. q. i. d. persona. Etiam monachus de delicto commissio ab eo an ingressum siue per ingressum perveniat. vi. p. spe. in ti. de reo. si. si. h. an monachus et in. ti. de sta. mona. in. pn. Quid autem sit monachus dixi. l. de episc. et cle. Assistria idem est quod monialis.

De questore.

Quid autem sit questor. vi. insl. in penio. l. a.

Collatio sexta.

piſt hic pro officiali quodā in ciuitate
te constantinopolitana deputato cuius
officiū est inq̄rere de c̄neis venietib⁹
ad urbē constantinopolitanā vt si hñt
causas ibi expedire cito faciet eas expe
dire et alios remittere ad suas puicias
et alia faciet. de q̄b⁹ hic in tex. Et nota
hñc tex. p̄ ciuitatib⁹ in q̄b⁹ obseruat de
cōsuetudine q̄ cause c̄neoz citius exi
pediunt q̄ ciuiuz. Et nota tex. ibi. *Le*
ſos at. iñc. glo. q̄ ad pbandū senectutē
vel canicie grauē ſufficit pbare canictē
vel forte q̄ q̄s ſit can⁹ capillis vel bar
ba et h̄ est vtile p̄t excuſationē tutele
et alioz munez ſm auge.

**Conſtitutio que de dignitatibus
et episcopatu filius liberat a patria
potestate.**

Hic ſciendū q̄ tres ſūt dignitates q̄
liberāt a patria p̄tate ſola collatiōe añ
adeptā admīſtrationē vt patriciat⁹ p̄ſu
lat⁹ et ep̄at⁹ vt. *ſ. e. ſ. palā.* Et breuit̄ oīs
illa dignitas q̄ liberat a curiali. fortuna
liberat a patria p̄tate. Et ſūt xij. digni
tates q̄ liberāt a curiali fortuna. de q̄b⁹
in. *l. ſi. l. de. decu. l. i. x. et licz fili⁹ liberet*
p̄ has dignitates a p̄tate p̄tis. non tñ p̄
hoc amittit ius filiatiōis et ſuitatis vt
hic in. d. ſpen. et vlti.

**De iudicibus et vt nullatenus e/
ligatur aliquis cum iureiurando in
dex. q̄ p̄maneat ei. et vt appellatiōes
accipiant modis omnibus iudices.
et vt in media lite forme facte quo/
modo oporteat decidi cognitionem
non attendant iudices.**

Quia paz⁹ eſt ius eſſe in ciuitate niſi
homies ſint qui iura reddere poſſint et
ſciant. ff. de origi. iur. l. post originē. *ſo*
de iudicibus ponit et ea occaſiōe etiam

de arbitris ſubiicit cū dicit vt nullatenus
nus. *ſc. et quia etiā contingit bonū iudicē*
ccm male iudicare. ideoq̄ p̄t appellari a
ſententia eius. Ideo p̄cipit appellatiōes
recipi et hic ſubiicit et vt appellatiōes
ſc. et quia quandoq̄ noue emanāt
leges an ſm eas ſit iudicandū dicit. Et
ſic iſta rubrica habet quattuor partes.
Circa primam partem videndum qui
ſint iudices. de quibus hic dicit et de e
orum officio Sunt autē xij. qui eliguntur
in urbe rhomana p̄pter eorum indu
ſtriam. iij. ex maioribus et viij. ex mino
ribus et omnes ſunt delegati a principe
tñ. et ideo delegare poſſunt ſi tamen de
legant quattuor maiores debent mi
norib⁹ delegare. ſ. eo. ſ. vetus. Et an iu
dices poſſunt habere aſſeſſores dic q̄ ſic
ſine ſint ordiarij ſine delegati. nō obſtat
tex. hic q̄ loquit in xij. de quib⁹ doc. ſc.
ſicium autem eorum eſt in reddenda iu
ſticia vt rationabilia iudicent cum non
minus iudicant q̄ iudicabuntur vt. ſ. e.
ſ. ſm. in glo. et hoc toto die et in loco
vbi conſuevit reddi ius ſcilicet in maio
ri palatio rhome vt. ſ. eo. ſ. ſedebunt et
appellatiōes ſemper recipient ſi ab eis
appellatur niſi in caſibus vt. ſ. eo. ſ. audi
ent et in alijs eſt eorum officium de qui
bus vide. l. i. per totum. Circa ſecundā
partem ſciendum. q̄ olim licebat cum
iureiurando ab arbitro et partibus p̄e
ſtito formare arbitrium et valebat vt.
l. de arbi. l. ne in arbitris. que forma ho
die reprobatur per hanc conſtitutionē
vt. ſ. eo. ſ. quia vero. Circa tertiam dic
vt notatur. ſ. eo. ſ. noſtros. vbi habetur
q̄ iudices omnino debent ſuſcipere ap
pellatiōes. Circa quartam dic. q̄ ſm
antiquam. l. ſit iudicatum licz pendente
lite aliqua noue emanauerunt. ſ. eo. ſ. om
nis. et vide tex. in. ſ. oportet. ſ. eo. q̄ in
dex nō debz eſſe clemētior lege. qd̄ quō
intelligitur vide in glo.

B iij

Libri autenticorum

Et clerici apud proprios episcopos
conueniantur primum. et post hoc
apud civiles indices.

Dictum est s̄ de episcopo. et de clericis
et de monachis quomodo monachi a/
pud solos ciuitatis episcopos conueni/
ri debent. nunc Imperator ponit apud
quos clerici debet conueniri Istam cō/
tinuationem sentit hic tex. in prin. De
quo sciendum q̄ clericus cōueniri debz
in pecuniarijs causis apud proprium e/
piscopum qui causam debet decidere si
ne scriptis et sine damno. Si vero cau/
sa talis sit vel tanta difficultas que im/
pedit episcopum vel si est causa crimi/
nalis non ecclesiastica apud iudicem ci/
uilem conuenietur. De crimine tamen
ecclesiastico conuenietur semper apud
episcopum Hoc intēdit tota constitut/
io que hodie correctā est per s̄ statum⁹
de statu. contra liber. eccle. colla. x. vnde
sumpta est aucten. statum⁹. l. de epi/
sco. et clericis. vbi statuitur q̄ in omni
causa clericus conuenitur coram iudice
ecclesiastico etsi quis clericus trahat ad
iudicem ciuilem perdit causam. De quo
vide in. c. si diligenti extra de foro com/
peten. et vide tex. in s̄ si vero ecclesiasti/
cum. q̄ leges non dedignantur sequi di/
uinas regulas. De quo in. c. penulti. et
vlti. extra de secun. nupti. et in. c. clerici
extra de iudi.

Cellatio leptin

Quibus modis ueritas
cognitur in re et de communibus
to fide ab ueritate inuestigetur.

Diffinitioem huiusmodi
namque potest esse quod
na huiusmodi est quod
et tunc huiusmodi quod
potest huiusmodi quod

Rubrica clara est. Circa quam sciendum q̄ in nulla ciuitate aut prouincia aliquis priuatus ferre potest arma aut vendere. aut aliquo modo mercari nisi tātūmodo fabricenses de publico deputati etsi quis didicerit arma facere eius nomen principi debet describi ⁊ postea statim in numero fabricensium cum salario de publico percipiendo pro fabrica armorum. et hoc debent iudices facere custodiri alias penis hic insertis puniunt vt hic per totum. Ex hac constitutione nota q̄ nulli licitū est habere arma s̄ debent arma priuatorū in locis publicis poni s̄m bar. qui etiam notat q̄ appellatione armorum continentur offendibilia et defendibilia. Et sic si ex forma statuti prohibitum est arma ferre intelligitur tam de offendibilibus q̄ de defendibilibus s̄m cum. licitum est tamen priuatis operari et vendere et portare cultellos ad scindendum pānem et ad moderandū pennas. De q̄bus omnibus vide s̄ prohibens et s̄ sequen. iunc. glo. 7. eo. et vide tex. in prin. vbi dicit imperator q̄ semper auxilium dei et saluatoris inuocat.

Collatio septima.

**De deposito et de denunciatio/
nibus inquilinor et de suspēdenda
administratione panum.**

Hic sciendum q non valet denun/
ciatio ne reddatur depositum vel ne
alimenta de publica annona eroganda
presentur vel ne solvatur pensio dor/
mus locate et qui talem denunciatio/
nem fecerit punitur ad interesse credi/
toris Hoc vult ista constitutio que po/
nit tres casus notabiles et sic per hanc
constitutionem est correctā. l. penul. C.
de depoli. q voluit q si fiat interdictio
depositorio q rem non restituat q de/
positarius potest petere a deponēte vt
idonee sibi caueat et cū fideiussore. Et
ideo super illa lege posita est aucten. iā
tantum que hinc sumpta est fm bartho.
Et quid in commodato an habeat hoc
privilegium glo. in verbo data. dicit q
quidam dicūt q sic. Bar. contra vt hic
per eum. et vide glo. verbi extrinsecus
que dicit q deponens interdicere po/
test non alius nisi iudex interdicat cum
persona depositarij sic suspecta de fuga.

Collatio septima.

**Quibus modis naturales effici/
ciuntur sui et de eorum ex testamen/
to siue ab intestato successione.**

Differt autem hic titulus a titu. sup
qui. mo. natura. effi. legi. fm glo. rubrice
quia hic titulus est generalior. Item
hic tractat de his qui sunt sui iuris et
in potestate. sunt parentis Ibi de his

qui legitimi sunt successores licet non
in potestate sed bar. dicit hoc vltimum
falsum esse quia immo legitimatede qui
bus loquitur ibi efficiuntur de patria
potestate. et istud est contra rubricam
illius tituli qui dicit qui. mo. natura. ef
fi. legit. et sui. id ē i potestate vt institu.
de here. quali. et differen. fm barthol. hic
in rubrica. Hic sciendum q multa iura
de naturalibus filijs tractant ab im/
peratoribus introducta et varie vt. c.
in princi. et. C. de natura. li. per totum
et s de incest. nup. s. fin. Ideo omnia re/
parare et simul ponere intendit hec cō/
stitutio vt nullus posset ignorare ius
quod de his tractat vt. c. eod. s. i. et. s. fin.
Pro quo aduertendum q quinq. sunt
genera filiorum Primum est naturali
um simul et legitimorum filiorum. Se/
cundum eorum qui prius fuerunt natu
rales nunc sunt facti legitimi. Tertius
eorum qui remanserunt in naturalita/
te. Quartum spuriorum vt. c. eo. s. palam
Quintum est legitimorum tñ. De pri/
mo dic q sunt in potestate patris vt in
stitu. de pa. potesta. in princi. et succe/
dunt ex testamento et ab intestato vt. c.
eod. s. legitimi. De secundo dic q olim
non erant naturales sed omnes legiti/
mi sicut nec serui sed omnes liberi vt. c.
eo. in princi. sed concupiscencia et bellū
rem ad alium ordinem conuerterunt
vt. c. eo. s. natura. Lex enim simili morbo
similem inuenit medicinam vt serui ad
ingenuitatem per manumissionem. et
naturales ad legitimationem perueni/
ant. c. eo. s. natura. et. s. illud tamen. Sūt
autem modi per quos naturales effici/
untur legitimi vt primo per oblationes
curie. De quo et eius successione vide
s. e. s. qd nō est et. s. si quis igitur r. s. quo
nam. et. s. cum semel et pluribus alijs
s. Erat enim ordo siue curia que ser/
uientibus indigebat. ideo cum pauci

Libri autenticorum

accederent dabantur privilegia venien-
tibus ad servitium curie. de q. vi. gl. in ill. de
here. q. ab intest. de se. si. Secundo efficitur
naturalis legitimus si pater matrem accepit
in uxorem. De quo dic. vt. eo. si. si quis
igitur dotalibus. vbi vide versu. si vero
contigerit. q. dicit q. illud tempus inspi-
ciendum est quod est vtilius nascenti si-
ue sit tempus conceptionis siue tempus
partus. Tercio modo per rescriptum
principis quod sit quando filios non ha-
bet legitimos vt. eo. si. illud. De quo dic.
vt dixi s. qui. mo. natura. effi. le. Quarto
fit si pater in testamento hoc dicat q. ve-
lit eos esse legitimos et successores quo-
casu debent filii offerre testamentum prin-
cipi et approbari petere a principe vt. eo.
si. si vero is. Quinto vt si pater taceat
eos esse naturales sed filios eos appellat
in testamento vel ad. vel alia scriptu-
ra. De quo. q. vt. lice. ma. et auie. si. ad. h.
Per adoptionem autem naturalis fi-
lius non legitimatur quia naturales ad-
optari non possunt vt. eo. si. adoptionis
et permittuntur predicti modi volenti-
bus filiis non alias. eo. si. generaliter. De
successionibus istorum legitimorum dic.
q. succedunt vt legitimi preter legiti-
mos per oblationem curie qui habet
suum modum succedendi quia tunc succe-
dent patri. non autem ascendentibus a-
gnatis et cognatis vt. eo. si. filium et. si. se-
quenti. De materia vide quod plenius
dixi s. qui. mo. na. effi. le. et vide bar. in. d.
si. filium q. filius legitimatus rumpit
testamentum patris ante factum si pa-
ter eum faciat legitimari. Item et q. in
successionibus seruatur equalitas qui
mihi non succedit nec ego sibi s. bar. ibi
et facit tex. in. si. discretis in. si. si quis igitur.
vt. eo. vbi habetur q. in illis casibus et
in illa portione succedit pater filio in q.
bus casibus et in qua portione succedit
filius naturalis ipsi patri naturali. et idem
in alimentis Et an filius naturalis ha-

bebit duas uncias et ad hoc alimenta de
bonis paternis vide gl. sup. verbo un-
cias in. d. si. discretis. De tertio genere fi-
liorum dic. q. illum dicimus hic natura-
lem tunc qui ex concubina unica et in do-
mo procreatus est vt. eo. si. si quis autem
defunctus et s. de trien. et semis. si. consi-
deramus De successione filii naturalis
tunc dic. q. non extantibus legitimis nec
superioribus ex testamento in totum
succedunt licet olim in vi. uncias vt. eo.
si. si vero. Si vero filii fuerint legiti-
mi tunc mater scilicet concubina et filius
ex ea succedunt in una unciam vel si est
sola mater mediam unciam habere po-
test vt. eo. si. ne igitur. Ab intestato ve-
ro. non extantibus filiis legitimis vel
uxore in duas uncias admittitur natu-
ralis et debet alii. Si autem sunt legiti-
mi vel uxor in nihilum sed solum debet
alii. eo. si. si quis autem. De quarto dic.
de genere scilicet spuriorum qui non sunt
nominandi filii nec ad successionem sunt
vocandi nec debent alii de hoc per glo.
et tex. eo. si. vltima. De quinto dic. q. ad
optimum succedit sicut naturalis et le-
gitimus patri non alii agnato patris ex
testamento autem non aliter nisi prout
voluerit pater. L. de adop. l. cum in ad-
optum. si. et ideo sancimus et institu. de
adop. si.

De testibus:

Glo. rubrice continuat Quia de pro-
batione que fit per voces mortuam ad est per
scripturam. dictum est s. de fide instru. Ul-
deamus nunc de ea que fit per viam voces
id est per testes Vel sic Quia usus testium
frequens est. Ideo de testibus dicit vt.
eo. in prin. et ibi in gl. i. Iste titulus ha-
bet xij. ptes fm bar. Primo ponit exor-
dium Secundo ponit de testibus adhibendis
ad testimonium in iudicijs. Tercio de te

Septima

Collatio quinta.

stibus adhibitis in instrumentis. Quarto ponitur de testibus sibi inuicē contradicentibus in dictis eorum. Quinto quot et qualiter testes producantur. Sexto ponitur ex quo loco producantur. Septimo de statu testium. Octavo ponitur de testibus inimicis. Nono de profenectis. Decimo ponitur quo tpe testes ad testium moniti admittantur. Undecimo ponitur legum antiquarum confirmatio. Duodecimo ponitur huius institutionis promulgatio. scda ē in 5. nos igit. tertia in 5. et licz. quarta in 5. si ho qdē. quinta in 5. q. ho. sexta in 5. et qm. septima in 5. si ho dicūt. octaua in 5. si ho qd dicat. nona in 5. qm. decia in 5. et hoc vero. vndecia in 5. oib. duodecua in 5. q. igit. Et licz ita diuidat bar. tñ huius cōstitutionis intentio est principalitē circa quatuor. Prīm q testes sūt admittēdi vñ nō scdo q. Tercio qm. qro qm. pducāt. Circa prīm dic q qlibz admittit nisi inueniat phibit. l. i. ff. eo. phibent multi. Prō viles. dñt enī cē testes bōe opio/nis et carētes derogatiōe vñ p dignitatē quā hñt vel militiā vel diuitias vel officiū. alias at nō admittit sine tormentis iponēdis p ipm iudicē corā q pducūt si est ordinari. alias p eū q delegauit vt. 5. e. 5. sancim. et 5. ignoti. Itē p senectē. i. mediatores pñtū vtraqz pte cōsentiēte ad testium iūti cogūt altera pte pñtiēte volētes tātūmō admittit tur. 5. e. qm. ho. hoc pcedit siue pñtū hz siue non. Itē serui et alij plures repellūt de qb. 5. eo. 5. si seruilis. Itē si testis sibi in suo dicto est pri. fides adhibēda nō ē. Si ho testes sibi adinuicē pñciūt tñc vltiora pferētib. et digniorib. et plurib. nūero stādū ē. 5. e. 5. si ho qdē. Circa scdm dic q reglr duo in qlibz cā sufficiunt vt. ff. e. vbi et i. c. licz vniuersi ex eo. Fallit in solutiōe debiti qd erat in scriptis. in pessione solutiōis vbi sūt quīqz ncārij. De q dic vt. 5. e. 5. et licz. vbi vi. g. in ho faciēda. Que dicit q hug. et Ja

co. colligunt ex h. tex. q pñfessio facta ex iudiciū. corā vicinis valet. et idē notat ipse Jaco. l. de pñf. l. vnica fm gl. pall. h. dicit h. hñe locū qñ pñfessio fit ad liberādū. sec. si ad obligādū tñc nō valz nī si in iudicio vñ nisi fiat cū cā. et sic potes arguere fm bar. ex hac glo. q pñfessio facta corā vicinis absente pte valz si fiat ad liberādū vt notat i. d. gl. d. l. vnice h. potes rñdere q iste gl. par. faciūt. q iste gl. nō excludūt pñs pñtiā sed pñtiā iudicis. et hoc pñt in eo qd dicit q si talis pñfessio fuit facta ad obligādū cū cā oz h. lic oz q intelligat cū pñ. pñtia alias nullo mō valz etiā facta cū cā. de hac qñtōe an pñfessio ad liberādū vel pactū de non petēdo factū absente pte pñt pñ. vi. gl. in. l. i. si idē in duob. ff. de pac. et in. l. pñ. poni. scribit. ff. de negogl. p. Guil. de cu. et p. gl. in. l. nō solū 5. liberatiōis. ff. de libe. lega. Fallit etiā supradicta reglr in alijs casib. in qb. plures testes requirunt. De qb. vi. glo. et doc. in. d. c. licz. Circa tertiū dic q sūt pducēdi p. l. i. l. pñ. antea nō nisi i casib. de qb. vi. et vt l. i. non const. nō pcedat ad testium recep. et in. c. qm. et 5. e. 5. et hoc ho multoties. Circa hoc. tñ aduerte q p. l. i. cōst. semel scdo et 3. pducūt testes. Quarto ho nō nisi iuret q testificata nō didicit vt in. c. vñtio. Etiā ex e. et h. qñ dubiū est an didicit testificata vel nō. si at cōstet q didicit et si semel tñ pduxerit vltiori nō pducet etiā si diuina iussio hoc pñcipit vt 5. e. 5. quia vero multi et 5. illud. De materia vide extra eo. in. c. fraternitatis. et in. cle. testibus de testi. An et quādo publicatis attestacionibus licet alios testes producere. Circa quartum tenebis q testes sunt producendi coram iudice et ei est faciēda fides. ff. de probatio. l. quinquaginta adeo q si remoti sunt iñ debent venire et iurare coram iudice si tñ in cā ciuili iudex velit pñt pmittere ex aminationē testium iudici loci vbi ē test.

Libri autenticorum

ut. e. s. et qm In criminalibus aut cogē
di sūt testes corā iudice venire et si res
exegerit tormētis subijcient vt in. d. s.
qm. et in auc. apud eloquentissimum. l.
de si. instrumē. que hinc sumpta est. de
hoc vide quod notat in. c. i. extra de tes/
sti. cogen. et in. c. arsi clerici eē de iudi. et
est ratio diuersitatis quia vbi est maius
periculus cautius est ibi agendum. l. i. s.
sed et si quis. ff. de carbo. edi. fm bar. q
etiam tenet q examinatio testiū in casi/
bus pmissis nō potest cōmitti nō habē
ri iurisdictionē nisi de ptiū volūtate vt
hic. p. eum latius.

De imensis donatiōib⁹ in filios
factis.

Quia impator auxit qrtā que filiis
dabatur reducendo eā ad tertiā vel se/
misley vt s de triē. 7 se. si. i. g. vult idē
facere de donationibus imensis vt. f. eo.
in prin. Vñ sciendū q pater donando
alicui filioz vel extraneo nō p̄t fraudā
re filiū quo minus habeat trientez vel
semissem sue pris quam habiturus erat
ab intestato vt. f. e. si. Licet ei quosdā fi/
lioz plus amet vt s de nup. s. si. tamen
in hoc seruāda est eq̄litas quia quod ni/
mis est ineq̄ale nō valde placz. opz q/
dem pponi filios q̄s pater voluerit nō
tñ in tantū iminuere eis vt ipotabilis
sit eis diminutio. f. e. in prin. Vñ dicit g.
in pn. in xbo nobis q omne nimis ver/
titur in vicis. Idē qd dicit hic de filiis
h3 locū in supioribus q pnt agere qrela
de inofficiosis donationibus et idēz in
fine fm gl. xbi filioz hic. Et an donatio
imensa reuocatur in totum vel an vsq
ad legitimā dic breuiter aut donatio est
facta añ natiuitatē filioz aut p⁹. Si añ
aut est facta liberis et tñc reuocat vsq
ad legitimā vt. l. si totas. l. de inoffici.
testa. Aut extraneis et reuocat ipso iu/
re in totū Idē op̄. tenet Dy. in. l. i. l. de
inoffici. donationi. Secdo casu Dy. re/
uet op̄. posita hic in gl. xbi donationū

b⁹ q aut donatio fuit inofficiosa re tñ
et tñc reuocat p querelā inoffi. donatio
nis vsq ad legitimā siue fuerit facta fi/
liis siue extraneis. Si xbo fuerit inoffi/
ciosa re et consilio siue filiis siue extraneis
facta fuerit reuocat in totū. licz p
doc. ponantur alie opinio. in. d. l. i. l. de
inoffi. donatici. fm bar. Que etiā quer/
rit Quidā nō hñs filios cōscientia du/
ctus oia sua bona donauit postea susce/
pit filios an reuocabit ista donatio in
totū vel in ptē Idē. q. formāt doc. in. d.
l. i. sed bar. dat gl. ordi. xvij. q. iij. c. qui/
cung.

Ut sine prohibitione matres et
debitrices et creditrices tutelam ge/
rant minoruz. neq; iusurandū pre/
beant q non veniant ad scda vota.

Dictū est s vt hi qui obli. phi. se ha.
res minorz q nullus obligatus minori/
bus aut dicens minores sibi obligatos
curā vel tutelā exerceat eoz sed q mar/
tres excipiuntur ppter amorē quez ge/
runt erga filios Ideo ponit vt sine pro/
hibitione ē. Hanc cōtinuationē sentit
tex. h in prin. Rubrica ista habet duas
ptes Prima dēmiat q mater licet sit
debitrix aut creditrix sui filij ob h non
repellit a tutela vl cura filioz. f. e. in pn.
vsq ad. s. qua vero. vbi vide gl. xbi ma/
tris. que dicit idēz in auia. Idēz in auo
paterno vel materno Idēz in patre fi/
lium emancipante. et licz mater nō pro/
hibeatur a tutela tñ non cogit vt ptz. f.
in glo xbi licentia quā nota. Secda ps
determinat q mater cū tutelā assumit
nō h3 necessario iurare non transire ad
secunda vota sed velleiano renūciare
et etiā scdis nuptijs Si vero transierit
ad scda vota in continenti repellitur a
tutela. f. e. s. quia vero. vsq in finem. vbi
vide glo. in xbo senatuscōsulro q distin/
guir an quis posset renunciare cuilibz
iuri suo. Et dicit bar. q ē plenior q̄ har

Collatio septima

bes in corpe iur. et dicit palle. glo. in x.
et p hoc puto q nō valz pactū qd facit
debitor creditori q ei nō liceat pbaē so
lutionē nisi p publicū instrumētū z idē
tenet spe. in titu. de pba. s. videntū xli.
sed pone. et in titu. de renū. si. xli. qd si
dicat f3 bar. Ange. tñ hoc nō credit eē
vez q in multis casib⁹ disponit p leges
q ad nō possit pbari nisi p scripturaz
de qb⁹ in. ci. de cēsi. li. vi. vt hic p cū.

Et exactiōe instāte dotis prime
et scde. viro ad scda vota migranti
preponat priā vxor. vel ex priori mñi
monio filij et vt si voluerit vxor aut
is qui pro ea dotē scripsit dare viro
q scripta sūt distulerit aut vir susci
pe. soluto mñimonio exigi euz ab ea
etiā pscriptā annuptialē donationē

Ista rubrica h3 duas pres Priā tra
dat qd iuris si instat exactio dotis pme
z scde vxoris viro mortuo q debeat p
ferri. De quo sciendū q si res pme z se
cūde vxoris in dotē date apparēt vel si
res alteri⁹ eaz apparēt illi restitui dñt
et eius filijs cui⁹ res ille fuerūt alias ar
reb⁹ nō apparentib⁹ tñc illa in bōis ma
riti potior est in iure q prior ē in tpe vt
f. e. in prin. vsq ad s. illud. Ex q pñ. no
ta q sicut priuilegia dotis nō trāseunt
ad hēdes eēneos ita nec ad creditores
mulieris. Scda ps tractat qd iur. si vx
or pmisit viro dotē vel ali⁹ p ea et vir
nō voluit recipere an ipa mulier soluto
mñimonio lucrabit donationē pñt nu
ptias ex pacto in tposito de lucrādo De
quo dic q sic si mulier vel ali⁹ ei⁹ noie
dotē obtulit cōsignauit et deposuit f. e.
s. illud. vbi vi. glo. in xbo cōtestet q de
bitor p offerre pecuniā creditori in sac
culo vel in folle qd tene menti fm bar.
hic et vide glo. in xbo fm leges q non
sufficit sola oblatio sed reqrit cōsigna
tio et depositio in casu rex. nri. valet tñ

in casibus qñq sola oblatio. de quibus
in glo. xbi cū alijs q etiā ponit quē ef
fectū opatur cōsignatio et depositio.

De administratoribus.

Dictū est s de administratorib⁹ quō
debent creari in titulo vt iudi. sine quo
quo suffra. et quō dñt prestare iusiurādū
vt s iusiurandū qd prestat ab his z quō
dñt administrare vt s de man. prin. nūc se
quit vidē an et qñ administrator pñt pun
ciā in q administrator deputat⁹ est dere
linquere. De q sciendū q administrator si
prouinciā durāte administratiōis tpe ci
tra principis iussionez dereliquit pena
crimis lese maiestatis pñt. Etsi admi
nistratōe finita añ quāq gita dies reces
serit ad locū remittit et oib⁹ satisfacet
qs lesit f. e. in prin. vsq ad s. illud. De q
vide. l. vt oēs tā ciui. q mili. l. i. et qd
dixi ibi in rubrica. Itē successor pcesso
ri amicabile eplaz de suo aduentu debz
destinare et ad puinciā celerit accedet
re et pcessor eo adueniēte añ p duos di
es administratiōē deponē dz sed recedē
nō dz añ successoris aduentū et vsq ad
eius aduentū emolimēta publica pcepe
debet f. e. s. illud.

De executoribus et de his q con ueniuntur et reconueniuntur.

Dictū est s titulo priorio de admiſtra
toribus fugientib⁹ quō prouidet ne ad
ministratoēs fugiāt. vez quāqñq acto
res nullā hñtes obligationē cū executo
ribus a. officialib⁹ cāz pueniūt quosdā
et dñ dāna prulerint fugiūt Itō seqt p
uidē de his De q sciēdū q añq actor in
producēdo libello audiat canere dz de
contestādo litē infra duos mēses alias
omne dānū reo cōuēto restituet. nō tñ
dz hec cautio excedē qñtitatē xxxv. flo
z f. eo. s. in prin. vsq ad s. illud. Dicit tñ
hic bar. q ista cautio hodie de cōsuetu
dine nō prestat sicut nec illa de q loqui
tur s. ad excludendas f. de litigi. De re
l. i.

Libri autenticorum

conuentione sciendum qd conuentio et reconuentio mor a principio corā eodē iudice debet fieri alias causa conuentiōis finita reconuentio fieri potest corā iudice quocūq; cōpetenti. *¶* Et illud Et qñ debet fieri reconuentio in hoc sunt opi. Dic breuiter qd aut reus vult qd cā conuentionis et reconuentionis simul tractetur et tunc debet fieri vsq; ad l. i. consl. vel statim p^o vel paz ante. Aut reus vult procedere fm naturā cōuentionis et tūc reconuenire p^o vsq; ad conclusionē in causa. de quo hic per bar. et in. c. dispendia. *¶* reus de rescrip. li. vi.

De eq̄litate dotis et propter nuptias donatiōis et augmēto dotis et propter nuptias donatiōis Et de priuilegijs dotis qd alijs pponatur priuilegijs et vt excipiāt h̄ priuilegio creditores in emptiōe milicie Et de de dote remeante ad patres et rursus data pro eadē filia scdo viro Et de dotis collatiōe inope marito moriente.

Ista rubrica h̄z sex ptes vt p^oz in ipa rubrica. scda est ibi in rubrica 2 de augmēto. Tercia ibi et d̄ priuilegijs. Quarta ibi Et vt excipiāt. Quinta ibi Et de dote. Sexta ibi Et de dotis collatiōe. Circa pma pte dic qd olim erat eq̄litas in dote et donatiōe p^o nuptias qd ad lucra nō in q̄ntitate s̄ in q̄ntitate vt si offerebat nomine dotis mulier mille et maritus nomine donatiōis quāq̄inta poterat fieri pactū de lucrādo in media pte 2 sic lucrū mariti erat in quīgētos s̄ vxoris in xxv. vt. *¶* Et si. vbi vi. tex. in *¶* si. qd enī qd ait. Qd ei factū est in fectū manē iposibile ē pcor. gl. in *¶* bo. priuilegio in cle. i. de regu. et. *¶* de pac. cōuē. l. ex morte et si erat ineq̄lis q̄ntitas reducebat maior ad miorē. *¶* de pac. pue. l. lege. hodie vero eq̄litas oīo seruat in dote et donatiōe

one p^o nuptias et in q̄ntitate dāda siue cōstituēda et in pactis lucroz nō ad q̄ntitatē tñ s̄ et ad q̄ntitatē. *¶* Et si. et. *¶* Aliud. Circa scda pte tene qd sicut ab initio d̄z ē eq̄litas in dote et in donatiōe p^o nuptias ita etiā in augmēto. vñ cōstāte m̄rimonio augeri dos p^o dū tñ in tāntū augeat donatio p^o nuptias et ecōuerso. dos tñ augeri d̄z in imobilib^o ne fraus aliq̄ excogitari posset aduers^o creditores viri rōne augmēti. In reb^o *¶* ho mobilib^o si marit^o creditorib^o ē obnox^o tale augmentū nullo mō pcedit sec^o si n̄ sit alicui obligat^o. Augmētū *¶* ho donatiōis p^o nuptias tā in mobilib^o q̄ in imobilib^o fieri p^o qm in h̄ nulla ē captio creditoris vel alteri. *¶* Et si. *¶* Aliud vsq; ad *¶* his pns. Circa pmissa tñ aduerte qd licz de iure d̄z ē ista eq̄litas de p̄suetudinē tñ aliqñ nō seruat s̄z ange. qd tñ dic hāc phibitionē de qd h̄ qd phibet ineq̄litate duo opari vnū negatiue. *¶* vt mulier nō vtat priuilegio in augmēto si vir etiā nō auxit vel in tāntū. Scdm qd ex qd nō tenet cōstitutio augmēti p^o mulier p̄stāte m̄rimonio petē illud augmētū qd nō posset si p̄stitutio tenuisset 2 p hoc p^oz qd talis p̄suetudo nil opat qd talia augmēta nulli sūt momēti qd intellege verz nisi esset p̄suetudo p̄scripta nā tūc p eā bene derogaret hūic legi. l. i. *¶* qd sit lon. cōsue. fm ange. Itē si vxor cōstāte m̄rimonio dote dedit vel auxit p̄petere cōstāte m̄rimonio vt vir sibi cōstituat donationē vel eā datam augeat. *¶* Nō āt dissoluto m̄rimonio qd sibi imputabit qd cōstāte m̄rimonio fieri nō petijt qd singlarit nota fm ange. in. *¶* *¶* Aliud. Ex qd nōt in si. qd priuilegiū pncipis sp̄ intelligit ē p̄cessū sine aliq̄ iurria cōcor. c. ex tenore de aucto. et vsu. pallij. c. licz de offi. ordi. et. c. licz de trāssa. extra. Circa tertiā pte d̄z qd mulier in dote et eius augmento aduersus creditores vtitur priuilegio p̄latiōis etiā si eoz per

Collatio septima

cuncta res sit emptā vel refecta In dona
 tione tñ pñt nuptias nō vñt aliq̄ pñle
 gio platiōis h̄ in ea q̄ potior ē in tpe po
 tior ē i inē. s. h̄is pñs vbi vi. gl. i. xbo
 posterior. q̄ dicit q̄ mutuas in refectōe
 preferit mulieri si mulier est posterior in
 tpe. idē pbat in. l. assiduis. l. qui po. in
 pig. ha. et vi. gl. xbi agz. Ex q̄ habes an
 ille ex cui⁹ pecunia res ē emptā habeat
 illā rē obligatā q̄ videt̄ tenē q̄ sic si pa
 tū tale sit appositū. sec⁹ sine pacto. De q̄
 vide qd̄ notat̄. l. q̄ po. in pig. ha. l. licz
 auc. q̄ iure e. ri. et. l. inter dū. ff. e. et. l. q̄ in
 nanē. ff. de pñt. cre. et. l. qd̄ qd̄ e. ti. Circa
 q̄rtā pñt dīc q̄ mulier nō vñt pñle
 gio platiōis aduersus creditores ex q̄ pñ
 cūa mulier ē emptā. s. q̄ nō ex h̄mōi
 pñt. s. optimū s. de exhibē. et intro. reus
 vi. qd̄ tibi dīc. Circa q̄ntā pñt sciē dū q̄
 si dos filie ad pñt redierit pñt aut pa
 trionis iure pñt nō pñt eā sibi diminuerē
 h̄ filia donationē pñt nuptias lūta sit
 nisi ex infortūio fuerit pñt sba dīnuta
 q̄ casu maiorē dotē dare non cogit filie
 ad scda vota migrāt. q̄ vires pñmonij
 patiāt. Et pñt h̄z vsumfructū donationis
 pñt nuptias. s. q̄ nō iā. Circa sextam
 et vltimā pñt dīc q̄ si pñt mortuo filia
 dotata vult ad successionē veniē dīc do
 tē pñt aūt tāto min⁹ in sua portione
 suscipe si vir locuples existat. si nō vir
 inops sit tñc si mulieri pñt iputari cur do
 tē nō exegerit cū vir inchoauerit male
 vti sua sba vt q̄ erat suz pñtis maior
 xxv. anis vel q̄ erat in pñte nec pñt fu
 erat pñtata q̄ dotē exigi pñtmitteret ex
 eo q̄ vir ad inopiā vergebat. vel q̄ dos
 erat multū opulēta q̄ casu filia pñt repe
 tere dotē pñt nō pñtentiē In his casib⁹
 bus filia dotē cōferre dīc vel tāto min⁹
 accipe. h̄ si nihil mulieri poterit iputa
 ri cur dotē nō exegerit tñc solā actionē
 licz inanē dīc cōferre hec obtinet in oī
 bus parētib⁹ a quibus dos fuit pñtata
 vt. s. illud quoq̄ vsq̄ in finem.

De duobus reīs promittendī.

Tex. in prin. videtur continuare ad tñ.
 s. de fideiussō. Vide gl. rubice q̄ dicit q̄
 noīe duoz et plures intelligunt vt in
 ff. e. s. duo. Et circa rubricā querit. Quā
 dicunt rei pñtendi et qui rei stipulat
 di. Respondet gl. rubrice q̄ rei stipula
 di dicunt q̄ eandē rē stipulant. debendi
 q̄ eandē rem debent. ff. e. l. i. Et sic duo rei
 pñtendi dicunt qui eandē rem pñtentiē
 et dicunt rei nō a reatu sed a re quā sit
 plures pñtentiē vel stipulant s. m. gl. pñ
 alle. Vel exponit reus. i. firm⁹ q̄ firm⁹
 pñtentiē a reoz reris. et vi. hic bar. q̄ dīc
 cit q̄ veritas est q̄ reus dicitur a re vt
 est tex. in. c. foris et de xbo. sig. Tñ sciē
 dū q̄ duo rei promittēdi cōstituti. hoc
 est si duo alicui se obligant nō appposito
 q̄ in solidū cōuentiant quilibz tenet eā
 liter et pro pñt equali sed si hoc fuisset
 expressum quilibz tenet in solidū. si tñ
 vterq̄ pñs est et soluendo tñc quilibz re
 netur pro pñt et negociū cōiter dīc exa
 minari et cōiter ferri sententia. Si ve
 ro alter nō est soluendo in totū vel in
 pñt vel est absens tñc conuenit alter in
 solidū vel in eo quo alter soluere nō pñt
 Hoc est quod intēdit ista constitutio ex
 qua sumpta est auc. hoc ita. l. e. Quid
 enī olim in hac materia seruabat. vide
 hic gl. xbi sustinere. et bar. qui videtur
 velle q̄ in modo constituendi duos re
 os nihil iuri veteri sit innouatū vt sū
 cut olim constituēbant duo rei. ita etiā
 hodie sed tñ in mō exigendi. ita notat
 glo. in ff. de fideiuss. s. si plures. et tangi
 tur in auc. hoc ita pñlle. et ita tenet doc.
 ibi et hoc tenet Jaco. de bel. hic Nō ob
 stat si dicat q̄ hodie nēsit q̄ expñtē aga
 tur q̄ in solidū teneant nec sufficit dicē
 q̄ sint duo rei nisi expñtē dicat q̄ in so
 lidū teneant pñt. n. m. q̄ dicit expñtē. h̄
 tenet Ja. de arc. in. l. ij. ff. e. licz olim con
 stituebant duo rei debēdi sive expñtē
 dicebat siue tacite Et ad xx. n. f. q̄ dicit
 l. ij.

L. ij.

Libri autenticorum

expresse. et sic videtur velle quod per verba expressa constituentur duo rei ut in solidum teneantur. dic vel etiam equipollentia ut hic per bar. et vide gl. in verbo cedere quod vult quod plures rei stipulandi non debent dividere suam petitionem. et sic hec constitutio et auc. hoc ita. non habent locum in pluribus reis stipulandi seu credendi per hanc glossam. quaz dicit perpetuo menti tenenda.

De tempore non solute pecunie super dote.
Exponit de tempore infra quod potest maritus vel eius heredes conquirere vel excipere de pecunia non soluta in dotem promissa. De quo sciendum quod si maritus confiteatur sibi dotem numeratam. nihilominus potest excipere et conquirere confessionem suam. et competebat olim exceptio vel querela non numerate dotis toto tempore matrimonii et eo soluto infra annum. Hodie vero si matrimonium minus biennio durat. petit predicta exceptio vel querela durare et matrimonium et eo soluto infra annos. si autem matrimonium soluat per biennium infra tamen decennium dicta exceptio vel querela viro et heredibus eius petit intra tres menses. Sed matrimonio soluto per decennium si vir est maior nullum habet remedium. si vero est minor tunc ei restat datus ad viginti annos a tempore nuptiarum. habet autem eius datus annus. sed si minor minor vel maiori successerit. quandoque tunc ei datus. Et predicta habent locum siue morte siue repudio matrimonium fuerit dissolutum. dum tamen maritus vel eius heres querelam proponens ipse proponat in scriptis. et si aliquis eam proponit in iudicio debet nunciari mulieri. Hoc intendit tamen ista constitutio. Et intellige hanc positionem quando maritus confiteatur. an perfectam dotem in scriptis vel in ipso dotali instrumento se dotem recepisse. secundum quando maritus factis in scriptis dotalibus et recepta dotis promissionem postea ex intervallo confiteatur dotem sibi solutam. isto casu confessio statim sibi iudicat. Ita loquitur. l. si tractatus. §. i. C. de non nuptiis. et videtur sentire glossam. h. in verbo. restituens

Neque vir quod ex dote est. neque mulier ex sponsalicia largitate lucrum proprium habere. sed servare dominium filijs suis vel si ad secundas non venerint nuptias visum solo in lucro consistente. Et ut ex repudio transigentes nuptias. lucrent autem dotes aut ante nuptias donationes. et ipsis filijs dominium servare. filijs visum. habent personarum cogendas filios alios. si vero bona gratia solvant nuptias et videant occasione damni detineri quedam hac arte perimenda que detinent et filijs fuerunt

Ista rubrica tractat de tribus. Primo quod illud quod vir lucrat ex dote aut mulier ex sponsalicia largitate tenet filijs reservare siue transeat ad secundas nuptias siue non. et visum fructum solummodo lucrat. quod locum habet siue matrimonium fuerit solutum morte siue repudio. §. e. in prin. et §. illud. In secunda parte tractat quod lucras dote vel donationem propter nuptias. tenet alere filios. §. eo. §. illud in fin. In tertia tractat quod si matrimonium fuerit bona gratia dissolutum filijs tenet proprietatem servare filijs omnibus qui puenerunt ad lucrantem. et videant ei data occasione damni ei illari. §. e. §. novum. v. §. in fin. Et dicit Ange. sumandum esse textum. ut in rub. Scire debes quod quattuor sunt iura in hac materia. Primum est ius antiquissimum ut in l. hac edictali. C. de se. nup. et illud statuebat quod in ra nuptialia vel dotis debeant filijs reservari indistincte. postea superuenit ius authenticorum. de quo habet in §. soluto. §. de nuptiis. et in §. gregoria. §. de non elig. secundo nuptias. Illud ius statuit quod si maritus vel vxor transierit ad secundas vota illa iura teneat reservare. non aliter. postea superuenit istud ius de quo habet in §. mēcio. et istud ius statuit idem quod antiquum statuebat. scilicet quod vir aut vxor siue transiens ad secundas vota siue non teneat filijs reservare. visum fructum tamen apud lucras

Collatio octava

Collatio octaua

et remanere. Postea superuenit aliis ius
q. ut fra. si. et illud ius disponit ut vir
et vxor non transeunt ad scda vota. de
tribus lucris hanc virilem portionem.
de qua possint disponere ad eorum arbitrium
et sic in hoc limitat et corrigat iste titulus
et. l. hac edictali. l. de se. nup. fm Aug.
et vi. h. Bar. Et vi. gl. ru. q. exponit. vl.
pro etiam.

De appellationibus

Est autem appello a minori iudice ad maior
repuocatio. vide qd dixi. l. e. Idcirco tamen
sciendum qd si fiat promissum de ptiis volu
tate i arbitros appellone interposita a sen
tentia tps appellonis exercere non cur
rit donec ea apud arbitros durat. h. si p
finitu promissu biennij tps currit fir
ma manet pma sententia. Hoc vult ista pto
concor. ele. qn diu. de ap.

De testamentis imperfectis a parenti
bus in filios factis. Et de diuisione
repe filijs coram parente facta. et de
eius facultate facta et subscripta

Quia plurima hoc libro tractant de
testis. et testa imperfecta a parentibus in fili
os facta sepe spiciunt. id de his h. sub
iicit. Un sciendum qd volens in scriptis
testari in filios si non est lras ignarus
manu pua filioz noia. quotas et qntas
res. non p signa h. p lras totas designare
dz in quo libertas et legatu vxori et ex
traneis relinq pte. eo. in pn. vsq ad h. et
siqdem. et pcedit h. ter. qn p faciendo te
stamentu in filios voluit seruare solen
nitatem h. posita. si at non vult hac soleni
tatem obseruare tunc est ncaria etia sbscri
ptio pns vel oim filioz ut s. de trien. et
semil. h. et qd sepe. Et p pdicta videt ee
correct. h. ex imperfecto. in. l. hac pultissi
ma. l. de testa. vbi videt tert. pbare qd
non sit ncaria solenitas h. posita. nec sbs
criptio de q. in. h. et qd sepe. qm p facit
testm in liberos. h. gl. h. et in aut. si. h. o.
l. fami. her. tenet qd h. loquit i testm im
perfecto in scriptis. et tunc h. locu hec. pto

et. d. h. et qd sequit. Sz h. ex imperfecto. lo
quit in testm nuncupatio imperfecto. Ita
etia tenet Jo. Bul. Azo. et qsi ocs glo.
Itē testamentu pdictu in liberos licet
imperfectu ita demum tollit p scdm si testor
designauit expressim coram. vij. testib. ad
hibitis nolle vale pmi qd fecerit et ali
ud solene pdidit in scriptis vel sine scri
ptis. h. e. h. et siqdem. Itē si p bona diue
lit in filios et filij i diuisione scripserit
et pmissit ea rata h. e. vl. simplr ea scri
pserit. aut etia sol. p diuisione factam
in liberos subscripsit manu pua rata
dz h. hec diuisione. h. e. h. q. h. o. Et expone
rubrica ut in glo. i. et scda rubrica.

De restitutionibus fideicommissi

Quid autem sit fideicommissu dixi. l. de fir
deico. et quod dz restitui. ibi et h. tractat
Un sciendum qd rogat de restituendo qd
qd de hereditate superit qrtā saltē fideico
missario restituē cogit Residuū h. o. ali
enare pte exemplo ei. q. h. pfectu diuiz.
Itē at pmittit qrtē diuizio nisi p dote
dada. vel restituenda. aut etia p sponsali
cia largitate et p captiuoz redemptioe
et p sustentatione sui si aliud non h. ex
q. dote vel sponsalicia largitate dare aut
restituē posset vel captiuos redimē vel
se sustentare. Et si hanc formā de resti
tuendo grauatur dimittit qrtā pte agi p si
deicommissariu p possessores hypothecar
ia. vel reali Itē ab herede dz pstar sa
tisdatio de qrtā pte seu portōne fideico
missario restituenda nisi a testatore fuerit
remissa. Et si heres simplr est rogat res
tituē hereditatē tunc locū hnt q. sunt anti
quit. pstituta Hoc intēdit tota ista pto
et vide qd dixi s. de rest. et ea q. pa.

De priuilegijs dotis mulieribus he
reticis non prestandis.

Idcirco sciendum qd heretici non pnt ad aliquā
dignitatē vocari. Et vocant heretici qui
non sunt mēbz ecclie catholice et q. sanctā
pmunionē in sancta catholica ecclia a sa
cerdotib. non recipiūt. h. e. in pn. Itē mu
lier heretica in sua dote nullū habz pri
l. iij.

Libri autenticorum

nilegiti p[ro]latiōis vel aliud nisi ad ortho-
doram fidē fuerit reuerſa. Et q[uod] enim
v[er]o in ſi. Et ſic nota q[uod] heretici dicunt
q[uod] nō p[re]cipiunt ſacra et co[m]munes ſm Bart.

**Hec p[re]ſtitutio inouat p[re]ſtōnez q[uod] p[re]-
ſcriptionē. c. a[n]no[r]ū venerabilib[us] lo-
cis dederat**

Hic ſciendū q[uod] p[re]ſcriptio ſola q[uod] dragena-
ria currit p[re]ſcriptio. in caſib[us] in q[ui]b[us] p[re]ſcri-
ptio currit p[re]ſcriptio. xxi. anno[r]ū. ſaluis
manētib[us] vſucapione tennij et q[uod] drien-
nij p[re]ſcriptione. Hoc vult iſta p[re]ſcriptio. de q[uod]
vi. l. a[n]no[r]ū q[uod] dixi s[ed] vt ecc[lesi]a Rōna. et vid[et]
rex. in p[re]ſcriptio. inq[ui]entē q[uod] medicamen-
ta morbis hoc exhibent iura negocijs.
et vide b[er] gl. rub. q[uod] intelligit q[uod] hec p[re]ſcriptio
inouat. l. ſi. c. de ſa. ſan. ecc[lesi]e. l. iij. Jo. intel-
ligit q[uod] inouet illā. s[ed] vt ecc[lesi]e. rō

**De litigioſo et decima p[re]ſte litis ab a-
ctore cautela p[re]ſtanda.**

Iſte titulus h[ab]et tres p[ar]tes. P[ri]mo ponit de
litigioſis. Sec[un]do ponit et p[re]ſulit reo p[re]ſcri-
ptio in p[re]ſtatione cautionis de lite p[re]-
ſequēda et finiēda in decima p[ar]te q[ui]nta-
tis in libello p[ro]phenſe ſi apparuerit litem
iuste mouiſſe. Tercio p[re]ſulit reo p[re]ſcri-
ptio in actione ſeu lite p[re]ſequēda et ſinia
obtinēda etiā lite nō p[re]ſcri. Sec[un]da eſt in ſi
ad excludēdas. Tercia e[ſt] in ſi. Q[uod] d[icitur] h[oc]
De p[ri]ma p[ar]te ſciendū q[uod] res litigioſa effi-
ciat mobilis et immobilis. cū in p[re]ſſore et
petitorē de ei[us] d[omi]nio cā mouet p[er] iudicia-
le p[ro]uentionē. aut p[er] p[re]ſcriptio p[ri]ncipi oblatas
et aduerſario litem cognita. et tal[is] res
litigioſa alienari p[ro]hibet. et puniunt p[er]
faciētes pena antiq[ue] legis. litigāte at[que] de
functo ei[us] rei litigioſe in h[er]edes diuiſio
fieri p[er] Ite talis res p[er] a testatore lega-
ri et legatario p[er]mittit litem ad eſſe Item
res a debitore obligata p[er] litem ſup[er] hypo-
theca intentatā non efficit litigioſa nec
ei[us] alienatio p[ro]hibet creditori. t[ame]n p[re]ſulit.
Hoc intēdit p[ri]ma p[ar]s q[uod] tractat ſi in p[re]ſcri-
ptio ad ſi ad excludēdas. De mat[er]ia vi-

q[uod] dixi. l. c. et i. c. ecc[lesi]a. i. c. et vt li. p[er]. In
ſc[ri]pta p[ar]te dicit q[uod] iudex p[ro]uidē d[icit] libellu[m]
p[re]ſcriptio nō p[ro]rigi n[isi] p[ri]mo actor in libel-
lo p[er] ſe vel tabularios ſcripſerit et acti-
uientib[us] fideiuſſoria cautionē p[re]ſti-
terit de lite p[re]ſequēda et finiēda p[er] ſe v[el]
p[ro]curatorē et de ſoluēdo decimā p[ar]te li-
ti. ſi litem iniuste mouiſſe p[ro]tulerit. et ſi fide-
iuſſoria cautionē p[re]ſtare nō poterit p[er]
ſtabit iuratoriā p[er] faciētes puniunt niſi
ali[us] factū fuerit de p[re]ſenſu partiū. Et ad
excludēdas. Iſta t[ame]n cautio hodie nō eſt
in vſu vt dixi s[ed] de iudi. In t[er]tia p[ar]te tra-
ctat q[uod] actor q[uod] actionē in iudicio p[ro]ponit
aduerſario ſuo reſiſto in iudicio exercē
p[ro]pellit. et ſi litem p[re]ſcri. p[er]ſequi diſtulit iu-
dex ordinari[us] vel delegat[us] t[ame]n edictis
actorē citare curabit litem oib[us] iusti-
cia ſeruatur. Lite h[oc] nō p[er] libello ob-
lato et reo reſiſto ſi actor ſua p[re]ſcriptio facit
recuſat actor t[ame]n edictis litem citat[us]
eſt. et eo nō veniente vni[us] anni ſpaciū
indulget[ur] et eo nō p[re]ſcri. veritate ſcri-
ptiſſe reſiſto iudex ſm iuſticia p[re]ſerat ſen-
tentia. Al[iter] h[oc] a[n] ſinia p[re]ſcriptio et
a[n] ſinia it[er]u[m] recedēte ab o[mn]i cadat actio

**Et neq[ue] miles neq[ue] federat[us] obser-
uetur domui p[ri]uate aut poſſeſſioni
alicuius**

Quid at[que] ſit miles et v[er]ū dicat vi. in. l. i. s[ed]
miles at[que] ff. de testa. mili. Federat[us] at[que] d[icitur]
ſm q[uod] ſc[ri]pta. i. in feudat[us]. Ita refert Nicol[us].
de neap. in p[er]mio li. feud. V[er]ū ſciens
q[uod] null[us] d[icitur] militē vel federat[us] in p[ri]ua
domo vel poſſeſſione retinē vel occulta-
re. p[er] faciētes a ſua dignitate expellet et ei[us]
bona publicant. milites militia p[er]uant.
et iudices negligentes. x. libris auri pu-
niunt et exilio t[er]dunt. Hoc vult iſta cō-
ſtitutio. quā nota p[er] illū q[uod] vtilitatē p[ri]ua vti-
litati reipub[lic]e p[ro]poſuit ſm Ang.

**Et diuine inſſiones ſubſcriptionez
habeant glorioſiſſimi queſtoris.**

Collatio octaua

Dicitur autē diuine iussiones puilegia in quib⁹ aliqd iubet vel in fauorē pce/ dicitur In cōmissionib⁹ cāz forte est ali/ ud qd nō requirūt questor. subscriptio/ nem. Bar. tñ h videt sentire q etiaz in cōmissionib⁹ cāz reqrat subscriptio que storis Et qd dicit questor vi. glo. h in xbo questoris q dicit q trib⁹ modis dicit vt h p cā. Vel fm bar. questor erat q hodie dicit cancellari⁹. vt notat gl. L. de diuer. rescrip. l. i. Tñ sciendū q nulla diuina iussio dicit p aliquē iudicē recipi nisi sub/ scriptionē habeat questoris denotantis int quos et ad quē iudicē et p quā pso/ nā directā fuerit pfaciens punit pena xx. libraz vt. j. e. p totū.

In medio litis nō fieri sacras for mas aut sacras iussiones sz fm ge/ nerales leges decidi negociū.

Dicitur est s quō dñt fieri diuine iussi ones nūc qñ. Tñ sciendum q iudex de cā cognoscens iudicare et pcedē in ea dicit fm leges et nō fm sacras fōrs et iuf siones pendēte lite emanatas et senten tia principis in scriptis lata nō p̄t ab a liquo retractari. j. e. in prin. videatis de hoc in. c. i. ex vt l. l. pen. et in. c. dudū ex de puile. Et vi. h gl. i. xbo declarationē q notat q etia pncipis snia dicit esse scrip ta sicut cuiuslibz alteri⁹. Itē si sup aliq lite dubitatio fuit exorta pncipi denū/ ciat et fm ei⁹ declarationē vel int̄ptati onē in scriptis editā snia pñciat et si lite pendente corā aliq iudice ordiario delegato vel arbitro pragmatica forma porrecta fuerit dās formā pcedendi vl decidendi lite pendente iudex vel arbi ter de cā cognoscens nō audiat pferē/ tem ipm alias in penā. x. libraz auri in/ cidere dicit et snia lata p iudicē vel arbi trū fm dictā formā citra appellatiōis re mediū est nulla. j. e. si xbo. Et hec cōstō hz locū in litib⁹ pendētib⁹ tpe hui⁹ cō/ stitutiōis emanatis. nō at ad iā decisa

porrigitur licz adhuc supsit remediū ap pellationis. Itē in quattuor casibus tñ licitū est lite pendente supplicare sz vt pcedat ad iudiciū vt iudex ferat sniaz et vt acta edantur et vt iudex iudicanti associet. Itē vt appareat l. l. i. i. i. scribi dicit ipi⁹ proemiu sz anni dñi libell⁹ cū subscriptione citatio et filia. j. e. sup hoc. Ex quo nota fm ange. q licz lex di cat exp̄sse q habeat locū in causis pen/ dent. in futurū nō tñ habebit locum in causis q pendēt p viā appellatiōis ita q snia iā erat lata añ legē quia licz pen deat appellatio tñ cā p p̄mā sniaz regit decisa.

Vt cū de appellatione cogno scatur fm alias leges debeat iudica ri que tpe sententie date obtinebāt nō fm eas q postea promulgate sunt et de alijs capitulis.

Hec cōstitutio hz quib⁹ ptes pncipa les Prima tractat si pendente appella tione lex noua fuerit facta an fm cā de/ beat iudicari. circa qd dicit q siue cā pncipali pendente lex noua fuerit facta ad alteri⁹ petitionem vel quocūqz petēte vel etiā motu pprio nō valz in ea causa vt s. titu. i. si. siue appellatiōe pendente quia in causa appellatiōis dicit ferri snia fm leges q vegebāt tpe sententie pmi nō fm eas q post sententiā la tā emana/ uerint etiā si in lege noua emanante di/ ctū fuerit q trahat ad p̄terita. j. e. in pn. In scda pte dicit de dilationibus dan/ dis absentī ad ei⁹ maliciā supandā. De q sciendū q postqz vna ps renūciat al/ legationib⁹ alia cogi dicit infra. xxx. dies apponere quicqd velit et si hoc nō fecerit ad oēs eius maliciā cōuincēdā duo mē ses dari dñt qbus elapsis iudex dicit ferre sniaz legib⁹ cōsonatē. j. e. sed hoc p̄ntē Mā cū dicit iudex vnā et alterā pte intro gare diligent an aliquid noui addē desi det vt. L. de iudi. l. iudices si vna priuz

L. iij

Libri autenticorum

dicat se habere aliquid quod apponat altera non allegacionibus renunciet tres dant inducie ad eius maliciam conuincendam *ut. s. h. e.* In tertia dicit de exheredatione liberorum facta ab his qui sunt de linea masculina vel preteritis qui fuerunt ab his qui sunt de linea feminea. Circa quod dicas quod pater vel mater vel alius de linea superiori per inferiori exheredat ex xiiij. causis que enumerantur *ut. s. h. e.* causas. et dicitur exprimi in testamento alias non valz et heres dicitur illam causam in testamento expressam probare vel rationem esse *ut. s. h. e.* siue igitur. et *ut. gl. 7.* quod ibi notatur in *c. quatuordecim de iur. iur.* Item se preter sunt cause quibus filius exheredat patrem de quibus *ut. s. h. e.* et quidem. Frater autem fratrem exheredat tribus de causis. De quibus habet in *s. ingratitude* s. de nup. In quarta tractat quod nemini licitum est heredibus vel propinquis et affinibus et coniunctis defuncti et eius fideiussoribus ullam ingratitudinem vel molestiam occasione debiti defuncti vel generaliter quacunque de causa ad prefatas personas spectante ante spacium sex dierum inferre quicquid autem actum est infra predictum spacium inualidum est per hoc nullum generatur preiudicium creditori circa tempore prescriptionis *ut. eo. s. h. e.* autem. In quinta et ultima preter tractat quod qui constituit vel spondit pro alio. siquidem personaliter est locutus dicendo satisfactam obligat in quantitate quam dixit. si dixit satisfactam a me et ab illo non consentiente pro rata ipse obligatur. si vero alternative satisfactam a me aut ab illo non consentiente ipse in solidum tenetur. si vero constituens locutus fuerit impersonaliter nullus tenetur salua tamen manente actione contra illos contra quos de iure competit *ut. s. h. e.* ad hec.

Ut liceat matri et anie et alijs parentibus post legitimam partem li-

beris derelictam quomodo valeant residuam partem disponere et alia plura capitula.

Ista constitutio in prima parte tractat quod parentes relicta descendentes eorum legitima portione residuum patris relinquere et donare eorum arbitrio quibus voluerint etiam in potestate constitutis et apponere conditionem et eorum patribus nullum precipium adquiratur de quibus bonis tunc filius licet in potestate constitutus si sunt maiores etate possunt disponere pro eorum libito voluntatis sed si minores ille gubernabit que testator vel donator disposuit etiam si in gubernatione mulier sit electa compulsa viro dum tamen gubernare vel licet nam inuita non cogitur. si vero nullus per testatorem vel donatorem fuerit in gubernatione electus vel electus non fuerit acceptare vel decesserit tunc curator dandus erit illis bonis prestita satisfactione idonea quod ea administret quousque talis in potestate veniet ad etatem perfectam *ut. eo. in princ.* usque ad *s. ad hec.* In secunda parte tractat de multis articulis capitulis de *x.* vel *xi.* De primo sciendum quod habens filium vel filiam de libera muliere cum qua nuptie consistere potuerunt si eum filium appellauerit non adiciendo naturalem in instrumento publico vel puato sua manu scripto. et trium testium subscriptionem habente vel in testamento aut etiam in figura iudicii ex hoc filius est legitimus et in ra legitimorum consequitur. et non solum sic nominatus sed etiam fratres ex illa matre nati. Item si sunt plures fratres consanguinei tamen ad hereditatem eorum patris omnes simul vocantur licet quidam eorum habuerint matrem dotatam quidam indotatam *ut. eo. s. ad hec.* et intel

Collatio nona.

ligitur quod dictum est si tempore quo hec verba proferuntur nuptie possunt consistere inter proferentem et matrem filij fm ange. hic alias secus. Unde si esset mortua mulier vel alias impedita hec verba non inducerent legitimatio nem fm eum. Secundum capitulum est qd maximis dignitatibus decorati vsq ad illustrem dignitatē inclusive sine do talibus instrumentis nuptias non pos sunt contrahere. inferiores autem cum instrumentis dotalibus et sine eis solo consensu nuptias contrahere possunt. Et quia vero. Tertium est capitulum qd si matrimonium sine dote fuerit eo dis soluto morte viri vel culpa eius vxor: quartam partem bonorum viri lucrabi tur si tres filij vel pauciores ex eo sup sint. Si vero plures supsint in viriles succedet vna cum eis nō tamē habebit quarte dñum si ex viro et ea supsint fi lij sed si ex alia vxore tūc etiāz dominio potietur et filij ex eo nati sunt legiti mi vir vero quartam partem bonorum vro ris matrimonio dissoluto culpa vxoris nullo modo lucratur. Itē maximis di gnitatibus decorati possūt mulieres li beras in vxores ducere confectis dota libus instrumentis. nō vero sine ipōū confectioe. Et quia vero ij. Item ma trimonio dissoluto diuortio filij non le duntur sed ad patris hereditatem vo/ cātur et si culpa viri fuerit matrimoniū dissolutum apud vxorem aluntur expē sis patris. et e contra si pat est locuples: alias mater eos alere cogitur sicut ipi matrem et omnes descendentes locu pleres tenentur alere ascendentes. Et eo. Illud qd et vide. Et quia vero qui cōti net. ponit causas propter quas vir po test mittere vxori repudium et tūc ma ritus dotez lucrabitur preter illas hoc non licet sed hodie ille cause ibi enume rate non inducūt diuortium quia quos

deus coniunxit fm ange. et vide. Et cau sas. Ex quo habes causas pro quibus vxor mittit viro libellum repudij. Itē si vir vxori repudium illegitime miser rit dotem restituit et sponsaliciam lar giatem et cātū vltra quantū facit tert tia pars largitatis sponsalicie et cedit lucro vxoris quo ad dominium et vsū fructum liberis non extantibus ipis ex tantibus quo ad vsumfructū finaliter si quis post tres protestationes emissas vxorem filiam aut neptem aut sponsam inuenerit in loco venerabili loquentē cum illo cur protestatio fuit emissā licitum est protestanti eos tradere defenso ri ecclesie aut alijs clericis vt eos diuisos suo periculo custodiant donec iur dex eos recipiat et fm legem iudicet. Et quia vero. Item et vir potest tale m licite occidere. Et eo. Et his quoq.

Collatio nona.

De heredibus ab intestato veni entibus et de agnatorum iure sub/ lato.

Dictum est s in pluribus titulis de testamētis et heredibus institutis. nūc ponit de heredib' ab intestato venienti De matēia vide quod plene dixi. L. de legiti. heredi.

Ut sponsalicia largitas specialis sit contractus et de diuersis capitulis.

Ista cōstitutio primo tractat de spō salicia largitate et postea de diuersis ca

L v

Libri auctenticoꝝ

pitulis. In sciendū q̄ sponsalicia largi-
tas dicit hic improprie. i. donatio ppter
nuptias. Proprie enī dicitur qd donat
sponsus sponse sed hic fit ad recōpen-
sationē dotis et vt hic dī est spēalis con-
tractus hoc est p se est contractus. Itē
specialis est contractus quia in se habz
speciale qd nō est in alijs donationibus
quia alie donationes excedentes quin-
gētos aureos reqrunt insinuationē sed
hec nō vt. i. e. in prin. Itē hec est ob cau-
sam sed alie donationes sunt simplices.
De quo videatis hic gl. rubrice qd dī/
ctum est sponsaliciā largitatē nō requir-
ere insinuationē intellige ex pte muli-
eris cui donatur sed qntū ad vix donā-
tē seu pro quo donatū sit bene. i. vt fra.
filij. illud quoq. ex quo sumppta ē au-
cten. eo decursu. l. de donat. an nupl.
De scda pte sciendū q̄ hec constitutio
ponit de diuersis caplis. Primo q̄ mō-
res qui possunt testari pnt manumittere
seruos cessante lege eliacensia q̄ hoc
phibebat. i. eo. s. b. quoq. Scdm caplm
de quo hic tractatur disponit q̄ si vnū
instrumentū facit mentionē alteri ius-
trumentū in eo q̄ de alio instrumento
mentionē facit et nō editur nō probat
nisi originale producat vel p alias p-
bationes cōprobe. i. e. s. et hoc insup. ex
quo sumpta est auc. si quis in aliquo. l.
de eden. predicta procedunt nisi con-
tra proferentem contra quem bene fa-
cit fidem instrumentum. de quo fit men-
tio in alio instrumento. l. si quis ex argē-
tarijs. s. phibet. ff. de edendo. l. in frau-
dem. s. neq. ff. de iure fis. nō contra aliū
contra quem producit vt hic. Idem si
fuerit publicatū officio iudicis ordina-
rii vt hic in glo. xbi et hoc insup q̄ tūc
facit fidē. De materia videatis qd no-
tatur in. c. i. ex de instru. p glo. et Inno.
in. c. abbate ex de x. sig. Tertiu capitu-
lū q̄ si p iudicē appellationis pgnoscen-
tem steterit quo minus sententia ferat

et causa examinet appellatiōis tps non
currit ipo iure. i. e. s. hoc quoq. Glo. tū
quā sequit ange. videt sentire hic q̄ nō
ipo iure sed p viā restitutionis in inte-
grū qd reprobatur bar. p tex. dū dicit nul-
lum pūdiciū. Quartū caplm est q̄ a
sententia prefeti pretorio appellari nō
licet sed supplicari infra x. diez numeruz
que sententia porrecta supplicatione ex-
ecutioni mandari dz fideiussione pstita
de restituendo in causa retractationis
sententie et si nō supplicat infra x. dies
potest petere victor executionem non
prestita satisfactiōe. i. e. s. aliud. Quintuz
capitulum si minor restitutionem petit
vt se ab hereditate absteineat creditoēs
in presentia cōstituti vocandi sunt. Om-
nibus autez vel quibusdam in absentia
constitutis et legitime expectatis resti-
tutio nihilominus indulgenda est cura-
tore bonis dato. et inuentario bonoz
facto. i. e. s. ad hec quoq. Sextū capitu-
lum habens titulum et bonam fidem a
male fidei possessore prescribit inter p-
sentes spacio x. annorum. et xx. inter
absentes si verus dominus hunc possi-
dere sciuit et spiritum non inquietauit
finalit ignorauit tunc nō prescribit nisi
spacio xxx. annoz. Et si domin⁹ rei quib-
usdam annis fuit presens quibusdam
absens super decenniu tot anni ei ad-
ijci debent quot annis in decennio fuit
absens. i. eo. s. rursus. et s. de prescriptio-
ne. Ex isto s. sumitur aucten. q̄ si qbus-
dam. l. de prescripti. longi. tempo. et ex
s. rursus. aucten. male fidei eo. titu. Sci-
ptimum capitulum q̄ testamentum sur-
as vires obtinz. siue testator per se siue
per alium nomen heredis scribat. i. eo. s.
quia vero. et corrigi. l. iubemus et re-
dit ad. l. hac consultissima. l. de testa.
et ex isto s. sumpta est aucten. eo. s. o. ser-
uato. l. de testamen. Octauum caplm
Res ab ecclesia in principē trāslata po-
test a principe in alium transferri non

Collatio nona.

obstante lege in contrariū loquente. i. e. legem vero. Ultimū capitulum est q̄ quando testator phibet rem per legata rīū alienari. et vult q̄ tale legatuz apud heredes legatarij perpetuo sit prohibē videtur falcidiam. i. e. si quando. Et ex isto si sumpta est auctē. Sed in ea re. l. ad le. falcī.

De alienatione et emphiteosi et locationibus et hypothecis et alijs diuersis contractibus in vniuersis locis sacrarum rez.

Quia disperse sunt leges que de cōtra-ctibus ecclesiasticis tractant taz in hoc libro q̄ in Codice Ideo hac constitui-ōne breuiter comprehendit de omni ecclesiastico contractu siue sit alienatio siue emphiteosis siue locatio siue pignus siue hypotheca siue quilibet alius. Et quod de ecclesia idem in omni loco venerabili. Unde sciendum q̄ hec constitutio. i. eo. in pncī. vsq̄ ad. si hec quidez tractat tñ de Constantinopolitanis ecclesijs et reliquis venerabilibus locis ibi positīs. exceptis paucis vt. i. eo. si. Et si quidem. et in. si. In omnibus. Aliū de incipit tractare et tēat de alijs venerabilibus locis per totum orbem terrarū De pma pte dic q̄ in ecclesijs Constantīn alienatio oīo phibet. Et alienatōis vocabulo accipit q̄ dñum fūserit vt. i. eo. si. Emphiteosim pmittit vsq̄ ad secū dā generationē cū dinutione sexte pris pensionis de q̄ tñ dic vt. i. eo. si. emphiteosim. Itē locatōē facē p̄t. dñmō nō vlt. xxx. annos. Itē obligatōē ex iusta cā De his oībus vi. i. eo. p. to. vsq̄ ad. si. et si De scda pte dic q̄ in alijs ecclesijs p̄t fieri emphiteos in ppetuū q̄ndiu p̄stetur pensio dñmō tñ seruet forma debita. de q̄ b. de quo plene dic vt. i. eo. si. lūiam Itē pmittit venditio et obligatio immobiliz si debitū vigeret ex mobilib⁹ solui nō p̄t De q̄ vi. plene et qd debeat obfuarī

et attendi in hmoi venditionib⁹ et obligatōib⁹. i. eo. si. et si. vsq̄ ad. si. hec nō iubem⁹. Itē p̄ctus locatōis phibet nisi cū venerabili loco. i. eo. si. b. nō iubem⁹. Itē nē si cū pncipe s de nō alie. si. lūim⁹. Itē pmittit alienatio p redemptōne captiuorū. i. eo. si. sanctissimas. Et qd de puris vasis dic vt. i. eo. si. si nō qd voluerit. Et quōd punit qui p̄tra hanc p̄stōnem facit vi. i. eo. si. qd nō locator. et si si nō p̄ter hec. et si si nō emphiteosim. vsq̄ et in fin.

Vt iudices non expectēt sacras iustitias. sed que vidētur eis decernāt

Ista rubrica sūmat nigrū latius Dic q̄ iudices vt exonerent se et rōne odij et uitandi relationē ad principē facere nō debent sed ipsi p se debent fm iusticiarū p̄nūciare Et si fuerint duo vel plures et discordent oēs suam ferre debent sentē tiam. i. eo. p. totū. De materia vide in. c. si. ex de re iudi.

Vt litigantes iurēt in exordio litis q̄ neq̄ promiserunt dare iudicib⁹ neq̄ dabunt. Et de sportulis. Et vt q̄ iubent referendarij compleant et nō immisceant semetipsos cause. s per se exequantur.

Ista p̄stitutio habet tres partes. Pri- ma loquit de iuramēto calumnie. quod p̄tinet plura capla. de quib⁹ vide glo. in c. i. ex de iuram. calum. et ibi s̄sus. Scda ps loquit de sportulis. que vicit sportulas exigi fm leges de quo dic vt. i. eo. si. et hoc quoq̄. Et iudex circa hoc debet p̄uidere vt ibi. In tertia tractat de referendarijs qui suo officio abutentes exquebant qd tñ referre debebant. et vel ad transigendū vel ad paciscēdū eos si pellebant. quod eoz officii nō est. s sit q̄q̄ iudicis vt. ff. de legat. l. hmoi

Libri autenticorum

De ecclesiasticis titulis:

Quia varijs legibus tractat de privile-
gijs ecclesiarum id omnes sub hac lege comprehendere
vult. Dic de ecclesiasticis titulis. id est privile-
gijs. In primis dat hec privilegia eccle-
sijs ut omnes sint subiecti sub sacris cano-
nibus quod sunt in sacris quatuor privilegijs. quibus ca-
nonibus Imperator dat auctoritatem legum.
ut hinc in primis. quod ad hoc solet allegari. Secundo
dat privilegium ut sordibus muneribus non ve-
rent. Item dat privilegium in prescriptione re-
rum ecclesie ut. item. per temporalibus. Item in relictis.
quod licet aliter non valeant relictis incerte persone
facta tamen captivis et pauperibus relictis bene
valent. item. si quis ait. ubi de hoc vide latius. Item
ut ecclesie succedat clericis. de quibus. item. in
dicimus. et. item. aut. Item ut bona hereticorum
nullo in hereticos devenire possint. item.
invenimus

Ut fratres filij succedat patruo ad i-
mirationem fratrum. ascendentes etiam extra-
terrenis. Et ut mulieres non insinuat annup-
tione non ledant. non insinuat autem
vir vel si petat nuptiale lucrum eo non
frustratur. Et rursus ut mulieres non
secundo nubentes domine sint partis spem
salicis largitatis quantum per. facit unus
filij. et ut filies sint pene utriusque sexus
dum sine causa rationabili repudium
mittitur

Ista rubrica quatuor habet partes. In prima
edat quod frater et fratrum filij ex utroque
parte pueri cum ascendentes defuncti ad
successionem vocantur antiqua lege cessant. et
hec pars expedit hinc in principio. usque ad illud.
et sumat in rubrica usque ibi et ut mulie-
res. Et preedit nedum si sint frater et filij
fratrum cum ascendentes sed etiam si sint fra-
trum filij cum ascendentes secundum. de. de. de. et se-
quitur Bar. hinc sic eadem ratio. et facit rubrica
hanc portionem secundum eam. Secunda pars dicit quod in-
sinuatio donationis propter nuptias omnia
mulieri non preiudicat. viro autem nocet ut.

illud. et sumat per rubricam ibi. et ut mu-
lieres usque ibi Et rursus. Tertia pars in-
terdit Item illi qui a secundo nuptijs abstinere
proprietas portionem in numero liberorum
percipiunt. item. eo. item. per. et sumat in rubrica
ibi Et rursus. usque ibi Et ut similes In
quarta habet quod pene dissolventium ma-
trimonium sine causa pariter habent locum tamen in vi-
ro quod in uxore. item. per. et. item. in dicimus. et su-
mat in rubrica ibi Et ut filies. usque in finem.
Et corrigit ista rubrica in suis quatuor par-
tibus quatuor leges ut hinc in gl. rubricae.

De restitutione fideicommissi et nomine
familie quod usque ad quartum gradum
locum habeat Et quod familie nomine
nurus contineatur

Gl. rubricae quod dicit quod sensus huius privile-
gii sumendus est ex rubrica. Item dicit bre-
viter quod hoc privilegium nil aliud facit quam quod recitat
testamentum et codicillos cuiusdam nomine hereditatis.
et quod dicit gl. rubricae quod non legit. In summa
tamen hinc interdit quod restitudo fideicommissi fieri de-
bet conditione existente. et prohibito alienationis
secundum filios proprios eorum nomine demonstratis non
extendit ultra filios. prohibito autem aliena-
tionis facta ut in perpetuum res remaneant
et nunquam de nomine defuncti egrediantur vel quod
tamen generationem non extendit. Et familie
appellatione nurus continetur. item. per totum. et. item.
codicillum. Item ultimo supponit de fami-
lia res ad eam pervenientes in quocumque persona
alienare possunt. et hec obtinet in omnibus casibus
et personis. De materia prohibitionis
alienationis vi. l. filius. item. de. item. ibi. Item
agrippa. et ibi plenius per. de. de. leg. item. et
in. l. quotiens. l. de. de. fid. et per. Inno. et doc.
in. c. Raynaldus. et de testamentis.

Ut nulli iudicium liceat habere loci
servatorem nisi certis in causis divi-
na concesserit iussio

Rubrica sumat nigrum usque ad. et hoc per-
venit. ubi dicit quod nulli occasione lucrorum
iniquitates et iniusticias facere debet pena
faciendis imminere. et debet iudices secundum

Libri autenticorum

Ista rubrica habet tres partes. In prima loquitur de episcopis In secunda de clericis In tertia de monachis. De huius rubricae expositione habes. Et de episcopis et clericis. secunda est in quibus clericos. tertia in quibus iubemus. De prima parte dic quod tractatur hic de electione episcoporum et infra quod tempus eligi debet. de quo vide extra de elec. per totum maxime in. c. quia propter et. c. ne per defectum eo. titu. vide etiam deo amabilis. et. c. quod episcopis et monachis tutele et cure officium interdicitur. presbyteris autem et alijs clericis permittitur in aliquibus casibus. regulariter autem personis ecclesiasticis secularia negotia interdiciuntur. Fallit in certis casibus et contrarium facientes puniuntur. De hoc vide etiam ne clericus vel monachus per totum. Item nulli licet episcopos contra se ad testimonium compellere sed ad eos mittere debet. et. c. o. b. nulli. et. c. De secunda parte dic quod presbyteri et clerici ac etiam diaconis ordiari debent qui sunt etatis hic inserte et recte fidei. vite honeste. et caste viventes et castitatem vouentes. et si per dictorum appareat ordinatio differri debet donec plene fiat examinatione. et. c. clericos vide cle. generaliter de etate et qualitate. ubi tractatur de etate ordinandorum ad sacros ordines. De tertia parte dic quod abbas eligendus est non solum gradu sed meritis et utitur. et idem in abbatis est servandus. et. c. iubemus. Item donatione vel legato seu heredis institutione sub conditione nuptiarum vel liberorum factis vel factis pure sed substitutione et restitutione sub aliqua predictarum conditionum facta onerata persona monasterii ingrediente vel clerico alicuius ecclesie facta seu diaconissa tales conditiones pro non scriptis habentur dummodo talis onerata persona fiat clericus vel monachus et toto tempore vite sue in tali statu permaneat et res sub tali conditione donatas vel relictas in personam usum expendat vel relinquat. et si talis persona a monasterio recedat monasterio a quo recesserit

competunt. et. c. sed hoc pnti. Et quod nota quod non videtur esse sine matrimonio qui monasterium ingreditur cum per hoc spirituale munus contrahatur nec etiam videtur decedere sine liberis vide in. c. in pntia. extra de proba. Item si mulier vel vir monasterium ingrediat liberum. non extantibus res cuius monasterio competunt liberis supstitibus rebus suarum ante ingressum monasterii dispositione non facta post ingressum licet inter filios distribuere legitima portione nulli diminuta Eo autem morte puenito filij legitimam recipiunt portionem. monasterium relinquat sibi capiet. et. c. si qua mulier. unde sumpta est autem. si qua mulier. Et de sacro. eccle. et vide si nullam. et. c. quod parentibus filios qui monasteria ingrediuntur velut ingratos ab eorum hereditate excludere non licet. et parentibus non licet filios de monasterio extrahere. Item si monachus reliquerit suum monasterium et aliud ingrediat res eius proprio competunt monasterio in quo a principio ingressus est et monachi non debent circumire civitates sed debent in suo monasterio permanere. et. c. si monachus. Finaliter vide si quis autem rapuerit. et. c. quod raptores monachum et filium precipue capitali pena et bonorum amissione puniuntur bonis raptoris et aliorum criminis precipue applicandis ecclesie. Item histrionibus est interdicta lina uti actibus monachalibus. contrarium facientes puniuntur. et. c. si quis autem rapuerit usque in finem.

**Expliciunt expositio
nes titulorum libri autenticorum.**